

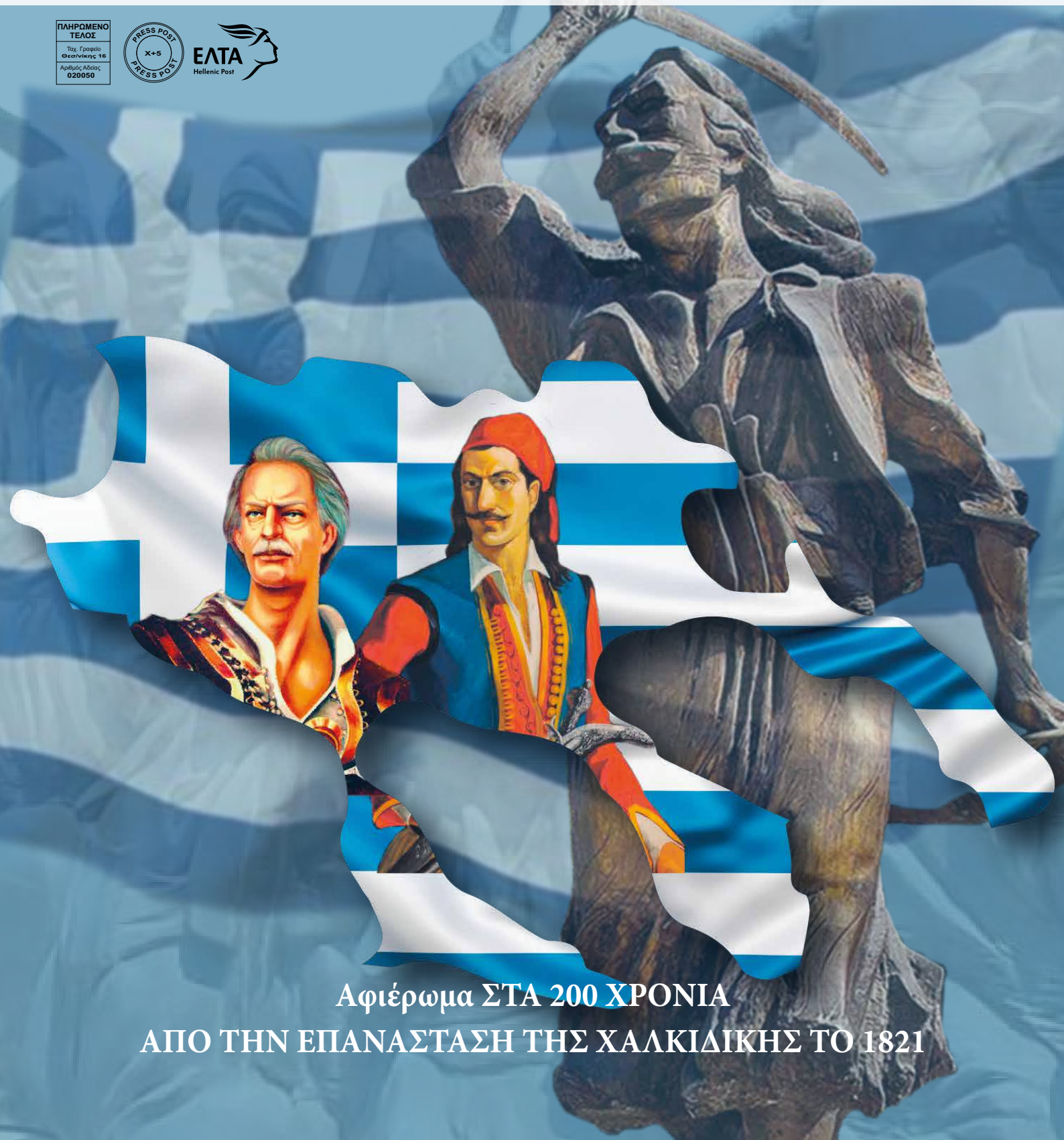
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

Έδρα Θεσσαλονίκη - Έτος ιδρύσεως 1903

ΜΑΝΤΩΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ 23 - Τ.Κ. 542 49, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΕΥΧΟΣ 47ο • Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 2021

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τοχ. Γραφείο
Θεσ/νίκης 16
Αριθμός Δείκτος
020050



Αφιέρωμα ΣΤΑ 200 ΧΡΟΝΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΤΟ 1821

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Περιοδική έκδοση
του Παγχάλκιδικου Συλλόγου «**Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ**»
Έδρα Θεσσαλονίκη - Έτος ίδρύσεως 1903
Μαντώς Μαυρογένους 23, Τ.Κ. 542 49 Θεσ/νίκη
Τηλ. 2310/323-839, κιν. 6936/950 188, φαξ 2310/326-108
Ηλεκτρ. δ/ση: www.panchalkidikos.gr
E-mail Συλλόγου: panchalkidikos@gmail.com
E-mail Προέδρου: ikotsanis@gmail.com

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ISSN: 2585-3619

Επιτροπή Έκδοσης:

Αυγολούπης Σταύρος, Καθηγητής Αστρονομίας του ΑΠΘ
Καραμύχος Ιωάννης, Φιλολόγος

Καρτσιώτης Μιχαήλ, τ. Εκπαιδευτικός, Επίτιμος

Πρόεδρος του Παγχάλκιδικου Συλλόγου

Οικονόμου Τριαντάφυλλος, τ. Εκπαιδευτικός,

δρ. Επιστ. της Αγωγής (συντονιστής)

Παπάγγελος Ιωακείμ, δρ. Αρχαιολόγος

Παυλούδης Χρήστος, Υποναύαρχος Π.Ν. ε.α.

Τσαμουρτζή Μαρία, Αρχιτέκτων

Τσίκουλας Ιωάννης, Καθηγητής Ιατρικής του ΑΠΘ

Ιδιοκτήτης: Παγχάλκιδικός Σύλλογος "Ο Αριστοτέλης"

Εκδότης - Διευθυντής: Ιωάννης Τ. Κοτσάνης, Πρόεδρος

του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

Το περιοδικό εκδίδεται με χορηγίες συμπατριωτών, φίλων και φορέων και αποστέλλεται δωρεάν.

Σελιδοποίηση, Εκτύπωση: GRAFIS

Νέα Ραιδεστός Θεσσαλονίκης, Τηλ. 2310.466.776

e-mail: despoina@lithographia.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

IBAN: GR 80 0171 2330 0062 3304 0032 572

A.Φ.Μ.: 090145977 Δ.Ο.Υ.: Ζ' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Χορηγός της έκδοσης του παρόντος 47^{ου} τεύχους είναι
ο **ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ"**.

Εικόνα εξωφύλλου: Φωτο/σύνθεση Εμ. Παπάς - Καπετάν Χάψα.

Εικόνα οπισθόφυλλου: Ιερά Μονή Αγίας Αναστασίας.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Ιωάννης Τηλ. Κοτσάνης** (Αρναία)

Αντιπρόεδρος: **Τριαντάφυλλος Οικονόμου** (Νικήτη)

Γεν. Γραμματέας: **Αστέριος Λυρτζής** (Ταξιάρχης)

Ταμίας: **Αβραάμ Παπαδόπουλος** (Βράσταμα)

Ειδ. Γραμματέας: **Νικόλαος Μπούφτας** (Αρναία)

Μέλος: **Σαραφιανός Καράβατος** (Παλιόχωρα)

Μέλος: **Ανδρομάχη Κωστοπούλου** (Κασσάνδρα)

Μέλος: **Αναστασία Σούστα-Δάφφα** (Νεοχώρι)

Μέλος: **Χρήστος Παυλούδης** (Ορμύλια)

Αναπληρωματικά μέλη

Θεόδωρος Φλώρος (Αρναία)

Άννα Εμμανουήλ (Αγ. Νικόλαος)

Θεόδωρος Τσαμούρης (Αρναία)

Εξελεγκτική Επιτροπή

Φώτιος Ταλέας (Ιερισσός)

Μαρία Μπουλάκη (Πολύγυρος)

Μαρία Λαθούρη-Πάρνα (Συκιά)

Αναπληρωματικά μέλη

Αστέριος Βαμβακάς (Κασσάνδρα)

Αναστάσιος Σινάκος (Βασιλικά)

Γεώργιος Χαλκιάς (Άγιος Νικόλαος)

Αθανάσιος Χατζηπαπάς (Ν. Μουδανιά)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Καϊάφα-Σαροπούλου Μίνα,
Η Επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821 1
- **Δήλωση του π. Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας**
Πρ. Παυλόπουλου για την Επανάσταση της Χαλκιδικής 3
- **Τα "αφιερώματα" του περιοδικού** 3
- Σεβ. Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ.κ. Νικόδημος,
Αναστάσιμο μήνυμα 4
- Σεβ. Μητροπολίτης Ιερισσού, Αγ. Όρους
και Αρδαμερίου κ.κ. Θεόκλητος,
1821-2021: 200 χρόνια ελεύθερου βίου 5
- Σεβ. Μητροπολίτης Ξάνθης
και Περιθεωρίου κ.κ. Παντελεήμων,
Η Αγ. Σοφία έγινε τζαμί. Η ντροπή του πολιτισμένου
κόσμου 7
- Ζωγραφάκης Ι. Γεώργιος,
17 Μαΐου 1821 ανάβει η θρυαλίδα
της Επανάστασης στον Πολύγυρο 8
- Κακούρη Γλυκερία,
Της ελευθερίας το στεφάνι (ποίημα) 9
- Καρτσιώτης Θεμ. Μιχαήλ,
Ο Εμμανουήλ Παπάς 10
- Μερτζιμέκης Α. Νικόλαος,
"...Και τώρα είναι καιρός
όπου να φανώμεν άξιοι Μακεδόνες..." 14
- **Ο Καπετάν Χάψα. Ο θρυλικός ήρωας της Χαλκιδικής**
στην Επανάσταση του 1821.
Η έννοια της θυσίας του καπετάν Χάψα 16
- Πιπινάκα-Δημητρούλα Αναστασία,
Η καταστροφή των Βασιλικών, η ομώνυμη φονική
μάχη και ο ηρωικός θάνατος του Καπετάν Χάψα 17
- Καραμύχος Χ. Ι.,
Η θυσία (ποίημα) 19
- Μπάτσιος Αστέριος,
Τα Ζερβοχώρια στην Επανάσταση του 1821 20
- Μακρογιάννης Τιμολέων,
Τα παραλειπόμενα κατά το χαλασμό
της Κασσάνδρας το 1821 25
- **Ενέργειες για την ένταξη της Επανάστασης της**
Χαλκιδικής στα σχολικά βιβλία 26
- Στούμπου-Κατσαμούρη Ελένη,
Η "Ανθή" της Κασσάνδρας 31
- Χαλιαμπάκα Μαρία,
Ο καγκελευτός χορός της Ιερισσού 33
- Κέκερης Ν. Ιωάννης,
Η θυσία των κατοίκων της Παζαρούδας (Απολλωνίας)
στην Επανάσταση της Χαλκιδικής του 1821 35
- Κανατάς Δ. Γιάννης,
Οι... 100ετηρίδες των Επαναστάσεων 1821 & 1854 37
- **Γιορτάστηκε στον Πολύγυρο η ημέρα μνήμης**
του Ποντιακού Ελληνισμού 39
- Σμάγας Αγγ. Δημήτριος,
Ο Άγιος Νικόλαος Χαλκιδικής κατά την περίοδο
της τουρκοκρατίας και την Επανάσταση του 1821 40
- Αυγολούπης Σταύρος,
Α.Π.Θ. Κατασκευή "αστρονομικού σταθμού Χολομώντα"
στον Ταξιάρχη Χαλκιδικής 42
- Κυρίμης Στυλιανός,
Ιστορία Κονακίου-Τσιφλικίου Αγίου Μάμαντος 44
- Τσίκουλας Γιάννης,
Ητσιά 47
- Η δράση του Συλλόγου μας 48
- Η δράση άλλων φορέων 49
- Πένθη 50
- Βιβλία, dvd-ντοκιμαντέρ και λοιπά έντυπα που λάβαμε 51
- Αγιορείτικα νέα 52
- Αριθμός μαθητών δημόσιων σχολείων Ν. Χαλκιδικής 54
- Οι χορηγοί μας 56

Φιλολογική επιμέλεια : Νίκος Κασσιανίδης

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Υπενθυμίζεται ότι αυτά δεν πρέπει να υπερβαίνουν τους 9000 περίπου χαρακτήρες (χτυπήματα με τα κενά). Αυτό το τελευταίο παράκληση να τηρείται πιστά. Όσα κείμενα δεν φέρουν υπογραφή, συντάσσονται από τον εκδότη.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΤΟ 1821, της εθνολευτεριάς λίπασμα ριγμένο στις Άρνης το θολό νερό....

ΜΙΝΑ ΚΑΪΦΑ-ΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
Αρχαιολόγος, Δρ. Αρχιτεκτονικής ΑΠΘ

«...το δ' ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν καὶ δι' ἐλαχίστου καιροῦ τύχης
ἅμα ἀκμῆ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ δέους ἀπηλλάγησαν.....»
(«...τη δε μάχη με τα κορμιά τους κράτησαν και στην κρίσιμη στιγμή καθώς κρινόταν από την τύχη η ζωή τους, τους βρήκε ο θάνατος πάνω στο αποκορύφωμα του θάρρους παρά του φόβου...»)
Θουκυδίδης, Επιτάφιος, 42

1821-2021..... 200 μετράμε τα χρόνια στον χρόνο την κλεψύδρα, όχι της λεύτερης Ελλάδας, μη λαθεύουμε Τα γενέθλια είναι της Εθνεγερσίας, που 'βαλε στα τέλη του Μάρτη του 21 της λευτεριάς μας το πρώτο λιθάρι! Όσο για το στερνό, αυτό, ας μη γελιόμαστε, ποτέ δε μπήκε, μήτε το 1947 που τα Δωδεκάνησα απέκτησαν όψιμα τον χαμένο ελληνικό σφυγμό τους.... Παλιές πατρίδες της λείπουν της πατρίδας μας ακόμη, κι ας έχει τα αρμοδεσίματά της με αίμα αθών και όχι με κονίαμα καμωμένα. Απούσα είναι η τρανεμένη Πόλη, και στο ίδιο κάλεσμα απούσα είναι και η Μικρασία, οι πόλεις και τα χωριά στο νότιο στρίφωμα του Πόντου, απούσα και η Κύπρος που ακρωτηριασμένη ψάχνει να βρει χρόνια τώρα την ποθούμενη δικαίωση ανάμεσα στους εθελουφλούντες τούτου του πλανήτη.

Διακόσια λοιπόν τα χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης για την κατάκτηση της λευτεριάς, που κυοφορήθηκε από τους Φιλικούς, έλαβε δύναμη από το «Μάχου υπέρ πίστεως και πατρίδος» του Αλέξανδρου Υψηλάντη, κέλευσμα το Φλεβάρη του 21 στους Έλληνες της Μολδοβλαχίας, και πήρε την πρώτη της πνοή στο Μοριά το τρίτο δεκαήμερο του Μάρτη του ίδιου χρόνου, οπότε και υψώθηκε το λάβαρό της από χέρι ιεράρχη, που όρκισε τους αγωνιστές και σκόρπισε σε όλους τους Έλληνες το αγωνιστικό άγγελμα. Και κάπως έτσι ο Όθωνας το 1838 καθιέρωσε εκείνο το επαναστατικό ευ-άγγελμα του Γερμανού να γιορτάζεται στις 25 κάθε Μάρτη, αντάμα με το Θείο μήνυμα που έλαβε η Παναγιά για τη γέννηση του Θεανθρώπου.

Για τούτο γιομίσανε φέτος οι βιτρίνες και τα ράφια βιβλία για την Επανάσταση του '21, βιβλία λογιολογιά, για μεγάλους μα και για μικρούς, που ιστορούν τις μάχες και μνημονεύουν τους αγωνιστές και τους μάρτυρες, καταγράφουν άσματα πολεμιστήρια, εξιστορούν τους θριάμβους και περιγράφουν τους ολέθρους, μιλούν για τους εχθρούς και τους συμμάχους μας, διηγούνται φιλιώματα προς στο βωμό του αγώνα και σκιαγραφούν με χρώμα μαύρο τη διχόνοια τη δολερή που λίγο έλειψε να μας στοιχίσει την ανεμελιά και το μεθύσι της λεύτερης ανάσας. Ένα ξεφύλλισμα έσπευ-

σα να κάνω σαν ανοίξανε τα εμπορικά, να επιλέξω με ποιων βιβλίων τις σελίδες θα φρεσκαριστεί στο νου μου το γίνεσθαι του αγώνα. Γνωστά πρόσωπα και γεγονότα ξεδιπλώθηκαν εμπρός μου... Άρχισα να ψάχνω για τα...οικεία...μα όσο κι αν έψαχνα ο δικός μας καπετάν Χάσπας της Χαλκιδικής άφαντος!!!...κι ο Μεγάλος Παννιός ο Κασσανδρινός.....άφαντος κι αυτός!!! Έψαξα στα περιεχόμενα, μέτρησα φύλλα, ήλεγξα λήμματα και καταλόγους... απογοήτευση...Πέρα από κάποιες ασαφείς καταγραφές η ίδια εκκωφαντική σιωπή τύλιγε ακόμη και τον Φιλικό Εμμανουήλ Παπά, το Σερραίο τραπεζίτη, που από τα τέλη του Μάρτη, τη μέρα που απελευθερώνονταν η Καλαμάτα και κηρυσσόταν η επανάσταση στο Αίγιο, έφερνε στην Αγιορείτικη Μονή Εσφιγμένου καράβι από την Πόλη γεμάτο οπλισμό, προσωπική συνεισφορά στον ιερό σκοπό, για το ξεκίνημα του αγώνα στη Μακεδονία, στη Χαλκιδική..... Όσο κι αν φυλλομέτρησα, πέρα από ελάχιστες γενικές αναφορές σε κάτι τυπικά αραδιάσματα περιοχών και τόπων, κάποιες με ανακρίβειες ή και λάθη, τίποτε σχεδόν δε βρήκα για την Επανάσταση της Χαλκιδικής! Άφαντα τα γεγονότα, καλυμμένα, θαρρείς από πούσι πυκνό...ποιοι το άπλωσαν το πούσι μπρος στον τόπου μας τη δόξα και ποιοι το συντηρούν;;;;...ενέδρευσε πάλι μέσα μου η οργισμένη σκέψη... Βοούσαν στο κεφάλι μου οι άδικες απουσίες των προσώπων που έδρασαν και των μαχών που έγιναν στην τριδάκτυλη πατρίδα μας και την ένοιωσα τούτη την αδικία σφιχτό κόμπο στο στομάχι....

Ράπισα το ράφι με το τελευταίο βιβλίο που κρατούσα κι έφυγα θυμωμένη.... Η εύλογη παρατήρηση του μικρού μου συνοδού, «...ώρα τα κοιτάζεις μα τίποτε δεν πήρες», έλαβε τη δική μου αυθόρμητη απάντηση που πιότερο ήταν γέννημα της καρδιάς παρά της γλώσσας μου «...δεν πήρα γιατί από όλα έλειπαν οι πρώτες σελίδες, γιε μου...».... Το συμπέρασμα στο παιδικό μυαλό απλό και άμεσο, μαζί και η απορία: «Αααα, ήταν δηλαδή όλα ελαττωματικά!!! Και τι γράφουν οι πρώτες σελίδες, μαμά;;;;; ποιοι τις έσκισαν;;;;; Αφού λέμε ότι βιβλία δε σκίζουμε ποτέ.....».....

«Μήτε και την ιστορία σκίζουμε είπα με το νου, μα μόλις είχα διαπιστώσει ότι η ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης είναι ακόμη μισερή και ανορθόγραφη, λαβωμένη από εκείνους που πεισματικά αποσιωπούν κάποιες από τις πτυχές της, αφαιρούν κάποια από τα φύλλα της.... Πώς να το εξηγήσω τούτο σε ένα δεκάχρονο παιδί, βάλθηκα να σκέφτομαι, και για να μη μείνουν οι απορίες μετέωρες είπα δυο-τρεις κουβέντες για το θηκάρι του παιδικού νου, ταμίευμα για αργότερα... Με τι τρόπο να του πω ότι απ' τα βιβλία λείπουν οι σελίδες της «Επανάστασης της Χαλκιδικής», που είναι της εθνικής μας λευτεριάς όχι απλό βλαστάρι, μα κομμάτι από το ρίζωμα, ότι στις σελίδες που ξεχάστηκαν είναι γραμμένα πράματα που έχουμε ως Έλληνες χρέος να ξέρουμε....γεγονότα που έχουμε ως Χαλκιδικιώτες οφείλημα να αναφωνούμε με περηφάνια. Δίχως να καταλάβω καταμεσής στο δρόμο άρχισα να μονολογώ το πρώτο κεφάλαιο που ήταν χαμένο από όλα τα βιβλία που είχα προηγουμένως ξεφυλλίσει, ακόμη και από τα πιο παχιά....

Γράφουν οι σελίδες που λείπουν, λοιπόν, ότι η ίδια η Φιλική Εταιρεία είχε επιλέξει η επανάσταση του 1821 στη Μακεδονία να ξεκινήσει από τη Χαλκιδική, μια σταλιά τόπο σιμά στη Θεσσαλονίκη, με τη σπουδαία στρατηγική θέση, που κατοικούνταν από ανθρώπους ξεχωριστούς και αγέρωχους, από φτιαξιές με πρώτη ύλη την ανδρεία, διψασμένες για τη λευτεριά τους. Γράφουν για τη δολοφονία του προεστού του Πολυγύρου Παπαγεωργάκη στις 17 Μαΐου, για την επανάσταση που βλογήθηκε μια μέρα μετά στον πιο ιερό τόπο της Ελλάδας, τον Άθωνα, από τον μητροπολίτη Μαρώνειας Κωνστάντιο και ξεκίνησε με νίκες κατά του οθωμανού δυνάστη. Μιλούν για τους Μαντεμοχωρίτες και τους μοναχούς του Όρους που πήγαν με γιγαντωμένο θάρρος στην ψυχή τους ως τα στενά της Ρεντίνας όπου θάνατος τους αντάμωσε με τα τουφέκια και τα χαντζάρια του Μπαϊράμ πασά. Μιλούν και για τους Συκιώτες, τους Κασσανδρινούς, τους Μαντεμοχωρίτες και τους άλλους Χασικοχωρίτες που σύρθηκαν με τον καπετάν Χάψα ίσαμε τα Βασιλικά, για να γίνουν μετά από άνιση μάχη στις 10 του Ιούνη ασάλυτες φιγούρες ριγμένες άτακτα στα ριζά του Βούζιαρη κάτω από το μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας που στάθηκε ανήμπορο να προστατέψει τους κατατρεγμένους Βασιλικιώτες. Στο προχώρημά τους οι σελίδες που λείπουν κάνουν λόγο για τις λεηλασίες που ακολούθησαν, την άτακτη επέλαση του Άδη με κοφτερά τα γιαταγάνια του στο Βάβδο, τη Βαρβάρα και τα Πετροκέρασσα, για τον τρόπο στα μάτια των 400 Ιερισσιωτών, τη σφαγή τους στο Μαύρο Αλώνι, το χορό της απόγνωσης μέσα στα τρομαγμένα μάτια των παιδιών που τ' άρπαζαν από τις μανάδες τους και των μανάδων που στηθοδέρνονταν που έχαναν τα παιδιά τους. Λαλούν για την άπαστη ροή αθώου αίματος, για τους τρομακτικούς χρε-

μετισμούς των αφηνιασμένων αλόγων που έκαναν το σκηνικό πιο απόκοσμο, για τον ίλιγγο που φέρνε το μάταιο στις νέες του Γεροπλάτανου που κήκαν ζωντανές. Κάπου πιο κάτω τα... απολωλότα φύλλα ιστορούν τη μάχη των ελών στον Άγιο Μάμα, μνημονεύουν τα βαριά βήματα του Παπά και του Γιαννιού στον βυζαντινό πυργο της Φώκαιας, τους αγωνιστές στα αμυντήρια του ισθμού της Κασσάνδρας, που έκαναν ανάγλυφα όνειρα λευτεριάς και πάλεψαν μέχρι θανάτου για να τ' αληθέψουν, ζωγραφίζουν την απογοήτευσή τους σαν κατάλαβαν ότι μόνοι μείνανε και αβοήθητοι μιας και ο Δημήτριος Υψηλάντης στην Ύδρα θέλησε να ζητήσει γρόσια για να «κινήσει καράβια»!

Τα ανόσια των Εβραίων της Θεσσαλονίκης σε βάρος των Ρωμιών περιγράφονται σε εμβόλιμες παραγράφους σε κάθε κεφάλαιο. Όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, σ' όλη την επανάσταση, Χριστιανομάχοι οι Οβριοί, σκυλιά αδίστακτα, συμμετείχαν ενεργά σε κάθε φρίκη. Στο Ολοκαύτωμα της Κασσάνδρας υπήρξαν μαζί με τον Λουμπούτ πασά δήμιοι και βασανιστές, χτίστες του ολέθρου! Χρόνια πριν το δικό τους Ολοκαύτωμα οι ίδιοι ήταν οι θύτες του δικού μας αφανισμού!! Αλήθεια ιστορική καλά κρυμμένη..... Πατί;;;Στον επίλογό τους οι κρυμμένες της ιστορίας σελίδες κάνουν το θλιβερό απολογισμό: 78 χωριά της Χαλκιδικής αφανίστηκαν και 59 αγιορείτικα μετόχια. Η Κασσάνδρα αλώθηκε στις 14 του Νοέμβρη και ένα πλήθος από αγριότητες και φονικά της προικοδότησαν μιαν ανόσια άχαρη, τρομαχτική μοναξιά, αφού μελανώσανε ανελέητα τους εαρινούς τάπητες της φύσης της. Και περάσανε χρόνια μέχρι να κυματίσουν στους λειμώνες της ξανά τα στάχυα, να καρπίσουν τα λιόδεντρα, να βγουν σοδέματα απ' τη γη της.

Δεν είναι ο χρόνος λησμονιάρης, μα οι άνθρωποι που δε σκαλώνουν πάνω στη χρονογραμμή τις μνήμες κατά πώς πρέπει. Κι όταν το κάνουν αθέλητα τότε γυρνούν και συμπληρώνουν τ' ανομολόγητα....Πα την Επανάσταση στη Χαλκιδική, όμως, δε γύρισε ποτέ κανείς να διορθώσει, σα να θελήσαν κάποιοι την προσφορά της να θαμπώσουν, για να λαμπρύνουν πιότερο τα φλάμπουρα του νότου. Κι όμως, κείνα τα φλάμπουρα σηκώθηκαν ψηλότερα και πιο θαρρετά γιατί οι λαϊκοί της Χαλκιδικής και οι ρασοφόροι του Αγίου Όρους ήταν οι πρώτοι που απορρόφησαν στη Μακεδονία το μένος των Οθωμανών που κατέφθαναν για να καταπνίξουν την έγερση του Ελληνισμού, ήταν εκείνοι που καθυστέρησαν και εξάντλησαν αγάδες και μπέηδες, καθήλωσαν για μήνες τα φουσάτα τους μακριά από τη Νότια Ελλάδα, λυγίζοντας όσο μπορούσαν τις δυνάμεις τους. Ο αγώνας τους, άνισος και σκληρός, έγινε δυο αιώνες μετά όχι ένδοξη σελίδα όπως άξιζε, μα υποχείριο της λήθης....ΓΙΑΤΙ;;; Πατί η δυνατή σπίθα της επανάστασης που πρώτοι οι αγωνιστές της Χαλκιδικής άναψαν στη Μακεδονία έχει γίνει στην εθνική μας μνή-

μη ένα θαμπωμένο απόσπιθο;;; ΓΙΑΤΙ;;;

Ανοιχτούς λογαριασμούς με τους Αθανάτους της Χαλκιδικής έχει ακόμη η ιστορία. Καιρός είναι να τους κλείσει, και να δώσει της πανσελήνου τη λάμψη στα γεγονότα που αρχίσανε το Μάη του '21 στον Πολύγυρο, με το φονικό του Παπαγεωργάκη, και, πριν λήξουν οριστικά το Γενάρη του 22' με την παράδοση της Αθωνικής Πολιτείας, κορυφώθηκαν το Νοέμβρη με την αιματηρή ήττα μπροστά στα τειχιά του ισθμού της Κασσάνδρας και το Χαλασμό της, που δεν άφησε στη μικρή χερσόνησο ψυχή ζώσα. Ανάγκη είναι επιτακτική να τους κλείσει πια και μόνο τότε θα γίνει μακάριο το χώμα που σκέπασε τότε τους χιλιάδες ένοπλους και άοπλους Χαλκιδικιώτες, τους επώνυμους και ανώνυμους. Όλους εκείνους που έγιναν προκρίματα της λευτεριάς μας... που έστερξαν πρώτοι από τους Μακεδόνες κι έγιναν το πρώτο λίπασμα για τη σωτήρια του έθνους μας και την τελική νίκη. Αυτό το λίπασμα είναι ακόμη σήμερα, διακόσιους χρόνους από την πλάση του, στοιβαγμένο άστοχα μπρος σε πηγή αρνησιιάς... Γιατί, μωρέ;;; Εσείς που τόσο χρόνια γράφετε τις αράδες στα βιβλία, για να τις μαθαίνουν τα παιδιά μας στα σχολεία τους, όλοι εσείς που γράφετε φέτος και τα γενέθλια αφιερώματα για να φρεσκάρете τις μνήμες μας δεν βλέπετε το άδικο τούτης της λησμονιάς, που σφιχτοκρατεί την αγνωμοσύνη;

Στης λευτεριάς μας τη γέννα η κραυγή της πρώτης οδύνης από τα σπλάχνα της Χαλκιδικής βγήκε, στ' αλήθεια..... και δεν ήταν μήτε υπόκωφη, μήτε πνιχτή,

ήταν καθάρια και δυνατή, τόσο που ράγισε και τις τελευταίες σιωπές, αφύπνισε την υπόλοιπη Μακεδονία που πήρε σκυτάλη και ύψωσε άμεσα τα λάβαρα του ξεσηκωμού από άκρη σε άκρη. Πώς μπορείτε, μωρέ, και κωφεύετε μπρος σε τέτοια κραυγή;;; Πώς το σηκώνετε, μωρέ, να αποσιωπάτε τόσες θυσίες, τόση αντρείοσύνη;;; Γιατί ανδρείως έδωσαν τις μάχες τους οι Χαλκιδικιώτες ήρωες εκείνο το εξάμηνο του 1821 «..... υπέρ πατρίδος.... και γονέων και παιδων, και ιερών και τάφων και νόμων»..... Ανδρείως θυσιάστηκαν για όλα των Ελλήνων τα Ιερά και έχουν ίσο μερτικό στην εθνογένεσή μας με τους υπόλοιπους Γραικούς.... Γι' αυτό και τους οφείλουμε τους ίδιους μακρόσυρτους θρήνους, την ίδια βαθιά υπόκλιση, αλλά και την ίδια αιθαλή, ευλαβή ευγνωμοσύνη που οφείλουμε και στον Κολοκοτρώνη και το Διάκο, τον Παπαφλέσσα και τον Μητρόπουλο, το Λόντο και τον Κανάρη, τον Ανδρούτσο και τον Παπανικολή. Τ' ακούτε, μωρέ;;; την ίδια, όχι περισσότερη, όχι λιγότερη!!! Και σεις που τα πρώτα κεφάλαια της Ελληνικής Επανάστασης επιμένετε ακόμη να λησμονάτε, να ξέρετε τούτο, ότι από εκείνη την περήφανη τζιφρα που χαραχτηκε παχιά για την εγγραφή της Ελλάδας μας στον κατάλογο των εθνών λίγα χρόνια μετά το Μάρτη του 21, την πρώτη κεραία η Χαλκιδική την τράβηξε παρέα με το Μοριά.... Και η γραφίδα της πήρε για μελάνι την καπνιά της καμένης της γης, την κάπνα που ξεφυσούσαν τα αποκαΐδια των δεκάδων πυρπολημένων χωριών της, φιλέματα όλα στο βωμό της Λευτερωμένης μας Γης..... της Ελληνικής...

ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ π. ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΠΡΟΚΟΠΗ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

"Χωρίς την Χαλκιδική με την Επανάσταση της και το Ολοκαύτωμα της Κασσάνδρας **δεν θα ήταν δυνατόν να έχει αυτή την έκβαση ο αγώνας της Εθνεγερσίας στο νότο.** Γιατί δόθηκε καιρός, όπως είναι γνωστό, στους αγωνιστές της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου να οργανώσουν καλύτερα την Εθνεγερσία και είχαμε το αποτέλεσμα το οποίο είχαμε."

Τα παραπάνω δήλωσε στις 14/11/2016 στην Κασσάνδρα ο τότε πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπης Παυλόπουλος που βρέθηκε εκεί ως επίσημος καλεσμένος στις γιορτές της 195ης επετείου του χαλασμού της Κασσάνδρας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

ΤΟ ΠΑΡΟΝ 47ο ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ 48ο ΤΕΥΧΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ «ΑΦΙΕΡΩΜΑ» ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΤΟΥ 1821

Ο Παγχαλκιδικός συμμετέχοντας με κάθε τρόπο στον εορτασμό των διακοσίων χρόνων από την Επανάσταση της Χαλκιδικής του 1821 αποφάσισε να αφιερώσει το παρόν 47ο τεύχος του περιοδικού μας στη μεγάλη επέτειο. Όμως λόγω της πληθώρας των άρθρων που λάβαμε και τα οποία δεν χωρούν στις περιορισμένες σελίδες ενός τεύχους, αποφασίστηκε να γίνει **ΑΦΙΕΡΩΜΑ και το επόμενο 48ο τεύχος,**

ώστε να δημοσιευθούν όλες οι εργασίες που ήδη λάβαμε αλλά και αυτές που μερικοί δεν πρόλαβαν να καταθέσουν έγκαιρα. Έτσι τους δίδεται ευκαιρία και μάλιστα με άνεση χρόνου να τις στείλουν όσοι επιθυμούν μέχρι 10 Αυγούστου 2021 και θα τις δουν δημοσιευμένες στο επόμενο 48ο τεύχος (Ιουλ.-Αυγ. 2021).

Το Δ. Σ.

ΠΑΣΧΑ 2021

ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΟ ΜΗΝΥΜΑ

ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ

κ.κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ἀδελφοί και τέκνα μου αγαπητά, ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ!

Ακούστηκαν και ἐφέτος οἱ δύο αὐτές λέξεις κατὰ την σωτήρια και φωταυγή νύχτα τοῦ Ἁγίου Πάσχα. Και ἐμεῖς τις ἐπαναλαμβάνουμε ἀναριθμητες φορές κατὰ την Ἀναστάσιμη Θεία Λειτουργία και σε ὅλες τις ἀκολουθίες ἐπὶ 40 ἡμέρες μέχρι την ἀπόδοση τῆς ἐορτῆς αὐτῆς τῆς Δεσποτικῆς. Μέσα σ'αὐτές τις δύο λέξεις συμπυκνώνεται ἡ χαρά και ἡ δόξα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Χριστός, ὁ Θεάνθρωπος Λυτρωτής, ἡ Κεφαλή τοῦ σώματος τῶν πιστευόντων ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. Δέν βρίσκεται πλέον στό ψυχρό διαμέρισμα τοῦ τάφου, οὔτε στό σκοτεινό καταγώγιο τοῦ ἄδου. Εἶναι ὁ Μοναδικός, τόν ὁποῖο δέν κατακράτησε ὁ θάνατος. Ὁ Ἕνας, ἡ ζωαρχική παλάμη τοῦ ὁποῖου ἐσπάραξε, συνέτριψε τίς ἀμπάρες τοῦ θανάτου. Εἶναι ὁ Νικητής καί Ἐκπορθητής πρό τῆς παρουσίας τοῦ ὁποῖου κονιορτοποιήθηκε ἡ ἐπικράτεια τοῦ διαβόλου.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ! Εἶναι τό πιό συγκλονιστικό μήνυμα πού ἀκούστηκε ποτέ πάνω στό πρόσωπο τῆς γῆς και διαμνηθῆκε στους ἀνθρώπους. Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τό ἐπίκεντρο ὅλης τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἀνεκαθεν ἀναγνωρίστηκε ὡς μία ἀπό τίς θεμελιώδεις χριστιανικές ἀλήθειες και ὑπῆρξε ἡ βάση τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. Χωρίς αὐτήν τό ἔργο τοῦ Λυτρωτοῦ παραμένει ἀνεκλήρωτο και ὀλοκλήρη ἡ Καινή Διαθήκη καταρρέει. Οἱ Ἀπόστολοι εἶναι πρό παντός «*μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως*», ὅπως ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος στήν περίπτωση τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀποστόλου Ματθαῖα, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τόν προδότη Ἰούδα. Αὐτός θά ἔπρεπε νά εἶναι «*μάρτυς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ*» (Πρξ.1, 22). Και ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μέ σαφήνεια διακηρύττει: «*Εἰ Χριστός οὐκ ἐγήγερται, κενόν ἄρα τό κήρυγμα ἡμῶν, κενή και ἡ πίστις ἡμῶν*» (Α' Κορ.15, 14). Χωρίς τήν Ἀνάσταση ἡ χριστιανική πίστη εἶναι "κενή", δηλαδή ἄδεια, χωρίς περιεχόμενο. Ἡ διδασχὴ τοῦ Θεοῦ Διδασκάλου ἐμφανίζεται σάν ἀπάτη και ὁ ἴδιος παύει νά θεωρεῖται Θεός ἐνανθρωπήσας.

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας φωτίζει τήν πορεία μας στόν κόσμο αὐτό, νοηματοδοτεῖ τήν ὑπαρξή μας και ἀποτελεῖ ἐγγύηση και τῆς δικῆς μας ἀναστάσεως. «*Νυνὶ δέ Χριστός ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο*», δηλαδή ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ὁ Χριστός ἔχει ἀναστηθεῖ, κάνοντας τήν ἀρχή γιά τήν ἀνάσταση ὅλων τῶν νεκρῶν. Πατί, ὅπως ὁ θάνατος ἦλθε στόν κόσμο ἀπό ἕναν ἄνθρωπο, ἔτσι ἀπό ἕναν ἄνθρωπο ἦλθε και ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν (Α' Κορ.15, 20). Και αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἐνανθρωπήσας Ἰησοῦς ὁ Ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ! Ὡς χριστιανοί εἴμαστε πρωτίστως και κυρίως οἱ μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας.

Ἄνθρωπος πού δέν πιστεῖ στήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ δέ μπορεί νά εἶναι χριστιανός. Ὁ πραγματικός χριστιανός και μάλιστα ὁ Ὁρθόδοξος ὁμολογεῖ πίστη στήν Ἀνάσταση. Πιστεῖ μέ ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς του στόν Ἀναστάντα Ἰησοῦ και στή ἐν Χριστῷ ζωή, τήν ἀναστημένη ζωή, τήν ὁποία ὑποδεικνύει ὁ εὐαγγελικός λόγος.

Πέραν τούτου ἡ Ἀνάσταση «*ἔδωκεν ἡμῖν τήν αἰώνιον ζωὴν*». Μᾶς ἀνοιξε προοπτική αἰωνιότητος. Μᾶς ἀνοιξε τόν δρόμο πού ὁδηγεῖ στή βασιλεία τοῦ Πατρός και τοῦ Υἱοῦ και τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐφ' ὅσον ὁ Χριστός ἀναστήθηκε, θά ἀναστηθοῦμε και ἐμεῖς. Ὁ Χριστός βασιλεύει αἰωνίως, θά συμβασιλεύσουμε και ἐμεῖς μαζί Του. Στήν Ἀνάσταση ἐναποθέτουμε τήν ἐλπίδα μας γιά τήν κοινή ἀνάσταση και τή συμμετοχή μας στή ζωὴ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Φωτόμορφα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀνθρωπότητα διέρχεται ἡμέρες δύσκολες και ζοφερές. Ἡ ἐπιδημία τοῦ κορωνοϊοῦ ἔχει ἀπλώσει ἀπειλητικά τὰ πλοκάμια της σ' ὅλο τόν κόσμο πάνω ἀπό ἕνα χρόνο. Ἄνθρωποι πάσης ἡλικίας και κοινωνικῆς τάξεως νοσοῦν σοβαρῶς και δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι πού ἀδυνατοῦν νά νικήσουν τήν λοιμώδη πανδημία και χάνουν τήν ζωὴ. Τὰ Νοσοκομεῖα μας ἔχουν φθάσει στά ὄρια τους. Οἱ ἥρωες ἰατροί μας, οἱ νοσηλευτές, οἱ νοσοκόμοι και τό λοιπό νοσηλευτικό προσωπικό ἀγωνίζονται νυχθημερόν μέ γενναϊότητα και αὐτοθυσία ζηλευτή, νά σώσουν ἀνθρώπινες υπάρξεις. Ἡ ὀργανωμένη Πολιτεία, οἱ Ἐπιστήμονες ἰατροί μας και ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι πασχίζουν γιά τό καλύτερο, ἀλλά και ὁ λαός μας ὑπομένει μέ θαυμαστή καρτερία τήν παρούσα δοκιμασία. Ὑπομένει και Ἐλπίζει.

Μέσα σ' αὐτό τό δυσάρεστο κλίμα τῶν ἡμερῶν ἡ Μητέρα μας Ἐκκλησία ἔρχεται νά μᾶς μεταδώσει τό λυτρωτικό μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας και νά μᾶς καλέσει νά χαροῦμε πραγματικά τό μοναδικό και ἀνεπανάληπτο αὐτό θαῦμα τῆς ἱστορίας, πού εἶναι και παραμένει ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς και τῆς ἐλπίδας. Ὅχι μόνο γιά μᾶς πού πιστεύουμε, ἀλλά και γιά ὅλον τόν κόσμο. «*Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί. Πάσχα Κυρίου, Πάσχα*».

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο και σήμερα πού γιορτάζουμε «*τό Πάσχα τοῦτο τό μέγα τε και σεβάσιμον*», κατὰ τόν Ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμά, χαιρόμαστε χαρᾶ ἀνεκλάλητη και παρακαλοῦμε τόν Ἀναστάντα Κύριο νά μᾶς φωτίζει μέ τό θεῖο Φῶς πού ἀνέτειλε ἀπό τόν Θεοδόχο Τάφο Του, και νά μᾶς στηρίζει μέ τή δύναμή Του στήν ἀναστάσιμη ζωὴ. Νά γιγαντώνει μέσα μας τό ἀναστάσιμο φρόνιμα. Νά ἐνδυναμῶνει στίς καρδιές μας τήν ἀναστάσιμη ἐλπίδα, ἡ ὁποία «*οὐ κατασχύνει τόν ἄνθρωπον*» (Ρωμ.5,5).

«Χριστός Ἀνέστη», ἀδελφοί και τέκνα ἐν Κυρίῳ. Μέ ἀναστάσιμες εὐχές και πατρική ἀγάπη

1821-2021: 200 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΒΙΟΥ

Η συμμετοχή της Εκκλησίας στον απελευθερωτικό αγώνα.

ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ,
ΑΓ. ΟΡΟΥΣ ΚΑΙ ΑΡΔΑΜΕΡΙΟΥ
κ.κ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Τό 2021 είναι ένας χρόνος “όροσημο” τόσο για τη Χώρα ολάκερη, τήν Ελλάδα μας, όσο και για τό Γένος, τόν άπανταχού τής γής Ρωμιό! Η Ρωμοσύνη φόρεσε και πάλι τά φτερά τά γιορτινά της τά μεγάλα κι άστραψε και βρόντηξε τό καριοφίλι, δίδοντας και πάλι μαθήματα στους Λαούς τί θά πη Ρωμαϊκό φιλότιμο και τσαγανό! Κι ή φουστανελλά άντάμα μέ τό ράσο χόρευε στις ράχες μέ τ’ άηδόνια συντροφιά και στά περιγιάλια ταιριαστά μέ του ζέφυρου τήν άρμύρα έψαλε τό χερουβικό του λυτρωμού τό δοξαστικό: “... Και σάν πρώτα άνδρειωμένη, Χαίρε, ώ χαίρε, Έλευθεριά!”

Πορτάζουμε τά 200 χρόνια τής λευτεριάς μας, λευτεριά πού άπό τό 1453 πληγωμένη και καθημαγμένη κούρνιασε σάν σπίθα στή στάχτη του θυμιατού τής Έκκλησιάς, φώλιασε στού άγιοπότηρου τή ζωφόρο άνάσα, κλώστηκε ύπομονετικά στούς τρουλλους τών Μοναστηριών και τράφηκε μέ τά κυλλυβογράμματα του Όκτωηχιού άπό τόν παπά και τόν καλόγερο στόν “νάρθηκα” του Κρυφού Σχολειού!

Θά τό βροντοφονάξουμε κι άς τό “ξεχνούν” ή τό πολεμούν λυσσαλέα... κάποιοι: Η Έκκλησία γίνηκε τό Άρτοφόριο τής λευτεριάς μας και τά λάβαρα τών Έκκλησιών μας ύψώθηκαν και γίνηκαν τά πρώτα μπαϊράκια τής Έπανάστασης στόν Μοριά, τή Ρούμελη, τή Μακεδονία, τή Χαλκιδική και τά νησιά μας! Τό ράσο ποτίστηκε πρώτα μέ αίμα παλιγγενεσίας κι άκολούθησαν οί πάντες! Αυτή είναι ή άλήθεια, πού ό άπανταχού Ρωμιός ένστερνίζεται κι ως φυλαχτάρι τίμιο κουβαλάει βαθιά στά φυλλοκάρδια!

Τό άρθρο αυτό περιλαμβάνει λίγες, μά σημαδιακές Χαλκιδικιώτικες πινελιές στόν πίνακα τής ρωμαϊκής θυσίας, δηλαδή τή συμβολή του ράσου στόν ξεσηκωμό τής Χαλκιδικής, εις πείσμα τών γρακύλων και “διαφωτιστάδων”, πού ιδρωκοπούν, γιά νά πνίξουν στής άνιστόρητης άμάθειάς τους τά μουχλιασμένα άπόνερα ή στών νεοπαγών ιδεοληψιών τους τό “πολύχρωμο” δηλητήριο τήν άλήθεια!

Τούτος ό ξεσηκωμός, ή ένθνεργσία άπ’ άκρου εις άκρον τής Ρωμοσύνης, παρ’ ότι ξεσπασε μέσα σ’ ένα κλίμα εύρωπαϊκό διαποτισμένο άπ’ τίς ιδέες τής Γαλλικής Έπανάστασης και του λεγόμενου Διαφωτισμού, είχε τή δική του “ζύμη” και “ταυτότητα”. Δέν διέθετε –ούτε καθ’ ύποψιν– χαρακτηριστικά ταξικής επανάστασης, ούτε έλαβε σάρκα και όστα, γιατί άνδράβηκε μέ πολιτικές ή φιλοσοφικές

έμφυλιοπολεμικές ιδέες ή περισσότερο ιδεοληψίες. Υπήρξε ξεκάθαρα και λεβέντικα άγώνας απελευθερωτικός μέ σκοπό τήν άποτίναξη του Τούρκου, Όθωμανού, Μουσουλμάνου Δυνάστη. Τό Έθνος τών Ρωμιών διεκδίκησε τήν έλευθερη ύπόστασή του και μέ τή δύναμη του Θεού και τίς θυσίες του τό πέτυχε!

Ό θρυλικός Γέρος του Μοριά, ό Θεωδώρακης Κολοκotronής, άρχιστράτηγος και ψυχή τής Έπαναστατημένης Ελλάδας, στις 13 Νοεμβρίου του 1838 στόν περίφημο λόγο του προς τούς Γυμνασιόπαιδες στην Πνύκα του Κλεινού Άστεως σημειώνει: «Όταν άποφασίσαμε νά κάμωμε τήν Έπανάσταση, δέν έσυλλογισθήκαμε ούτε πόσοι είμεθα ούτε πώς δέν έχομε άρματα ούτε ότι οί Τούρκοι έβαστούσαν τά κάστρα και τίς πόλεις ούτε κανέναν φρόνιμο μās είπε “πού πάτε εδώ νά πολεμήσετε μέ σιταροκάραβα βατσέλα”, αλλά ως μιά βροχή έπεσε εις όλους μας ή επιθυμία τής έλευθερίας μας, και ό κλήρος μας και οί προεστοί και οί καπεταναίοι και οί πεπαιδευμένοι και οί έμποροι, μικροί και μεγάλοι, όλοι έσυμφωνήσαμε, εις αυτό τό σκοπό και έκάμαμε τήν Έπανάσταση!» Και καταλήγει ό Γέρος παροτρύνοντας τά παιδιά μας: «Πρέπει νά φυλάγετε τήν πίστη σας και νά τή στερεώσετε, διότι, όταν έπάσαμε τά άρματα, είπαμε πρώτα υπέρ Πίστεως και έπειτα υπέρ Πατρίδος»!

Ό ρόλος τής Έκκλησίας κατά τήν Έπανάσταση του ’21 ήταν μοναδικός, γιατί ήταν ΕΘΝΑΡΧΙΚΟΣ! Ήταν ή ίδια ΕΘΝΑΡΧΟΥΣΑ Έκκλησία, πού άπ’ τήν Άλωση τής Πόλης μέχρι και σήμερα ουδέποτε άπέβαλε αυτή της τήν ύποστασιακή ιδιότητα, τόν μανδύα τής ΜΑΝΑΣ! Τρεις ήταν οί βασικοί στόχοι του ταπεινού μά άειφεγγούς Φαναρίου, τής Έκκλησίας δηλαδή, μέσα στο σκοτάδι αυτής τής περιόδου. α) Η διατήρηση τής Έλληνικής γλώσσας και Παιδείας. β) Η καλλιέργεια του ήρωϊκού πνεύματος, βασισμένη στην ένδοξη Έλληνική ιστορία και φύτρα τών προγόνων μας και ποτισμένη μέ τίς θυσίες του Κλήρου. Και γ) Η άναστολή του ίσοπεδωτικού έξισλαμισμοϋ, πού ήταν ταυτόχρονα και άναχαίτηση του έκτουρκισμού! «Είναι χαρακτηριστικό, γράφει ό φίλος και συμφοιτητής μου Καθηγητής του Α.Π.Θ. κ. Μιχαήλ Τρίτος, τό γεγονός ότι στους καταλόγους τών έλληνικών σχολείων και τών έλλήνων λογίων, πού συνέταξαν ό Ματθαίος Παρανίκας και ό Κων/



Η Ελλάς “ευνωμονούσα”
πίνακας του Θ. Βρυζάκη (1858).

νος Σάθας τὰ 2/3 καί πλέον τῶν δασκάλων ἦσαν ιερωμένοι... Μονάχα ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, πού ὑπῆρξε τό μεγαλύτερο κεφάλαιο τῆς φυλῆς μας στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἡ ἐπιφανέστερη λαοπαιδευτική καί νεοπατερική μορφή τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος καί ὁ ἐπιβλητικότερος λαϊκός ἀναγεννητής τῶν τελευταίων χρόνων τῆς σκλαβιάς, ἴδρυσε περισσότερα ἀπό διακόσια, σημερινά δημοτικά σχολεῖα καί τριάντα ἑλληνικά, κάτι σάν τὰ σημερινά Γυμνάσια, πού ἦταν πραγματικός ἄθλος γιά τήν ἐποχή μας! Κι αὐτός ἀκόμα ὁ Ἀδαμάντιος Κοραΐς, ὁ τόσο διαποτισμένος ἀπ' τίς ἰδέες τῆς Ἑσπερίας καί πού τόσο πολύ ἤρθε σέ ρῆξη μέ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Ε', τόν Πατριάρχη τῆς ὀδύνης, γιά τήν ποιότητα τῆς Παιδείας τοῦ Γένους, στά σχολεῖα πού τό Φανάρι ἴδρυσε καί λειτούργησε γιά τὰ παιδιά του, δέν δίστασε νά ὁμολογήσῃ ὅτι «πρῶτος ὁ Κληρός ἄρχεται τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ ἔθνους διά τῆς Παιδείας», καί νά συμπληρώσῃ εὐλαβικά: «Εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ὡς εἰς κοινήν μητέρα, εἶναι τό Γένος προσκεκολλημένον καί διά τήν θρησκείαν καί διά τήν μητρικήν φροντίδα, τήν ὁποῖαν δείχνει καθ' ἐκάστην». Ἄλλωστε ὁ πρῶτος ὑπουργός - μινίστρος - τῆς Παιδείας τοῦ ἐλευθεροῦ ἔθνους ἦταν κληρικός: Ὁ Ἐπίσκοπος Ἰωσήφ Ἀνδρούσης, ὡς τιμὴ τῶν παιδιῶν στή μάνα τους, τήν Ἐκκλησίαν!

Ἄς μὴ λησμονοῦν μερικοὶ “ἄκαπνοι” καί μαλθακοὶ σημερινοὶ κονδυλοφόροι πῶς ὁ Γάλλος Πρόξενος Πουκεβίλ γράφει ὅτι οἱ Τούρκοι θανάτωσαν ἔντεκα Πατριάρχες καί ἑκατό περίπου Ἐπισκόπους. Σέ ἕξι χιλιάδες δέ ἀνεβάζει τοὺς θανατωθέντες λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας! Ἄς μὴ ξεχνοῦν τόν ποταμὸ τῶν αἱμάτων τῶν Νεομαρτύρων μας πού ὑψώθηκε ὡς ἀντιστασιακὴ καί ἀνασχετικὴ δύναμη στόν ὁδοστρωτήρα τοῦ θρησκευτικοῦ καί ἐθνικοῦ ἀποχρωματισμοῦ καί κυρίως στή λαίλαπα τοῦ παιδομαζώματος καί τοῦ γενιτσαρισμοῦ, πλουτίζοντας τὰ ζῶπυρα τοῦ Γένους!

Ναί, τό κηρύσσουμε περήφανα δακρύνοντας: «Ἡ Ἐκκλησία, τὰ Μοναστήρια μας - ἡ μπαρουταποθήκη κι ὁ τροφодότης τοῦ Ἄγωνα - καί ὁ Κληρός διέσωσε τήν ἐθνικὴ αὐτοσυνειδησία καί τήν ταυτότητα τῶν Ἑλλήνων!» Μέ τό στόμα δέ τοῦ Πάνη Σκουτρή ὁμολογοῦμε: «Ἡ Ἐκκλησία πολλάκις τόν τελείως δευτερογενῆ δι' αὐτὴν ἐθνικὸν σκοπὸν ἔθεσεν ὑπεράνω τοῦ καθαρῶς θρησκευτικοῦ καί τοῦ ἰδίου τῆς ὡς ὀργανισμοῦ αὐτοτελοῦς συμφέροντος!» Τό “Κύριε ἐλέησον”, τό Εὐαγγέλιο καί τό “Χριστὸς Ἄνστη” ψελνόταν στήν Ἑλληνικὴ ἀπ' τόν ψάλτη, τόν παπᾶ καί τόν καλόγερο κι ἀκολουθοῦσε ὁ Λαὸς μέ τ' ἁγιοκέρρι του στό χέρι, ἄς μὴ τό λησμονοῦν οἱ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς λιμοκοντόροι τοῦ μικροφώνου καί τῆς πένας... Καί ψελνόταν ἔτσι λεβέντικα γιά νά θυμίζῃ στόν ραγιά ὅτι εἶναι Ρωμιὸς κι ὀρθόδοξος!

Ἡ Ἐπανάσταση στή Χαλκιδικὴ εὐλογήθηκε μέ δοξολογία στίς 17 Μαΐου τοῦ '21 στόν Ναό τοῦ Πρωτάτου στό Ἅγιον Ὅρος, προεξάρχοντος τοῦ Μητροπολίτου Μαρωναςίας Κωνσταντίου, γεννημένου στά Μαντεμοχώρια τῆς Χαλκιδικῆς μας τῆ δεκαετία τοῦ 1770, παρουσία τῆς Ἱεράς Κοινότητος, ὅπου ὁ Ἐμμανουὴλ Παπάς κηρύσσει τήν ἑναρξὴ τῆς Ἐπαναστάσεως στή Μακεδονία κι ἀναγορεύεται Ἀρχηγός

καί προστάτης τῆς Μακεδονίας. Ἀκόλουθοί του καί 1.000 καλόγεροι ἀγιορεῖτες καί στό πλευρὸ τοῦ Ἡγούμενου τῶν Μονῶν, ἐνῶ ὑπασπιστὴς του γίνεται ἡ μοναχὸς Γεδεὼν Ξενοφωντίνος καί σκιά του ὁ Μαρωναςίας Κωνσταντίος.

Στὴν Ἱερισσοῦ ἀπὸ τόν Ἰούνιο τοῦ 1821 στήριγμα τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ ὁ Ἱερομάρτυς καί Ἐθνομάρτυς Ἐπίσκοπος Ἱερισσοῦ Ἰγνάτιος, πού τίθεται στήν ὑπηρεσία τοῦ Ἄγωνα. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἔκανε τὰ πάντα γιά τὴ διαφύλαξη τῶν κειμηλίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί βρῆκε τραγικὸ θάνατο ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὡς κύριος ὑποκινητὴς καί συντονιστὴς τῆς Ἐπαναστάσεως, μένοντας ἀκλόνητος στή Χαλκιδική, σώζοντας ὅμως τό ποιμνίον τοῦ πού τραβῆξε γιά τὰ νησιά τῶν Σποράδων...

Ἀκόλουθος τοῦ Ἱερισσοῦ Ἰγνατίου καί ὁ ἠρωϊκὸς Ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ὁ δάσκαλος πού γεννήθηκε τό 1769 στά Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας καί ἀπὸ τό 1804 τόν συναντᾶμε στήν Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου. Σέ ἐπικοινωνία μέ τόν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη κηρύττει τὴν Ἐπανάσταση στή Γαλάτιστα καί βάζει φωτιά στό Μητροπολιτικὸ τοῦ οἴκημα, γιά νά διατρανώσῃ τό κόψιμο κάθε δεσμοῦ μέ τὴ δουλεία καί νά ξεσηκώσῃ τοὺς ἀναποφάσιτους. Μπροστά στους ἀγῶνες διατρέχει ὅλη τὴν Ἑλλάδα ὡς μπουρλοτιέρης ψυχῶν καί στίς 17 Σεπτεμβρίου τοῦ 1839 ἀφήνει τὴν τελευταία του πνοή κι ἐνταφιάζεται στήν Ἱερά Μονὴ Ἀσωμάτων Πετράκη τῶν Ἀθηνῶν.

Πρέπει νά κάνουμε ἀναφορὰ καί στόν λεοντόκαρδο Μητροπολίτη Μαρωναςίας Κωνσταντίο τόν συντοπίτη μας, τό δεξι χέρι τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ καί συμπολεμιστὴ τοῦ πού ἐγκαταλείπει τὴ Μητρόπολή του γιά νά λάβῃ ἐνεργὸ δράση στήν Ἐνοπλιῆ Ἐπανάσταση κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Πρόκειται γιά τόν Ἐθνεγέρτη τῆς Ροδόπης. Μπροστά στίς μάχες στή Χαλκιδική, τραυματίζεται στή μάχη τῆς Ρεντίνας, πού σημαία τῶν Μακεδόνων γίνεται τό δεικνυόμενον λάβαρο τοῦ Ἀναλαμβανομένου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δανεισμένο ἀπὸ τῆς μάνας Ἐκκλησίας τό ἅγιο Βῆμα. Ὁ Μεχμέτ Ἀβδούλ Πασᾶς στό Ἅγιον Ὅρος τόν Δεκέμβριο τοῦ '21, ἡσυχάζει μόνο σάν βρίσκει θαμμένο τόν ἠρωϊκὸ Δεσπότη, πού πληγωμένος -μεταξύ Ὀκτωβρίου καί Δεκεμβρίου τοῦ '21- στό Ἁγώνιμο Ὅρος ἀφήνει τὴν τελευταία πνοή του.

Τί τὰ θές: “Λευτεριά καί Ρωμοσύνη εἶν' ἀδέλφια δίδυμα”, κατὰ τόν νεοέλληνα μεγάλο μας ποιητὴ Πάνη Ρίτσο. Πιότερο λαμπρὰ ὁ Ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Κύπρου μας Βασίλης Μιχαηλίδης στό “Τραγούδι τοῦ Κυπριανοῦ”, Ἐθνομάρτυρος Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου (1756-1821), βάζει στό στόμα τοῦ μαρτυρικοῦ Ἀρχιεπισκόπου νά ἀπαντᾶ ἀγέρωχος στόν Κιουτσούκ Μεχμέτ πού τόν ἀπειλεῖ νά σφάξῃ καί νά κρεμάσῃ τοὺς Ρωμιούς:

«Ἡ Ρωμοσύνη ἐν φυλῇ συνόκαιρη τοῦ κόσμου,
κανένας δέν ἐβρέθηκεν γιά νά τὴν -ι-ξηλείψῃ,
κανένας, γιατί σκέπει τὴν πού τ' ἄψῃ ὁ Θεὸς μου.
Ἡ Ρωμοσύνη ἐν νά χαθῆ, ὄντας ὁ κόσμος λείψη!».

Ἄς τό θυμοῦνται καλά τό μήνυμα τοῦτο οἱ πάντες κι ἄς μὴ ξεχνοῦν ὅτι βγήκε ἀπὸ Δεσπότη στόμα, τῆς Ἐκκλησίας διακόνου ἀγιασμένου!

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΕΓΙΝΕ ΤΖΑΜΙ

Η ΝΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΘΕΩΡΗΤΟΥ
κ.κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἡ 27^η Ἰουνίου εἶναι ἡ ἀποφράδα ἡμέρα, ὅπου συνετελέσθη ἡ Τρίτη ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ μετατροπὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας σέ τέμενος.

Ἡ πρώτη ἄλωση ἔγινε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1204 ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους, ἡ δευτέρη τὸν Μάιο τοῦ 1453 ἀπὸ τὸν Μωάμεθ τὸν Πορθητὴ καὶ ἡ τρίτη εἶναι ἡ μετατροπὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῆς Μονῆς τῆς Χώρας σέ τέμενος ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Τουρκίας.

Ἡ Ἁγία Σοφία ἀποτελεῖ ἓνα μνημεῖο, σύμβολο τῆς ἐνόητος καὶ εἰρηνικῆς συνύπαρξης τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὁποία δὲν ἐπιθυμεῖ, ὅπως ἀποδεικνύεται, ὁ Τούρκος Πρόεδρος.

Τὴν Ἁγία Σοφία δὲν τὴν ἔφεραν ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς Ἀσίας, οὔτε τὴν δημιούργησαν, τὴν βρῆκαν ὡς χριστιανικὸ ναὸ καὶ ὡς ναὸς ἔπρεπε νὰ λειτουργεῖ. Ἀναντίρρητα ἡ ἱεροσουλία τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι προσβολὴ ὄχι μόνον γιὰ τὸν χριστιανικὸ ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον.

Ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας κτίσθηκε ἀπὸ τὸν Μέγα Κωνσταντῖνο, καταστράφηκε στὴν στάση τοῦ Νίκα, θεμελιώθηκε ἐκ νέου ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἰουστινιανό, ἐγκαινιάσθηκε τὴν 27 Δεκεμβρίου τοῦ 537 μ.Χ. καὶ προορίσθηκε ὡς χώρος χριστιανικῆς λατρείας, ἀφιερωμένος στὴ Σοφία τοῦ Θεοῦ, στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό. Πρόκειται γιὰ ἀριστούργημα ἀρχιτεκτονικῆς μεγαλοφυΐας καὶ παγκόσμιον μνημεῖο τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅπως γράφει ὁ Φώτης Κόντογλου εἶναι τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα πού κτίσθηκε ποτὲ ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια. Φυσικά, αὐτὸ εἶναι γιὰ ὅσους ἔχουν αἰσθητήρια ἢ καὶ τίς γνώσεις γιὰ νὰ τὸ καταλάβουν.

Ἡ ἀξία τοῦ μνημείου παραμένει οἰκουμενικὴ ἀφοῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει ὑπερεθνικὴ καὶ οἰκουμενικὴ ἀκτινοβολία. Ἡ ἀλλαγὴ λειτουργίας τοῦ πολιτισμικὰ οὐδέτερου αὐτοῦ μνημείου πού καθιερώθηκε ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ Δημοκρατία τὸ 1934, ἀπὸ μουσεῖο σέ τζαμί, μετατρέπει ἓνα μνημεῖο πολιτισμοῦ σέ λάφυρον καὶ σύμβολο κατακτῆσεως. Στὴν Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ γιὰ αἰῶνες προσφέρθηκε ἡ ἀναιμακτὴ λατρεία ὑπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἁγίων πού εἰκονίζονται μὲ τὰ περίφημα ψηφιδωτά. Συγκροτήθηκαν Οἰκουμενικὲς καὶ τοπικὲς Σύνοδοι, λειτούργησαν καὶ κήρυξαν Ἅγιοι Ἱεράρχες, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Μέγας Φώτιος, στέφθηκαν Αὐτοκράτορες πού ἔγραψαν λαμπρὲς σελίδες στὴν ἱστορία.

Ἡ μετατροπὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας σέ τζαμί ἀποτελεῖ βεβήλωση καὶ ἱεροσουλία, μαρτυρεῖ μῖσος καὶ βαρβαρότητα. Κάποιος Πομάκος Ἰμάμης εἶπε «ὅποιος Μουσουλμάνος μπαίνει στὸν Χριστιανικὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας γιὰ

νὰ προσευχηθεῖ πράττει μεγάλη ἁμαρτία ὄχι μόνον στοὺς Χριστιανούς ἀδελφούς ἀλλὰ ἀπέναντι στὸν ἴδιον τὸν Θεό.

Μόλις πατήσῃ τὸ βέβηλό του πόδι στὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔχει ἐξασφαλίσει τὸ διαβατήριον γιὰ τὴν αἰώνια κόλαση. Καὶ ἐκεῖ δυστυχῶς γι' αὐτὸν, δὲν ὑπάρχει οὔτε Ἔρντογάν, οὔτε κανεὶς ἄλλος νὰ τὸν σώσει». Καὶ συνεχίζει ὁ Πομάκος Ἰμάμης «ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ παραβιάζουν ὅλες τίς ἠθικὲς ἀξίες καὶ τὴν παράδοση τοῦ Ἰσλάμ. Χρησιμοποιοῦν τὴν θρησκεία γιὰ προσωπικὰ τοὺς συμφέροντα, γιὰ νὰ κάνουν αὐτὸ πού πάντα μπορούσαν νὰ κάνουν ἀνά τοὺς αἰῶνες, νὰ καταστρέφουν».

Συγκλονιστικὴ εἶναι ἡ συνέντευξή τοῦ Τούρκου ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ἱστορικοῦ Τανέρ Ἀκσάμ, ἡ ὁποία δόθηκε στὴ διαδουκτικὴ ἔφημερίδα Ahal.

Ὁ ἔγκριτος καθηγητὴς γράφει: "Στὴν πραγματικότητα τὸ μόνον πράγμα πού ἔπρεπε νὰ πει κανεὶς γιὰ τὸ θέμα τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι "ἀνάρμοστο" καὶ "ντροπὴ". Σκέπτομαι, ὅμως, ὅτι οἱ συνομιλητὲς μου δὲν διαθέτουν τὴν πολιτιστικὴ λεπτότητα νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λέξεων. Γι' αὐτὸ θὰ μιλήσω ἀνοιχτὰ γιὰ τὸ θέμα καὶ μὲ τρόπο πού θὰ τὸν καταλάβουν. Αὐτὸ πού ἔγινε στὴν Ἁγία Σοφία εἶναι ἓνα ξεκάθαρο δείγμα βαρβαρότητας. Ἀποτελεῖ τὴν διακήρυξη τῶν Τούρκων ὅτι εἶναι ἀπολίτιστοι καὶ καταστροφικοί.

Πατὶ; Ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ πού ἔκαναν δήλωσαν σέ ὅλο τὸν κόσμον ὅτι "ὅσο κι ἂν ζοῦμε στὸν 21ο αἰῶνα διατηροῦμε τὴν νοστοροπία τοῦ κατακτητῆ τοῦ 1453. Ἐμεῖς ἀκόμα καὶ στὸν 21ο αἰῶνα δὲν ἔχουμε τὴν ἀγανία νὰ προστατεύσουμε μίαν παγκόσμιαν κληρονομίαν τῆς ἀνθρωπότητος".

Δὲν ἔχουμε ἀποθέματα πολιτισμοῦ γιὰ νὰ πᾶμε πέρα τὴν πολιτιστικὴ κληρονομίαν πού μᾶς κληροδότησαν. Δὲν ἔχουμε νὰ προσθέσουμε οὔτε ἓνα λιθαράκι στὴν παγκόσμιαν κληρονομίαν.

Οἱ ἀντιδράσεις τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἦταν ὑποτονικὲς, χλιαρὲς καὶ προσβλητικὲς ἔγιναν μόνον γιὰ νὰ γίνουν, θὰ λέγαμε, νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση. Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ πάρουν μέτρα καὶ νὰ ποῦν κάτω τὰ χέρια ἀπὸ τὴν Ἁγία Σοφία, ἓνα μνημεῖο παγκόσμιαν κληρονομίας ὅπως τὸ χαρακτήρισε ἡ UNESCO, ἡ ὁποία ὅμως ἔχει τὴν ὑποχρέωση ἀλλὰ τὴν δυνατότητα νὰ τὸ προστατεύσει, δὲν τὸ ἔκαναν. Δὲν ἔλαβε δραστικὰ μέτρα ὁ πολιτισμένος κόσμος, γιὰτὶ ὑπάρχουν "ἅγια" συμφέροντα στὴν γείτονα χώρα.

Ὅμως γιὰ μᾶς τοὺς Ὀρθόδοξους Ἑλληνες Χριστιανούς ἡ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἡ Ἁγία Σοφία θὰ εἶναι τὸ σύμβολο τῶν ὁραμάτων, τῶν ἰδανικῶν τοῦ Γένους, τὸ κέντρο τῆς πίστεώς μας καὶ ἔτσι θὰ παραμείνῃ ἔσαει.

200 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΙΝ

17 ΜΑΪΟΥ 1821 ΑΝΑΒΕΙ Η ΘΡΥΑΛΛΙΔΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΓΥΡΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ

τ. Εκπαιδευτικός - Συγγραφέας

Με καμάρι και δικαιολογημένη υπερηφάνεια ο λαός της Χαλκιδικής και ιδιαίτερα του Πολυγύρου, ανατρέχει σήμερα με τη σκέψη του την ιστορική μέρα για τον τόπο μας όταν, στις 17 του Μάη του 1821, ο Πολύγυρος συνταράχτηκε από την ένοπλη εξέγερσή του κατά του Τούρκου δυνάστη.

Είχαν προηγηθεί ιστορικά γεγονότα μηνών. Όπως γράψαμε και σε άλλο σημείωμά μας, στις 23 Μαρτίου 1821, την ίδια μέρα που οι ξεσηκωμένοι Μωραΐτες καταλάμβαναν την Καλαμάτα, έφτασε στο Άγιον Όρος ο μεγάλος πατριώτης Εμμ. Παπάς, με το τριίστιο πλοίο του επίσης μεγάλου πατριώτη Χατζή Βισβίζη από τη Λήμνο, φορτωμένο ως πάνω με όπλα και πολεμοφόδια και μικρή ομάδα ενόπλων. Ο Παπάς ήταν ορισμένος από τον αρχηγό της Φιλ. Εταιρείας Αλέξ. Υψηλάντη να ξεκινήσει επανάσταση στη Μακεδονία. Ο Παπάς διάλεξε τη Χαλκιδική, όπου υπήρχαν ελάχιστοι Τούρκοι και κόσμος με ακραιφνή πατριωτικά αισθήματα και πολλούς Φιλικούς. Ιδιαίτερα διάλεξε το Όρος ως τόπο προετοιμασίας και συγκέντρωσης επαναστατών, από τον ντόπιο πληθυσμό, αλλά και από το πλήθος των μοναχών των Αγιορείτικων Μονών. Παράλληλα, περίμενε εκεί την άφιξη του γνωστού οπλαρχηγού Ιωάννη Φαρμάκη, για να αναλάβει εκείνος το στρατιωτικό μέρος της εξέγερσης, ενώ ο Παπάς θα παρέμενε ο γενικός αρχηγός και ο χρηματοδότης της επανάστασης. Όμως ο Φαρμάκης, από τον Φεβρουάριο, μαζί με τον Γεωργάκη Ολύμπιο, ενεπλάκησαν στο εκεί κίνημα του Υψηλάντη (Ιάσιο) και δεν μπόρεσε να απεμπλακεί, μάλιστα αργότερα, μετά το Δραγατσάνι, πρόσφερε τη ζωή του στην εκεί επανάσταση.

Έτσι ο Παπάς, περιμένοντας ματαίως τον Φαρμάκη και ετοιμαζόμενος συνεχώς, δισταζε να ξεκινήσει, αν και είχε υπό τα όπλα κοντά 4.000 ενόπλους, αλλά και έναν άλλον Φαρμάκη, τον Στάμο Κάψα, Συκιώτη εκ Κασσάνδρας, ο οποίος στη συνέχεια πήρε το όνομα Χάψας, με το οποίο έμεινε στην ιστορία.

Τι γίνεται στον Πολύγυρο

Και ενώ αυτά συνέβαιναν στο Όρος, στον Πολύγυρο τα πράγματα πήραν ξαφνικά φωτιά. Ο Γιουσούφ της Θεσσαλονίκης, ανήσυχος για τις πληροφορίες που έφταναν επίμονα σ' αυτόν, πως κάτι ετοιμαζόταν στη



Ο Ι. Ναός Αγίου Νικολάου Πολυγύρου

Χαλκιδική και ενώ στη Ν. Ελλάδα η επανάσταση είχε φουντώσει, στέλνει στον Πολύγυρο και σε ορισμένα άλλα κέντρα της Χαλκιδικής διαταγή, να παρουσιαστούν στη Θεσσαλονίκη και να κρατηθούν ως όμηροι, οι πλέον πιθανοί ηγέτες ενός ξεσηκωμού. Οι Πολυγυρινοί έκαναν την αφελή πονηριά και έστειλαν στον Γιουσούφ «δευτερότερα» πρόσωπα, πράγμα που βέβαια ενέτεινε τις υποψίες του ότι, όντως, κάτι γίνεται

στον Πολύγυρο και στη Χαλκιδική γενικότερα.

Έτσι, δίνει εντολή σε δυο μεγάλα τμήματα ενόπλων, να σπεύσουν στον Πολύγυρο, να συλλάβουν και να του στείλουν τους ομήρους που ζητά, και να μείνει στον Πολύγυρο το στράτευμα αυτό, για να ελέγχει από εκεί όλη τη Χαλκιδική.

Στον Πολύγυρο, οι πληροφορίες πως επέρχονταν εναντίον του δυο ισχυρά σώματα ενόπλων, από 500 άνδρες το καθένα, αποθράσυνε την εκεί τουρκική φρουρά, μέλη της οποίας περιήρχοντο τους δρόμους, βρίζοντας και βιαιοπραγώντας κατά των χριστιανών κατοίκων.

Στην εκεί έκρυθμη κατάσταση –κατά πώς μας σώζει η παράδοση – ο πρώτος προεστός του Πολυγύρου Κύρκος Παπαγεωργάκης (θυμίζουμε τη μύσή του στη Φ. Εταιρεία), βγήκε στους δρόμους για να προστατέψει τους χριστιανούς. Όμως οι Τούρκοι, όχι μόνο αφήφισαν την παρέμβασή του, αλλά τον σκότωσαν εν ψυχρώ, καθιστώντας τον έτσι τον πρώτο νεκρό της Επανάστασης της Χαλκιδικής.

Η εξέλιξη αυτή των γεγονότων στον Πολύγυρο, δημιούργησε για τους Πολυγυρινούς μια κατάσταση εξαιρετικά δύσκολη. Πλήθος ένοπλοι Τούρκοι επέρχονταν κατά του Πολυγύρου, ο επικεφαλής τους είναι νε-

κρός, ενώ οι Τούρκοι στην πόλη είναι εκτός ελέγχου. Αποφάσισαν, λοιπόν, **να αμυνθούν με επίθεση!** Επιτέθηκαν κατά του τούρκικου Φρουραρχείου και εξόντωσαν όλη την από 18 άνδρες τουρκική φρουρά και τον διοικητή της.

Ήταν η θρυαλίδα – η φωτιά απλώνεται

Αυτό, βέβαια, δεν «μαζεύοταν» πια. Είχε γίνει μια επίθεση που ήταν μια ένοπλη επανάσταση με πολλούς νεκρούς. **Το πρωί της 17 του Μάη του 1821, αρχίζει ουσιαστικά η Επανάσταση της Χαλκιδικής.** Και οι Πολυγυρινοί, που την ξεκίνησαν, έπρεπε να αποφασίσουν: Να περιμένουν τα τουρκικά σώματα να φτάσουν στον Πολύγυρο, με το βέβαιο ξέσπασμα της οργής τους; Να φύγουν, συν γυναιξί και τέκνοις στα βουνά; Ή να επιτεθούν κατά των αναμενόμενων Τούρκων;

Και αυτό πράγματι έκαναν. Πήραν τα όπλα, που είχαν, γέμισαν την καρδιά τους ηρωική διάθεση και έσπευσαν να συναντήσουν τους Τούρκους! Στις συγκρούσεις που ακολούθησαν, οι Πολυγυρινοί αντιμετώπισαν νικηφόρα τους Τούρκους, οι οποίοι υποχώρησαν και έφυγαν.

Η Επανάσταση της Χαλκιδικής γενικεύεται

Με τέτοια εξέλιξη πραγμάτων, αποφάσισε και ο Εμμ. Παπάς να αφήσει το Όρος και, μετά από σύναξη των

αντιπροσώπων των Μονών στο Πρωτάτο και την ευλογία τους και την ανακήρυξη του Παπά ως «αρχηγό και προστάτη της Μακεδονίας», ξεκίνησε από εκεί, αφού χώρισε τους άνδρες του σε δυο σώματα. Στο ένα τέθηκε επικεφαλής ο ίδιος και στο άλλο ο έμπειρος στα όπλα Χάψας και κίνησαν προς την περιοχή της Θεσσαλονίκης, σαρώνοντας στην πορεία τους τις κατά τόπους τουρκικές φρουρές.

Τα άλλα είναι λίγο πολύ γνωστά. Ενώ ο Γιουσούφ κλείνεται σαν σκαντζόχοιρος στη Θεσσαλονίκη, περιμένοντας βοήθεια, φτάνει σύντομα εκεί με μεγάλη δύναμη ο Μπαϊράμ πασάς, ακολουθεί η ηρωική μάχη των **Βασιλικών** και η θυσία του **Χάψα** και των παλικαριών του, η πυρπόληση πλήθους χωριών της Χαλκιδικής, η υποχώρηση και η άμυνα των επαναστατών στην **Ποτίδαια**, η άφιξη, τον Οκτώβριο, του **Αβδούλ Αβούδ** εκεί, ο **Χαλασμός** της Κασσάνδρας (στις 30 Οκτωβρίου) και η κατάπνιξη, τελικά, έξι μήνες μετά την έκρηξη του Πολυγύρου, στο αίμα και στην τέφρα, της περιώνυμης Επανάστασης της Χαλκιδικής, η οποία, ωστόσο, παρά την τελική έκβασή της, πρόσφερε πολλά στη μεγάλη προσπάθεια της Ελλάδας μας να ελευθερωθεί, επί τέλους, από την μακραίωνη δουλεία της στους Τούρκους.

* * *

ΠΟΙΗΜΑ

ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟ ΣΤΕΦΑΝΙ

ΓΛΥΚΕΡΙΑ ΚΑΚΟΥΡΗ

Φιλολόγος - Συγγραφέας

Σαν σε κοιτώ,
τολμώ να πω πως σε αναγνωρίζω...
Περίμενα πολύ καιρό.
Περίμενα να δω μια κόρη ηλιόφωτη,
μια αναδυομένη,
της λευτεριάς το όνειρο να ανατέλλει στα βαθυγάλαζα νερά,
την κόρη να ξυπνά από αιώνιο ύπνο,
να καλημερίζει γελαστά,
να σπρώχνει με σθένος τις έριδες που την κρατούσαν δέσμια,
φυλακισμένη σ' έναν ύπνο δίχως τέλος
καρτερώντας μάταια το φιλί του λάθος παλικαριού,
ενός ξένου, ενός άλλου, ενός πλάνου,
ενός καιροσκόπου που θα την πότιζε με πióτερο δηλητήριο,
για να την έχει του χεριού του παντοτινά.
Πόσες φορές γελάστηκες, δέχτηκες το φιλί της προσδοσίας,
μια αιχμάλωτη πριγκίπισσα στο ίδιο σου το κάστρο,-
κάστρο φτιαγμένο από τα άγωνα βράχια σου,
μουσκεμένο από τα άγρια κύματά σου,
λουσμένο από τον μοναδικό σου ήλιο,-

απαρνούμενη τον εαυτό σου,
ξανακύλησες στο βούρκο και στις βαριές τις αλυσίδες,
μέχρι που το κάλεσμα της λευτεριάς έγινε δυνατότερο απ' τη ζωή σου.
Τότε εμπιστεύτηκες το άγριο βλέμμα του κλέφτη,
το τραχύ χέρι του αρματωλού,
και πάνω απ' όλα το πείσμα της καρδιάς τους.
Κι αναθάρρησες.
Μάτωσαν τα χείλη σου από το αυθεντικό φιλί τους,
πλημμύρισαν τα ρούχα σου, λιγότεψε το αίμα της καρδιάς σου,
χύθηκε για τους αγαπημένους σου, γι αυτούς που είχες για παιδιά σου,
σε απογοήτευσαν ξανά, μα εξέπεμπε ελπίδα η λευτεριά,
γέμιζε φως η αναμονή της,
φως σ' αιώνιο σκοτάδι που ανάσταινε νεκρούς,
ανάστησε κι εσένα, την αναδυομένη,
από τους καπνούς, τους στεναγμούς και από τη λίμνη των δακρύων,
για να αξιωθείς και να στεφθείς το πιο ακριβό στεφάνι,
το ακάνθινο και ιερό, το βουτηγμένο στο αίμα του λαού σου:
Της ελευθερίας το πολύτιμο στεφάνι.

Σ.Σ. Ποίημα για το 1821 που διακρίθηκε στον Ζ διαγωνισμό ποίησης για την Επανάσταση που διοργανώθηκε από την Εταιρία Γραμμάτων και τεχνών Πειραιά.

Ο ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣ

Πλούσιος τραπεζίτης των Σερρών, αρχηγός-ήρωας της Επανάστασης της Χαλκιδικής του 1821. Διέθεσε όλα του τα πλούτη και θυσίασε την οικογένειά του στο βωμό του αγώνα της ανεξαρτησίας της πατρίδας.

ΜΙΧΑΗΛ ΘΕΜ. ΚΑΡΤΣΙΩΤΗΣ

τ. Εκπ/κός - Επίτιμος Πρόεδρος

Παγκαλκιδικού Συλλόγου "Ο Αριστοτέλης"

Ο Εμμανουήλ Παπάς (1772-1821) γεννήθηκε στο χωριό Δοβίστα Σερρών (σημερινή ονομασία: Εμμανουήλ Παπάς). Μητέρα του ήταν η Βασιλική καταγόμενη από αρχοντική οικογένεια και πατέρας του ο Δημήτριος, ένας από τους πλουσιότερους και πιο διακεκριμένους προύχοντες της επαρχίας. Ο Δημήτριος, λόγω της μεγάλης εκτίμησής από όλους και μετά από επίμονη αξίωση των συγχωριανών του, χειροτονήθηκε ιερέας και τιμήθηκε από τον Μητροπολίτη με το εκκλησιαστικό αξίωμα του Οικονόμου. Από τότε η οικογένεια πήρε το επώνυμο Παπά, όπως συνηθιζόταν την εποχή εκείνη.

Ο μικρός Εμμανουήλ τα πρώτα του γράμματα έμαθε στο σχολείο του χωριού του. Στη συνέχεια, ο πατέρας του τον έστειλε για να συμπληρώσει τη μόρφωσή του στο Ελληνικό Σχολείο των Σερρών και, όταν αποφοίτησε, επέστρεψε στη Δοβίστα, όπου σε ηλικία 20 ετών παντρεύτηκε τη Φαίδρα (Αφέντρα), κόρη επίσης αρχοντικής οικογένειας.

Μετά το θάνατο του πατέρα του εγκαταστάθηκε στις Σέρρες όπου ασχολήθηκε με δικές του εμπορικές επιχειρήσεις, και κατάφερε με την εργατικότητα, την ευσυνειδησία και την τιμιότητά του να αποκτήσει μεγάλη περιουσία και να γίνει σημαντικός οικονομικός παράγοντας της περιοχής. Καθιερώθηκε και ως ένα είδος τραπεζίτη και γρήγορα απέκτησε την εμπιστοσύνη όχι μόνο των Ελλήνων, αλλά και των Τούρκων κατακτητών. Γενικά, έχαιρε εξαιρετικής εκτίμησης. Η πραότητα και η ευφυΐα του, η ικανότητά του, η τόλμη του, η υποδειγματική θεοσέβεια και η φιλοπατρία του και ο φύσει ανήσυχος και δημιουργικός του χαρακτήρας, τον έκαναν να αναπτύξει μεγάλη εμπορική δραστηριότητα, η οποία ξεπέρασε τα σύνο-

ρα και έφτασε ως την Κωνσταντινούπολη και τη Βιέννη όπου είχε ιδρύσει δικά του εμπορικά καταστήματα. Έτσι, έγινε γρήγορα μεγαλέμπορος, ισχυρός παράγοντας της περιοχής και κορυφαίος πολίτης. Η ισχυρή προσωπικότητά του ασκούσε τεράστια επιρροή ακόμα και στους πιο δύστροπους Τούρκους, σε ολόκληρη τη Μακεδονία.

Με την πολιτική του κατόρθωσε να επηρεάσει μέχρι και τον πανίσχυρο Οθωμανό τοπάρχη των Σερρών Ισμαήλ Μπέη, τον αντίποδα του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, του οποίου από το 1810 ανέλαβε και τη διαχείριση των οικονομικών και περιουσιακών υποθέσεών του. Όπως είναι φανερό η μεγάλη αυτή επιρροή και οι κατάλληλοι χειρισμοί του επέτρεπαν να είναι παρών και να ενεργεί ακόμα και σε πολύ σοβαρές δημόσιες υποθέσεις. Δεν είναι λίγες οι φορές που έσωσε από την αγχόνη τη ζωή καταδικών Ελλήνων. Μάλιστα μετά από ενέργειές του προς τον Σουλτάνο, τον έπεισε και ανέθεσε στον Μητροπολίτη των Σερρών το δικαίωμα να επιλύει (δικάζει) τις διαφορές μεταξύ των χριστιανών.

Από το γάμο του με τη Φαίδρα απέκτησε 8 γιους: τον Αθα-

νάσιο 27 ετών το 1821, τον Ιωάννη 23 ετών, τον Νικόλαο 18 ετών, τον Μιχαήλ 16 ετών, τον Γεώργιο 14 ετών, τον Αλέξανδρο 10 ετών και των Κων/ντίνο 5 ετών, και τρεις θυγατέρες τη Νεραντζιά 20 ετών το 1821, την Ελένη 12 ετών και την Ευφροσύνη που πέθανε νωρίς.

Έτσι σε ηλικία 44 ετών είναι αρχηγός μιας πολυμελούς οικογένειας με πολλά αγαθά, πλούτη και ευτυχία.

Τον Ισμαήλ μπέη των Σερρών μετά τον θάνατό του διαδέχθηκε ο γιός του Γιουσούφ μπέης, άνθρωπος σκληρός, αισχροκερδής, άσωτος και σπάταλος. Αυτός δανειζόταν συνεχώς μεγάλα ποσά από τον Εμμανουήλ Παπά, δημιούργησε ένα τεράστιο χρέος (1.000.000



Η προτομή του Εμμ. Παπά στη γενέτειρά του, Κοινότητα Εμμ. Παπά (πρώην Δοβίστα)

χρυσές δραχμές) και αδυνατώντας να το ξεπληρώσει σκεφτόταν να βρει τρόπο να δολοφονήσει τον δανειστή του. Ο Παπάς όμως πληροφορήθηκε τις προθέσεις του Πουσσούφ και γνωρίζοντας καλά ότι οι αξιωματούχοι Τούρκοι ήταν αδίστακτοι και είχαν στο αίμα τους την αυθαιρεσία και την αδικία, για να γλιτώσει, έφυγε κρυφά για την Κωνσταντινούπολη, παίρνοντας μαζί του τον γιο του Γιαννάκη και αφήνοντας ολόκληρη την υπόλοιπη οικογένεια υπό την προστασία του μητροπολίτη Σερρών Χρυσάνθου.

Στην Κωνσταντινούπολη εργάζεται σκληρά και αναπτύσσει εθνική δραστηριότητα καθοδηγούμενος από τη Φιλική Εταιρεία. Ύστερα από δύο χρόνια, στις 21 Δεκεμβρίου 1819, σε ηλικία 47ετών, μυείται και ο ίδιος σ' αυτήν από τον Κωνσταντίνο Παπαδάτο, άνθρωπο του Αλέξανδρου Υψηλάντη και προσφέρει αμέσως 1.000 γρόσια για την ενίσχυση του αγώνα. Κατορθώνει μέσω της Πύλης να εισπράξει μεγάλο μέρος από το χρέος του Πουσσούφ μπέη (500.000 χιλιάδες χρυσές δραχμές) τις οποίες και διαθέτει επίσης εξ ολοκλήρου στον εθνικό αγώνα, και αρχίζει να προετοιμάζεται κρυφά μεν αλλά δυναμικά για την επικείμενη εξέγερση.

Με δικά του χρήματα αγοράζει όπλα και πολεμοφόδια, ναυλώνει και φορτώνει το καράβι του Δημνίου φίλου του καπετάνιου Χατζηβισβίτη και αναχωρεί με τη συνοδεία του για το Άγιον Όρος, και στις 23 Μαρτίου αποβιβάζεται στη Μονή του Εσφιγμένου, της οποίας ο ηγούμενος Ιωακείμ ήταν Φιλικός. Εκεί εγκαθιστά το στρατηγείο του. Έρχεται σε επαφή με τους ηγούμενους όλων των μονών, τους ενημερώνει για τα σχέδιά του, τους συνεγείρει και εξασφαλίζει τη συμμετοχή τους στον επικείμενο αγώνα. Αμέσως αρχίζει τις προετοιμασίες για την εξέγερση, μεριμνώντας να αγοράζει εφόδια και πολεμικό υλικό με δικά του πάντα έξοδα. Επικοινωνεί με τους φιλικούς των Μαντεμοχωρίων και των Χασικοχωρίων και ενεργεί στρατολόγηση αγωνιστών, καταστρώνοντας ως ηγέτης τα πολεμικά του σχέδια. Πληροφορηθείς όμως τα τραγικά γεγονότα της Θεσσαλονίκης με τις βιαιότητες των Τούρκων εναντίον του ελληνικού στοιχείου της πόλης, και την έκρηξη της επανάστασης στον Πολύγυρο στις 17 Μαΐου 1821, με την εξόντωση της εκεί τουρκικής φρουράς, καλεί εσπευσμένα στις Καρυές του Αγίου Όρους τους ηγούμενους και τα στελέχη των 20 μονών. Εκεί, στο Ναό του Πρωτά-

του, σε μια πάνδημη και πανηγυρική Θεία Λειτουργία, χοροστατώντος του **μητροπολίτη Μαρωνείας Κωνσταντίου** και παρουσία πλήθους μοναχών και λαϊκών, **κηρύσσεται ομόφωνα, με περισσό ενθουσιασμό η Επανάσταση στη Χαλκιδική.** Επαναστατούν δηλαδή όλα τα μοναστήρια, τα οποία εκείνη την εποχή είχαν χιλιάδες καλογήρους και **ο Εμμανουήλ Παπάς ανακηρύσσεται Αρχηγός και Προστάτης της Μακεδονίας.**

Στο μεταξύ, είχαν επαναστατήσει τα χωριά της Κασσάνδρας, ακολούθησαν τα Μαντεμοχώρια, τα Χασικοχώρια, η εξέγερση γενικεύτηκε και η Χαλκιδική ολόκληρη βρέθηκε στα τέλη του Μαΐου 1821 επί ποδός πολέμου. Όλοι οι δυνάμενοι να φέρουν όπλα συντάχθηκαν στους τοπικούς οπλαρχηγούς, με γενικό αρχηγό τον **Εμμ. Παπά.**

Το σύνολο των επαναστατών, που είχε τώρα στη διάθεσή του ο Εμμ. Παπάς, κατά τον Ι. Βασδραβέλη (Ι.Β.) στο βιβλίο του *Οι Μακεδόνες κατά την Επανάστασιν του 1821* σελ. 12, «ανήρχετο εις 3.900 πολεμιστές από τους οποίους χίλιοι περίπου ήταν μοναχοί (καλόγεροι)».

Το σχέδιο που καταρτίστηκε είχε αντικειμενικό σκοπό την κατάληψη της Θεσσαλονίκης, γι' αυτό ο αρχιστράτηγος διαίρεσε τη δύναμή του σε δύο φάλαγγες και διέταξε η πρώτη να πορευθεί από βορρά μέσω Ρεντίνας και πεδιάδας Λαγκαδά, να ελευθερώσει τα χωριά που θα συναντούσε και να χτυπήσει από τα βόρεια τη Θεσσαλονίκη και η άλλη να πορευθεί μέσω πεδιάδας Βασιλικών-Ανθεμούντα για να χτυπήσει από τα νότια την πόλη.

Στην πρώτη, που συμπεριλάμβανε και τους πολεμιστές-μοναχούς, ετέθη επικεφαλής ο ίδιος, συνεπικουρούμενος και από άλλους οπλαρχηγούς. Στην άλλη όρισε αρχηγό τον ανδρείο Συκιώτη οπλαρχηγό **Καπετάν Χάψα**, γενναίο και ατρόμητο πολεμιστή, ο οποίος υπηρετούσε την εποχή εκεί ως σεργάρας στον Άγιον Όρος, με τον οποίο συνέπρατταν οι καπετάνιοι Δουμπιώτης, Βασιλικός, Αγγέλου κ. ά.

Η φάλαγγα του Χάψα πορεύθηκε μέσω Χολομώντα στη Γαλάτιστα και στα Βασιλικά και αφού ενώθηκε με τους Γαλατσιάνους, Βασιλικιώτες και Βαβδινούς οπλαρχηγούς και αγωνιστές, προέλαυνε διαρκώς και απωθώντας τις τουρκικές αντιστάσεις έφθασε μέχρι έξω από τη Θεσσαλονίκη στο χωριό Σέδες. Ελλείψει όμως ικανής δυνάμεως, ελλείψει πολεμοφοδίων και σχετικής εμπειρίας των οπλαρχηγών, παρά τις εκ-



Ο ανδριάντας του Εμ. Παπά στην πλατεία της πόλεως των Σερρών

κλήσεις τους για βοήθεια, απωθήθηκε από αριθμητικά πολλαπλάσιο εχθρό και αναγκάστηκε σε υποχώρηση για να έλθει στα Βασιλικά. Εκεί δόθηκε η μεγάλη φονική μάχη της 10ης Ιουνίου 1821, που είχε ως αποτέλεσμα τον ηρωικό θάνατο του Χάψα, των άλλων οπλαρχηγών και 63 παλικαριών από τη Συκιά, συμπατριωτών του Χάψα, εκεί όπου ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος ανήγειρε το 1996 μνημείο δόξας λαμπρό (*Για το μέγεθος αυτής της θυσίας και τη συνέχεια του αγώνα υπάρχει άλλο άρθρο στο παρόν τεύχος*).

Η φάλαγγα που Παπά μόλις βγήκε από το 'Αγιον Όρος επετέθη και απελευθέρωσε την Ιερισσό, και έστειλε αποσπάσματα στα γύρω Μαντεμοχώρια να πάνε την είδηση και να στρατολογήσουν νέους αγωνιστές. Στη συνέχεια, ακολουθώντας βόρεια πορεία, ανατρέποντας την αντίσταση των Τούρκων που συναντούσε καθ' οδόν, έφθασε στη Ρεντίνα, ελευθέρωσε τα γύρω χωριά, κατέλαβε τα στενά, παρέταξε εκεί τμήμα της δύναμής του προς φύλαξή τους και με το υπόλοιπο του στρατού του προχώρησε και έφθασε στην Παζαρούδα (σημερινή Απολλωνία).

Την όλη συντήρηση του αγώνα είχε αναλάβει εξ ιδίων ο Εμμ. Παπάς, τα χρήματα του οποίου φαίνεται άρχισαν να εξαντλούνται και με επιστολές προς τον Δημήτριο Υψηλάντη και τους Υδραίους ζητούσε επιμόνως βοήθεια κυρίως σε μπαρούτι και βόλια. Δυστυχώς, αντί βοήθειας έλαβε από τον **Υψηλάντη Δίπλωμα** πληρεξουσίου αρχηγού των στρατιωτικών δυνάμεων του Αγίου Όρους, της Κασσάνδρας και της Θεσσαλονίκης κλπ.

Εν τω μεταξύ κατέφθασε στα στενά της Ρεντίνας προερχόμενος από τη Θράκη η στρατιά του **Μπαϊράμ Πασά** με 30.000 στρατό, που είχε εντολή από τον σουλτάνο να κατευθυνθεί ταχύτατα προς την Πελοπόννησο, ώστε να ανακουφίσει την Τρίπολη την οποία πολιορκούσε ασφυκτικά ο **Κολοκοτρώνης**. Στα στενά της Ρεντίνας επιτέθηκε εναντίον των Ελλήνων πολεμιστών τους οποίους απώθησε χωρίς δυσκολία και προχωρώντας συγκρούστηκε με το κύριο σώμα του Παπά το οποίο δεν άντεξε την πίεση της οργανωμένης δύναμης κρούσεως των Τούρκων και υποχώρησε άτακτα προς τη δασώδη περιοχή του Χολομώντα. **Ο Εμμανουήλ Παπάς** με το επιτελείο του κατέφυγε στο Πολύγυρο και από εκεί στην Κασσάνδρα για τη συνέχιση του αγώνα.

Μετά την αναχαίτιση της φάλαγγας του Παπά και την ηρωική αντίσταση και το θάνατο του Χάψα και των παλικαριών του στα Βασιλικά, οι Χαλκιδικιώτες υποχωρούντες, αφήνοντας τις κωμοπόλεις και τα χωριά τους στην καταστρεπτική μανία των Τούρκων κατέφυγαν στο 'Αγιον Όρος και κυρίως στη χερσόνησο της Κασσάνδρας, όπου εκεί στο στενό της Ποτίδαιας παίχτηκε η τελευταία πράξη του δράματος της Χαλκιδικής.

Στην Κασσάνδρα **ο Εμμ. Παπάς** επικεφαλής των επαναστατικών δυνάμεων που αποτελούνταν κυρίως

από Κασσανδρινούς και λοιπούς πολεμιστές Χαλκιδικιώτες που υποχωρούντες είχαν καταφύγει εκεί, συνεπικουρούμενος από τους τοπικούς οπλαρχηγούς, έστησε το στρατηγείο του στον πύργο του Αγ. Παύλου στη Ν. Φώκεια, απ' όπου κατόπτευε ολόκληρη την περιοχή και διηύθυνε τον αγώνα. Αμέσως όλοι τους επιδόθηκαν στην οργάνωση της άμυνας και κυρίως στην διευθέτηση της διώρυγας, στο χείλος της οποίας για τέσσερις περίπου μήνες γίνονταν σκληρές μάχες. Κατά τον ιστορικό Ι. Βασδραβέλη (ό.π. σελ. 115) οι δυνάμεις των Ελλήνων στην Κασσάνδρα κατά την άφιξη του Παπά ήταν 2.000 περίπου εγχώριοι πολεμιστές, 400 Ολύμπιοι του Διακόπουλου και 200 επίσης Ολύμπιοι του Διαμαντή, ο οποίος δυστυχώς αργότερα αποχώρησαν.

Τα πολεμικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά το πεντάμηνο Ιουλίου-Νοεμβρίου 1821 εκεί στις Πόρτες, στις Θερμοπύλες της Κασσάνδρας, είναι λίγο πολύ γνωστά και αναφέρονται σε άλλα άρθρα του παρόντος τεύχους. Εδώ θα αναφέρουμε την τελευταία φάση του αγώνα.

Την πεντάμηνη αυτή περίοδο πέντε-έξι πασάδες επιχείρησαν την εκπόρθηση της Κασσάνδρας και οι υπερασπιστές απέκρουαν γενναία όλες τις επιθέσεις, προξενώντας μεγάλες φθορές στον εχθρό. Κανείς τους δεν τα κατάφερε. Η άμυνα κρατούσε καλά. Το φρόνημα ήταν υψηλό.

Τελευταίος πασάς, ονομαστός για τη στρατηγική του ικανότητα, την πολεμική του εμπειρία και τη σκληρότητα του, ήταν ο Αβδούλ Αβούδ, ο οποίος ανέλαβε με πολύ στρατό να εκπορθήσει την Κασσάνδρα. Αυτός μόλις έφθασε στον τόπο των επιχειρήσεων έστειλε επιστολή στον Παπά και ζητούσε την παράδοση των επαναστατών: «Ρίψατε τα όπλα, και προσέλθετε εις το υψηλόν μου στρατόπεδον και τίποτε δεν θα πάθετε αλλά θα σας υποστηρίξω να αποκατασταθείτε στον τόπο σας ανοικοδομούντες τα χωριά σας» έγραφε σε έγγραφό του με ημερομηνία 7 Νοεμβρίου 1821.

Ο Εμμ. Παπάς συγκάλεσε αμέσως πολεμικό συμβούλιο με συμμετοχή των οπλαρχηγών Παννιού Χατζηχριστοδούλου εκ Βάλτας, Αβραάμ εκ Βάβδου, Κατσάνη, Παπαστεργίου και Δεληχρήστου εξ Αθύτου, Αναστάση εκ Παζαρακίων και Μαυρουδή Παπαγεωργάκη εκ Πολυγύρου, όπου χωρίς πολλές συζητήσεις η πρόταση απορρίφθηκε ομόφωνα με αγανάκτηση και όλοι επέστρεψαν στις φρουρές τους, προετοιμαζόμενοι να αμυνθούν μέχρις εσχάτων, όπως και έγινε.

Ο Τούρκος αρχιστράτηγος μη αναμένοντας τέτοια αγέρωχη απάντηση, εξεπλάγη για τον ηρωισμό τους και το πρωί της 13ης Νοεμβρίου επιτέθηκε με όλες του τις δυνάμεις σε όλο το μήκος της διώρυγας. Συνάντησε όμως σθεναρή αντίσταση και τροποποιώντας το σχέδιό του επετέθη μανιωδώς με μεγάλη δύναμη πυρός στο ανατολικό άκρο (Τορωναίος), και περέσυρε προς τα εκεί τον κύριο όγκο των αμυνομένων. Από τη δυ-

τική πλευρά, με χίλιους άνδρες που είχε έτοιμους, παραγέμισε γρήγορα τη διώρυγα, που ας σημειωθεί στο σημείο εκείνο ήταν ρηχή, με κάθε είδους μπάζα, ξύλα πέτρες μαλλιά κλπ. και κατόρθωσε ένα τμήμα το στρατού του να περάσει απέναντι, να κυκλώσει και να χτυπήσει από τα νώτα τους Έλληνες αγωνιστές που ήταν απασχολημένοι στην εξ ανατολών μεγάλη επίθεση. Οι αμυνόμενοι βρέθηκαν σε δύσκολη θέση. Άλλη λύση δεν υπήρχε, και άρχισε η μάχη σώμα με σώμα. «Οι Έλληνες έπιπτον ο ένας δίπλα στον άλλο, αλλά και ο αφανισμός των Τούρκων δεν υπολείπεται. Κανένας δεν υποχωρούσε. Όλοι τους υπήρξαν αντάξιοι των προσδοκιών της Πατρίδας. Τα ¾ των Ελλήνων εφονεύθησαν». Οι διασωθέντες, υποχώρησαν προς τα ενδότερα της χερσονήσου, πολεμώντας για να δώσουν την ευκαιρία στα γυναικόπαιδα να επιβιβασθούν στα προστρέξαντα πλοία και να βρουν καταφύγιο στις Βόρειες Σποράδες. Ο αρχιστράτηγος του αγώνα **Εμμ. Παπάς** με λίγους διασωθέντες, αναχώρησε με το πλοίο του Χατζηβισβίτση για το Άγιον Όρος, όπου συνάντησε δυστυχώς την εχθρική στάση των μοναχών (ό.π. σελ.153). Τότε παρέλαβε τους δυο γιούς του και μερικούς πιστούς πολεμιστές, οπλαρχηγούς και συντρόφους του και επιβιβάσθηκε και πάλι στο ίδιο σκάφος απομακρύνθηκαν από το Άγιον Όρος. Ενώ όμως κατευθυνόταν στην Ύδρα, όπου από εκεί σκόπευαν να μεταβούν στην Πελοπόννησο για να συνεχίσουν τον αγώνα κατά των Τούρκων, ο Παπάς θλιμμένος από τα τραγικά γεγονότα που έζησε και καταταλαιπωρημένος από τον πολύμηνο αγώνα στην Χαλκιδική, έπαθε συγκοπή επί του πλοίου και παρέδωσε την ψυχή του στον ουράνιο Πατέρα και το όνομά του στην Αθανασία.

Η κηδεία του έγινε στη Ύδρα και θάφτηκε με τιμές αρχιστρατήγου μέσα σε γενικό πένθος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

-Ο Παπάς είναι εθνικός ήρωας από τους μεγαλύτερους της πατρίδας μας.

-Όλη του την τεράστια περιουσία, πλούτη, οικογένεια, ευτυχία, τα θυσίασε στον βωμό της ελευθερίας της πατρίδας..

-Η οικογένειά του υπέστη τα πάνδεινα: διωγμούς φυλακίσεις, κατατρεγμούς. Τρία από τα οκτώ αγόρια του έπεσαν πολεμώντας τους Τούρκους: **ο Αθανάσιος 27 ετών** πολεμώντας αιχμαλωτίστηκε και κρεμάστηκε στη Χαλκίδα, **ο Ιωάννης 23 ετών** έπεσε πολεμώντας στο πλευρό του Παπαφλέσσα στο Μανιάκι και **ο Νικόλαος 18 ετών** έπεσε πολεμώντας στο Καματερό στο πλευρό του Καραϊσκάκη. Τα άλλα αγόρια του την εποχή αυτή (1821) ήταν ανήλικα, **πλην του Αναστασίου (25 ετών)** που έλλειπε στις εμπορικές επιχειρήσεις της οικογένειας στη Βιέννη, απ' όπου έστειλε στον πατέρα του χρήματα και εφόδια για τον αγώνα.

-Ο Εμμ. Παπάς υπήρξε και πολέμαρχος. Ο ίδιος πολέμησε επικεφαλής χιλιάδων αγωνιστών στις μεγάλες

μάχες της Ρεντίνας και της Κασσάνδρας.

-Η γυναίκα του Φαίδρα ύστερα από πολλές στερήσεις, στενοχώριες και θανάτους πολλών παιδιών της, πέθανε άμπωτη.

-Το 1943 στο Ελληνικό Βουλευτήριο αναρτήθηκε το όνομά του ως ένας από τους πρωταγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης.

-**Η ιδιαιτέρα του πατρίδα, οι Σέρρες**, τιμώντας το εκλεκτό της τέκνο έστησε μεγαλοπρεπή ανδριάντα, έργο του γλύπτη Περαντινού, στην κεντρική πλατεία της πόλεως. Σημειώνεται ότι πρωτοπόρος της ιδέας και της υλοποίησης του έργου υπήρξε ο αείμνηστος Βασίλειος Παπαστεφάνου, επιθεωρητής Δημοτικών Σχολείων στις Σέρρες, μαζί με τους δασκάλους του νομού αλλά και της ευρύτερης περιοχής, οι οποίοι και πρόσφεραν τη «μαγιά» της μεγάλης δαπάνης.

-**Επίσης, η γενέτειρά του** τιμώσα και σεμνυνόμενη για τον ήρωα, ζήτησε και μετονομάστηκε **από Κοινότητα Δουβίστας σε Κοινότητα Εμμ. Παπάς** και στην πλατεία της στήθηκε η προτομή του. Κατ' έτος δε τελείται μνημόσυνο και σχετικές εκδηλώσεις προς τιμήν του από τους τοπικούς φορείς, με προεξάρχοντα τον δυναμικό ομώνυμο Πολιτιστικό Σύλλογο, ο οποίος εκδίδει είκοσι και πλέον χρόνια τριμηνιαίο **περιοδικό με τίτλο «Εμμανουήλ Παπάς»** και περιεχόμενο σχετικά με τη ζωή και την προσφορά του ήρωα. Αρκετές είναι οι μονογραφίες που έχουν εκπονηθεί από πνευματικούς ανθρώπου του τόπου.

-**Η Χαλκιδική** τιμώσα τη μνήμη του ήρωα και την προσφορά του στην επανάστασή της, έστησε προτομές του στον Πολύγυρο και στην Κασσάνδρα (Ποτίδαια). Στα τοπικά έντυπα έχουν δημοσιευθεί πολλά σχετικά άρθρα και πρόσφατα έχουν κυκλοφορήσει και DVD με θέμα την επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821, όπου προβάλλεται εξαιρετικά η μεγάλη συμβολή του Εμμ. Παπά στον αγώνα εκείνο.

Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος τύπωσε και έστειλε σε όλα τα Σχολεία όλων των βαθμίδων προς ανάρτηση την εικόνα του ήρωα και δεν παραλείπει να δημοσιεύει στον Παγχαλκιδικό Λόγο σχετικά άρθρα και σημειώματα. Πέραν τούτων στις κατ' έτος τελούμενες εκδηλώσεις, σε όλο τον νομό Χαλκιδικής περιλαμβάνεται και η κατάθεση στεφάνου στις προτομές και στα ηρώα, από αντιπροσωπεία της γενέτειρας του ήρωα, η οποία παρίσταται σε όλες ανελλιπώς.

Βιβλιογραφία - Πηγές

1. Βασ. Παπαστεφάνου: Ο Εμμανουήλ Παπάς και η επανάσταση εν Χαλκιδική το 1821. Αθήνα, 1970
2. Απ. Βακαλόπουλου: Ιστορία του Ελληνισμού. Η Μεγάλη Ελληνική Επανάσταση του 1821. Θεσσαλονίκη 1967
3. Ι.Ν. Βασδραβέλλη: Οι Μακεδόνες κατά την Επανάσταση του 1821. Θεσσαλονίκη 1967
4. Εργασία εκπαιδευτικών Ελληνικού Κολλεγίου Θεσ/νίκης: Εμμανουήλ Παπάς. Οι ήρωες του 1821. Θεσ/νίκη 2021
5. Νικ. Παπαοικονόμου: Προσωπογραφίες αγωνιστών του 1821 από τη Χαλκιδική και τη Θεσσαλονίκη. Θεσ/νίκη 2016

«...ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ ΟΠΟΥ ΝΑ ΦΑΝΩΜΕΝ ΑΞΙΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ...».

Επιστολή Συκιωτών προς τον Εμμανουήλ Παπά σηματοδοτεί την συμμετοχή τους στην επανάσταση του 1821.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Α. ΜΕΡΤΖΙΜΕΚΗΣ

Δρ. Αρχαιολόγος

«...στο χρώμα τούτο πάντα ανθούνε κι έχουν αθά-
νατη ζωή
και μας θαμπώνουν, μας μεθούνε νεράιδες, ήρωες,
θεοί...». (Κ. Παλαμάς, “Η Νίκη”).

Στις 31 Μαΐου 1821 οι Συκιώτες με επιστολή τους ενημερώνουν τον Εμμανουήλ Παπά για την εξέγερση των Πολυγυρινών και ταυτόχρονα ότι κινούνται προς τον Πολύγυρο να ενσωματωθούν με τους υπόλοιπους εξεγερθέντες Χαλκιδικιώτες. Συγκεκριμένα η επιστολή αναφέρεται:

την σωφωτάτην ευγένειαν ταπεινώς προσκυνώμεν, ήδιστα προσαγορεύωμεν.

† και τηειδοποιώ τονερχό(μ)ν μου, ότι τη τρίτη ώρα της νυκτός της τρήτης ήλθον εδώ εις την σικιάν, και της τέσσαραις ώραις της ημερός, ήλθεν ειδίσις από Πολύγερων, ότι ήλθον τριακόσιοι άνθρωποι από Θεσσαλονίκην, λέγω ένας τζερίμπασις, και εκούρτισαν τον πόλεμον οι πολυγερिनοί, και τους επάστρεψαν όλους με φρικτόν πόλεμον. Διό και αμέσως σας πληροφορώμεν, όσον τάχως. Οπού λάμβοντας το παρόν μου αμέσως να εύγη το ασκέρη έξω.

δια να έλθη να μας προφθάση. και τώρα είναι καιρός οπού να φανώμεν άξιοι μεκεδόνες. όθεν το ογληγορότερον να προφθάσητε, επειδή καιρός δεν απόμεινε να μας προσμένη. και ημείς σήμερα συν θεώ αγίω εκηνήσαμεν διά να τους προφθάσωμεν και ο άγιος θεός και η κυρία θεοτόκος, να μας δίδη ρώσιν και δύναμιν. και η ευγένειά σου ως βοηθός και αντιλείπτωρ των χριστιανών. αμέσως να δώσης χείραν βοιθείας, εις τους αδελφούς μας χριστιανούς. ταύτα προς είδισίν σας, και σας προσμένωμεν.

μαΐου 31 ημέρα τρήτη. από σικιάν χώραν: μανολάκις, Θεοδόσις αναστάσις».

ομοίως και όλοι οι ζαπιτάδες από κάθε χωρίον ετελίωσαν έτσι τους εσκοτώσαμεν (αριστερά).

Η παραπάνω παρατεθείσα επιστολή (Βακαλόπουλος, 59-60) παρέχει τη δυνατότητα στον ερευνητή να αντλή-

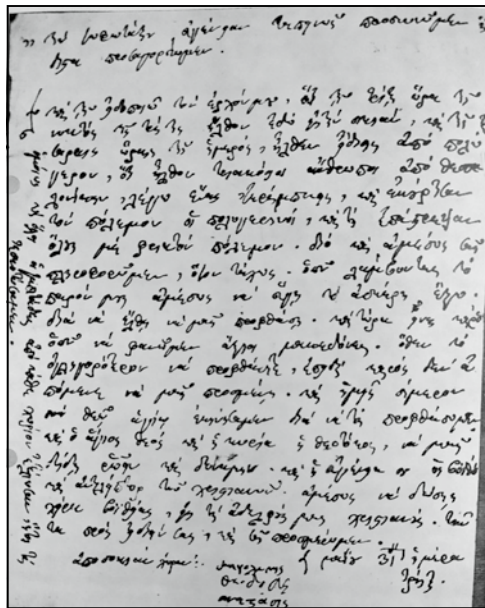
σει πολύτιμες και συνάμα σημαντικές πληροφορίες για την έναρξη της επανάστασης στη Χαλκιδική το 1821. Η ανάγνωση και ανάλυση της επιστολής, σε συνδυασμό με τις γνωστές ιστορικές μαρτυρίες και πηγές, μας επιτρέπει να σημειώσουμε τα εξής:

α) Οι Συκιώτες βρίσκονταν σε συνεχή επαφή και επικοινωνία με «...*τήν σωφωτάτην ευγένειαν...*» και «...*υπερασπιστήν της Μακεδονίας...*»

Εμμανουήλ Παπά. Άλλωστε ο “συντοπίτης” τους Στάμος Χάφας ήταν ήδη με τον αρχηγό της Επανάστασης στο Άγιον Όρος σε μια προσπάθεια να προετοιμαστεί μια καθολική και συντονισμένη εξέγερση των κατοίκων της Χαλκιδικής απέναντι στον κατακτητή.

β) Γίνεται κατανοητό ότι υπήρχε ένα οργανωμένο δίκτυο από συνδέσμους - πληροφοριοδότες που εξασφάλιζαν την άμεση και έγκυρη ενημέρωση του Εμμανουήλ Παπά για τις κινήσεις των επαναστατών, αλλά και των κατακτητών σε όλα τα μήκη και πλάτη της χερσονήσου «...*και τη ειδοποιώ των ερχό(μ)ν μου, ότι τη τρίτη ώρα της νυκτός της τρήτης ήλθον εδώ εις την σικιάν, και της τέσσαραις ώραις της ημερός, ήλθεν ειδίσις από πολύγερων...*».

γ) Με κάποιον από τους προαναφερθέντες συνδέσμους, οι μυημένοι στον Αγώνα για την ελευθερία Συκιώτες, πληροφορούνται για τα γεγονότα της εξέγερσης του Πολυγύρου και σπεύδουν να ενημερώσουν με τη σειρά τους τον Εμμανουήλ Παπά που βρισκόταν στο Άγιον Όρος «...*ότι ήλθον τριακόσιοι άνθρωποι από Θεσσαλονίκην, λέγω ένας τζερίμπασις, και εκούρτισαν τον πόλεμον οι πολυγερινοί, και τους επάστρεψαν όλους με φρικτόν πόλεμον...*». Για τα γεγονότα του Πολυγύρου αναφέρεται ότι «...*οι σποράδη ενεργούμενοι φόνου κατά των χωρικών, καθ' ων οι βάρβαροι εξεδικούντο φανατισθέντες, εβίασαν τους κατοίκους του Πολυγύρου, όπως ζητήσωσι σωτηρίαν διά των όπλων, πριν ή σφαγώσιν ακίνητοι μένοντες, επερχομένων του Τσιρίβαση και του Χασάν αγά ... Οι Πολυγυρίται, επιπεσόντες κατά του διοικητηρίου, απέκτειναν*



Επιστολή Συκιωτών προς τον Εμμανουήλ Παπά (31-5-1821) (Βακαλόπουλος, 60).

τον υποδιοικητήν και τους περί αυτών δεκαοκτώ στρατιώτας ... Αυθημερόν δε, όπως προλάβωσι την είσοδο του επερχομένου σώματος των χιλίων, εκινήθησαν οι μεν κατά του Τσιρίβαση, οι δε κατά του Χασάν αγά, και αμφοτέρους πολεμήσαντες απέκρουσαν εις τα οπίσω...» (Φιλήμονας, 1860, 143-145).

δ) Η υψηλή επιχειρησιακή ετοιμότητα των Συκιωτών αποδεικνύει ότι είχαν οργανωμένο ένοπλο σώμα και έτοιμο να συνδράμει ανά πάσα στιγμή. «...**Οπού λαμβάνοντας το παρόν μου αμέσως να εύγη το ασκέρη έξω, δια να έλθη να μας προφθάση ... και ημείς σήμερα συν θεώ αγίω εκινήσαμεν διά να τους προφθάσωμεν...**». Το ένοπλο αυτό σώμα είναι γνωστό και από προγενέστερα γεγονότα. Συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 1814 με αφορμή πληροφορία για επικείμενη πειρατική επιδρομή σε μονές του Αγίου Όρους, οι Αγιορείτες επικουρικώς ζητούν την συνδρομή και βοήθεια «των αρματολών του Λογγού (Συκιάς)», οι οποίοι ανταποκρίνονται άμεσα. «...**οι πειραταί έδωσαν αλληλοδιαδόχως μάχας κατά ξηράν ... με τα τοπικά αποσπάσματα (Αγίου Όρους) ενισχυμένα υπό των Συκιωτών αρματολών...**». (Αλ. Λαυριώτου, 181). Την παραπάνω διαπίστωση για την ετοιμότητα του ένοπλου σώματος των Συκιωτών επιβεβαιώνει και η επιστολή (22 Οκτωβρίου 1821) του Ολύμπιου οπλαρχηγού Διαμαντή Νικολάου, ο οποίος γράφει στον Παπά ότι ετοιμάζεται και αυτός να λάβει ενεργό μέρος στον αγώνα και να συμπράξει μαζί του, αλλά όχι άμεσα και του υποδεικνύει να ζητήσει βοήθεια από τους Συκιώτες. «... **εις μεν θελετε βοιθιη με τις σκιότας οσον εμς να κινισουμε τα αρματα και τοτε ευκολια το εν και αλο μερος θελι διδι βοιθια...**» (Βακαλόπουλος, 173-175). Ήταν γνωστό λοιπόν το ένοπλο σώμα των Συκιωτών και αναμφίβολα απολάμβανε υψηλής αποδοχής και εμπιστοσύνης και από ένοπλες ομάδες εκτός της Χαλκιδικής χερσονήσου. Δεν είναι τυχαίο επίσης ότι στην προσωπογραφία των αγωνιστών του 1821 από τη Χαλκιδική, οι έλκοντες την καταγωγή από τη Συκιά αποτελούν την πολυπληθέστερη ομάδα (Παπαοικονόμου, 561-587).

ε) Μετά την αναγγελία των γεγονότων του Πολυγύρου, οι Συκιώτες άμεσα ξεκίνησαν με σκοπό την ένωση τους με τους άλλους επαναστάτες «...**και ημείς σήμερα συν θεώ αγίω εκινήσαμεν διά να τους προφθάσωμεν...**». Λίγες ημέρες αργότερα οι αγωνιστές της Συκιάς ενώνουν τις δυνάμεις τους με τους ξεγεργθέντες του Βάβδου και των Βασιλικών και το σώμα του συγχωριανού τους καπετάν Στάμιου Χάψα, τον οποίο με σύσκεψή τους αναγορεύουν αρχηγό της φάλαγγας. Κατ' αυτόν τον τρόπο ηγήθηκε των ελληνικών δυνάμεων και επιτέθηκε εναντίον των δυνάμεων των Αγκούς αγά και Χασάν αγά, τους οποίους έτρεψαν σε φυγή και συνεχίζοντας την νικηφόρα προέλασή τους έφθασαν μέχρι το χωριό Σέδες (σημ. Θέρμη). «...**εκινήθημεν εις την δουλειάν με πάσης προθυμίας, ώστε εκοντεύσαμεν έως τα τείχη της Θεσσαλονίκης...**» (Βακαλόπουλος, 74). Η συνέχεια είναι γνωστή με τον ηρωικό θάνατο του καπετάν Στάμιου Χάψα και των συμπολεμιστών του (από

τους οποίους οι 63 Συκιώτες) στην περιοχή της μονής της Αγίας Αναστασίας. Η τοποθεσία από τότε προς τιμήν τους ονομάζεται «Σκιωτούδια». Αναφορικά με τα γεγονότα σημειώνεται ότι «...**οι εν Θεσσαλονίκη Τούρκοι εξεστράτευσαν, και επί τέσσαρας προχωρήσαντες ώρας μέχρι των Βασιλικών συνεπλάκησαν μετά του εκεί υπό τον Χάψαν σώματος. Ει και μικρόν, ως συγκείμενον εκ διακοσίων μόνων, το σώμα αυτό και ο ανδρείος τούτου αρχηγός επολέμησε διά πολλής γενναιότητος και προς ζημίαν ικανήν των Τούρκων, αλλ' επί τέλους νικηθέν υπό του πλήθους των πολεμίων, ετράπη εις φυγήν δυστυχή απολέσαν περί τους εξήκοντα φονευθέντας, και προ πάντων τον άξιον και ηρωικώς πεσόντα Χάψαν...**» (Φιλήμονος, 1861, 119-120).

στ) Την επιστολή υπογράφουν οι «...**από συκιάν χώραν: μανολάκις, θεοδόσις και αναστάσις**». Οι εν λόγω κάτοικοι της Συκιάς προφανώς ήταν μυημένοι στα της επανάστασης και μάλλον αποτελούσαν και μέλη της δημογεροντίας της κωμόπολης. Αναφορικά με τους δύο εκ των τριών υπογραφόντων της επιστολής, «μανολάκη» και «θεοδόση», σημειώνουμε ότι το 1814 σε έγγραφο ανταλλαγής κτήματος (ΑΑΜΑΠ) μεταξύ κατοίκου Συκιάς και μοναχών της αθωνικής μονής Αγίου Παντελεήμονος υπογράφουν ως μάρτυρες οι «**θεοδόσης του στάμου**» και «**μανολάκης του αγγελή**». Ο Μανολάκης υπογράφει και ως γραφέας της επιστολής. Συγκρίνοντας τις υπογραφές στις δύο επιστολές, εκείνο που φαίνεται με την πρώτη ματιά είναι ότι προέρχονται από τα ίδια χέρια («μανολάκη» και «θεοδόση»). Μετά τα παραπάνω υποθέτουμε ότι πρόκειται για τους ίδιους εγγράμματος κατοίκους της Συκιάς Μανολάκη του Αγγελή και Θεοδόση του Στάμου. Η έρευνά μας συνεχίζεται για την ταυτοποίηση και του τρίτου προσώπου («**αναστάση**»).

Συμπερασματικά σημειώνουμε ότι η επιστολή των Συκιωτών απευθύνεται προς τον αρχιστράτηγο Εμμανουήλ Παπά, και στην πραγματικότητα αποτελεί επίσημη διαβεβαίωση για τη συμμετοχή τους στον αγώνα για την ελευθερία. Η εν λόγω επιστολή αντικατοπτρίζει το υψηλό αίσθημα ευθύνης των Συκιωτών αλλά ταυτόχρονα επιβεβαιώνει και το μεγάλο βαθμό ετοιμότητας που διέπει το ένοπλο σώμα τους. Πρόκειται για μια επαναστατική αλλά ταυτόχρονα συγκινητική επιστολή που με το κάλεσμά της δημιουργεί την αυτοπεποίθηση ότι μπροστά στον εχθρό, η ενότητα και το επαναστατικό πνεύμα του λαού μπορούν να υπερισχύσουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχείο Αθωνικής Μονής Αγίου Παντελεήμονος (ΑΑΜΑΠ).
- Ε. Βακαλόπουλου, Εμμανουήλ Παπάς. Αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η ιστορία και το αρχείο της οικογένειάς του, Θεσσαλονίκη 1981, 59-60, 173-175.
- Αλ. Λαυριώτου, Το Άγιον Όρος μετά την οθωμανική κατάκτηση, Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών, έτος ΛΒ', Αθήνα 1963, 181.
- Ν. Παπαοικονόμου, Προσωπογραφία Αγωνιστών του 1821 από τη Χαλκιδική και τη Θεσσαλονίκη, Θεσσαλονίκη 2016, 561-587.
- Ι. Φιλήμονος, Δοκίμιον Ιστορικών περί της Ελληνικής Επανάστασεως, τ. 3 (Αθήνα 1860), 143-145 και τ. 4 (Αθήνα 1861), 119-120.

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑΣ Ο ΘΥΛΙΚΟΣ ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

«Ο καπετάν Χάψας Σταμάτιος και κατά συγκοπή Στάμος, καταγόταν από την οικογένεια Κάψα, από τα Παζαράκια της Κασσάνδρας (σημερινή Κρυοπηγή). Ο Στάμος παντρεύτηκε και διέμεινε στη Συκιά της Χαλκιδικής.

Όταν ήρθε ο Εμμ. Παπάς στο Άγ. Όρος, τότε ο Στάμος εργαζόταν εκεί ως σεργάρας (φύλακας), οι δύο άνδρες συναντήθηκαν. Ο Παπάς εκτίμησε τα πατριωτικά αισθήματα και τη σωματική του δύναμη του Στάμου και του ανέθεσε την αρχηγία της νότιας φάλαγγας των Επαναστατών, ενώ ο ίδιος (ενν. ο Παπάς) διατήρησε την βόρεια, στην εκστρατεία εναντίον της Θεσσαλονίκης.

Η μεγάλη ανδρεία την οποία έδειξε, η περιφρόνηση προς τον θάνατον, η αυτοθυσία και η μεγάλη φθορά που προξένησε στους Τούρκους κατέστησαν το όνομά του θυλικό και αντί Κάψα τον ονόμασαν Χάψαν, διότι τρόπον τινά, έχαφτε, έτρωγε, κατέστρεφε με τον ηρωισμό του στις μάχες τους Τούρκους. Συνέβη ότι και με τον εφάμιλλο Νικηταρά, ο οποίος για την μεγάλη φθορά που προξενούσε στους Τούρκους ονομάστηκε τουρκοφάγος.

Ο Χάψας άφησε έναν γιο τον Χρυσάφη. Αυτός απέκτησε τέσσερα τέκνα τον Βασίλειο, τον Στάμο, τον Αστέριο και τη Μαρούδα. Ο Στάμος, στη συνέχεια, άφησε τον Βασίλειο, τον Χρυσάφη, την Τριανταφυλλιά (Παπούλια) και την Αικατερίνην σύζυγο Στάμου

Μπλόσκα. Οικογένεια Χάψα υφίσταται εισέτι εν Συκιά».

Με αυτά τα λιτά λόγια, σε κάπως ελεύθερη απόδοση, αναφέρει το βιογραφικό του Στάμου Χάψα, ο ιστορικός **Παναγιώτης Στάμος**, στο πολύτιμο βιβλίο του «Η ηρωική Κασσάνδρα ανά τους αιώνες» το οποίο αποτελεί πραγματικό θησαυρό για την ιστοριογραφία μας.

Η ανδρεία του στη μάχη των Βασιλικών και ο ηρωικός του θάνατος συγκλονίζει ακόμα και σήμερα. Τον απαθανάτισαν, έστω και αργά, οι τοπικοί μας πνευματικοί συμπατριώτες, τον ύμνησε η λαϊκή μούσα, με τραγούδια που έγιναν χοροί λευτεριάς. Ο καπετάνιος έγινε ΘΥΛΟΣ. Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος, ο προαιώνιος Σύλλογος των Χαλκιδικιωτών, ανέλαβε πρωτοβουλία και με δαπάνη του, έστησε μεγαλοπρεπή ανδριάντα του στο τόπο που έπεσε μαχόμενος «Υπέρ πίστεως και πατρίδος». Εκεί τελεί κάθε χρόνο μνημόσυνο και τιμητικές εκδηλώσεις. Έχει κάνει ειδικές εκδόσεις για τον ήρωα και τη φονική μάχη των Βασιλικών και έχει αφιερώσει εκατοντάδες σελίδες στον ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟ ΛΟΓΟ στη θυσία και στη μνήμη του.

Σήμερα αντί λόγων παραθέτουμε το κείμενο που ακολουθεί, από το βιβλιαράκι «Το μνημείο του καπετάν Χάψα», που εξέδωσε του Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού με πρόεδρο τον αείμνηστο **Βρασίδα Κυργιαφήνη**, το 1998 τη χρονιά που στήθηκε ο ανδριάντας.

Η έννοια της θυσίας του καπετάν Χάψα

Αληθινά θαυμαστή ήταν - και είναι - η αυτοθυσία του καπετάν Χάψα και των παλικαριών του, εφάμιλλη εκείνων του Διάκου στην Αλαμάνια και του Παπαφλέσσα στο Μανιάκι και υπέρτερη, από άποψη ηθικού περιεχομένου κι όχι ακτινοβολίας, εκείνης των τριακοναίων του Λεωνίδα.

Πατί έφραξε και αυτός, όπως κι εκείνος, τις δικές του Θερμοπύλες, τις πύλες της Χαλκιδικής, και θυσιάστηκαν κι αυτοί, όπως κι εκείνοι, στον ίδιο βωμό, το βωμό της πατρίδας. Αλλά εκείνοι, οι τριακόσιοι, δεν είχαν δικαίωμα επιλογής, να σωθούν δηλαδή ή να πεθάνουν. Ο σκληρός νόμος της Σπάρτης δεν επέτρεπε εγκατάλειψη μάχης. Η ευχή της Σπαρτιάτισσας μάνας στο στρατιώτη γιο της ήταν αυστηρά ορισμένη: «*η τάν ή επί τάς*». Τρίτη λύση δε χωρούσε. Έμειναν, λοιπόν, οι τριακόσιοι του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες και έπεσαν «*τοίς κείνων ρήμασι πειθόμενοι*». Δεν είχαν περιθώρια εκλογής ούτε δικαίωμα φυγής. Αν εγκατέλειπαν το πεδίο της μάχης, το όνειδος του «*ρήμασπη*» θα τους συ-

νόδευε δια βίου.

Αντίθετα, ο Χάψας και τα παλικάρια του μπορούσαν να διαφύγουν και εύκολα να σωθούν. Ο «*Βούζιαρης*», ο υπερκείμενος του πεδίου της μάχης απότομος λόφος, απέχει μόλις λίγα μέτρα από τον τόπο της θυσίας. Άνετα, λοιπόν, οι μαχητές του Χάψα μπορούσαν να καταφύγουν σ' αυτόν και να σωθούν. Άλλωστε κανένας νόμος της Πατρίδας δεν τους απαγόρευε τη διαφυγή και τη σωτηρία. Ποιας Πατρίδας άλλωστε, αφού δεν υπήρχε καν Πατρίδα-Κράτος; Δεν έφυγαν όμως. Ευάριθμοι αυτοί, δε δίστασαν να συγκρουστούν με τους πολυάριθμους και καλά εξοπλισμένους εχθρούς, για να δώσουν χρόνο διαφυγής και σωτηρίας στα γυναικόπαιδα των γύρων χωριών. Έμειναν και έπεσαν αυτοί, για να φύγουν και να σωθούν οι άλλοι. Αντάλλαξαν τη σωτηρία των άλλων με το δικό τους θάνατο. Κι αυτό είναι που κάνει την αυτοθυσία τους ακόμα πιο τρανή.

Το Δ.Σ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ, Η ΟΜΩΝΥΜΗ ΦΟΝΙΚΗ ΜΑΧΗ ΚΑΙ Ο ΗΡΩΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ (Διήγηση του εκ Βασιλικών μακαριστού Γεωργίου Πιπινικά 1852-1928)*

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΙΠΙΝΙΚΑ-ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΑ
Φυσικός

«Ο Σουλτάνος δια την επανάσταση της Χαλκιδικής διόρισε τον Βουλουμπούτ Πασάν από την Κωνσταντινούπολη και ήλθεν εις την Θεσσαλονίκη. Λέγουν, αλλά εγώ δεν το γνωρίζω βέβαια, ότι ο Βουλουμπούτ Πασάς ήταν Χριστιανογύρισμα δηλαδή ήταν χριστιανός και μάλιστα από καλή οικογένεια της Κωνσταντινούπολης και έγινε Τούρκος.

Ο Βουλουμπούτ Πασάς είχε και έναν αδελφό, ο οποίος κατόπιν από τη λύπη και την εντροπή που έγινε ο αδελφός του Τούρκος, πήγε στο Άγιον Όρος και έγινε Καλόγηρος και μάλιστα Ασκητής.

Όταν ο Βουλουμπούτ Πασάς μετά την καταστροφή της Χαλκιδικής έφθασε στο Άγιον Όρος και κατοίκησε στο Βατοπαίδι, παρουσιάστηκε ο ασκητής αυτός να ιδί τον Πασάν. Οι υπηρέτες του Πασά δεν τον άφηναν έμβη μέσα και ο ασκητής έμεινε εκεί τρεις μέρες νηστικός. Επί τέλους τον άφηναν και μπήκε μέσα στον Πασά. Ο Πασάς τον ρώτησε τι ζητούσε, και αυτός του είπε ότι έχει να του φανερώσει ένα μεγάλο μυστικό, αλλά πρέπει να βγουν έξω όλοι και να μείνουν μέσα μόνο αυτοί οι δύο. Όταν ο ασκητής έμεινε μόνος με τον Πασάν του λέγει: «Δεν με γνωρίζεις; Είμαι ο αδελφός σου. Θυμάσαι που σε έριξα μια φορά κάτω από τη σκάλα και χτύπησες στο κεφάλι σου; Να και το σημάδι. Το έχεις και φαίνεται». Ο Πασάς τον εγνώρισε. Τότε ο ασκητής άρχισε να τον επιπλήττει και να του λέγει: «Δεν φοβήθηκες τον Θεό παρά έσφαξες τόσους χριστιανούς της Χαλκιδικής»; Λέγουν ότι ο



Πασάς έκλαιγε, και ο ασκητής του είπε στο εξής να προσέχει και να μη σκοτώσει κανένα χριστιανό. Πράγματι ο Βουλουμπούτ Πασάς εφάνη κατόπιν επιεικής εις τους Χαλκιδικιώτες. Σε όσους έμειναν. Αυτά ήκουσα, μα δεν γνωρίζω κατά πόσον αληθεύουν.

Ο Βουλουμπούτ Πασάς όταν ήλθε στη Θεσσαλονίκη, έμασε πολύν στρατό και βγήκε στη Σέδα, και εκεί συγκέντρωσε όλα τα στρατεύματα, ιππικών και πεζικών πολυάριθμον έως τριάντα χιλιάδες. Ητο αρχές Ιουνίου 1821 και εκίνησε δια τα Βασιλικά. Την ημέρα εκείνη ήλθε και ο οπλαρχηγός Συκιώτης (άγνωστο το όνομά του) με σαράντα οπαδούς από τα χωριά της Χαλκιδικής, οπλισμένους καλώς, δια να ανταμώσει τον Καπετάν Αναστάση. Αλλά ο Καπητάνιος είχε φύγει με όλους τους οπαδούς του δια την Κασσάνδρα.

Άμα ήλθε ο Συκιώτης εις τα Βασιλικά, ήλθαν άνθρωποι πολλοί από τα Τσιφλίκια φημηλίκως δηλαδή με τα γυναικόπαιδα, από την Αγία Παρασκευή, Ταγαρτζίδα και από όλα τα Τσιφλίκια δια να σωθούν από τους Τούρκους, και είπαν ότι έρχονται πολλοί Τούρκοι. Ο Οπλαρχηγός Συκιώτης ανέβη απάνω στην εκκλησία, η οποία ήτο νεόκτιστος. Εκτίσθη το 1820 λαμπρά. Είχε τρεις κουμπιέδες. Ανέβηκαν στους κουμπιέδες και έβλεπαν τον Τουρκικό στρατό που έρχονταν από τα Λουτρά επάνω, ο κάμπος γιουμάτος Τούρκοι. Τότε Οπλαρχηγός και Βασιλικιώτες άμα είδαν τον πολυάριθμο Τούρκικο Στρατό απελπίστησαν, και είπαν ότι να αντισταθούν ήταν αδύνατον, διότι σαράντα ήταν οι οπαδοί

*Ο Γεώργιος Πιπινίκας καταγόταν από τα Βασιλικά (1852-1928), και ήταν δισέγγονος του Νέστορα Κοτζιά, του σοφού, πλούχοντα Βασιλικιώτη γέροντα που συμβούλεψε τον καπετάν Χάψα να οχυρωθεί με τους αγωνιστές του και να αντιμετωπίσει τους πολλαπλάσιους εχθρούς στους πρόποδες του βουνού Βούζιτση και δεν τον άκουσε. Ο Γ. Πιπινίκας είχε ακούσει από αυτόπτες μάρτυρες για τα γεγονότα του Ιουνίου του 1821 που συνέβησαν στην περιοχή και τις σχετικές διηγήσεις του τις διέσωσε σε σημειώσεις που κυκλοφόρησαν στο χωριό και που οι πρωτότυπες χάθηκαν. Τελευταία όμως, ευτυχώς, το αφήγημα βρέθηκε, από τον ερευνητή Χρήστο Ρανταβέλα, δημοσιευμένο στην εφημερίδα Η ΤΣΕΚΟΥΡΑ ΤΟΥ ΒΕΛΟΝΗ (φύλλο 10ο) που εξέδιδε ο εκ Λόκοβης (σημ. Ταξιάρχης) Αθανάσιος Βελώνης τα έτη 1925-1926 σε συνέχειες και το αναδημοσίευσε στα Χαλκιδικιώτικα Νέα (φ.170 Ιαν.-Ιουν. 2020) του Παγχαλκιδικιώτικου Συλλόγου Αθηνών Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Δυστυχώς τα φύλλα 9 και 11 της «Τσεκούρας» που είχαν δημοσιεύσει συνέχεια της διηγήσεως δεν βρέθηκαν.

του Συκιώτη και σαράντα οι Βασιλικιώτες και το μέρος κάμπος, και έκριναν καλό να φύγουν. Οι Βασιλικιώτες έτρεχαν στα Βασιλικά και ειδοποίησαν όλους τους Βασιλικιώτες όσοι είχαν κατέβει από το Μοναστήρι, και έφυγαν όλοι τρομαγμένοι. Εξήλθαν προς Ανατολάς δια να πιάσουν το βουνό του Βούζιαρη, δια να σωθούν. Μαζί με τους Βασιλικιώτες ήταν και Συκιώτες και εβάδιζαν τον λάκκο όπου κατεβαίνει το ποτάμι από τη Γαλάτιστα. Μαζί με τον οπλαρχηγό Συκιώτη εβάδιζε και ο Νέστωρ Κοτζιάς, γέρων σεβάσμιος, πλησίαζε τα ογδόντα ετών, υγιούς κράσεως, ο οποίος εργαζονταν με τη Φιλική Εταιρία δια την Επανάσταση και είχε και αυτός όπλο. (Ο Γέρο - Πιπνίκας που έγραψε τας αναμνήσεις αυτάς είναι δισέγγονος του Γέρο -Νέστωρ) Άμα έφτασαν εις το μέρος όπου είναι το αμπέλι της Αγίας Αναστασίας, και ο δρόμος γυρίζει δια το Βούζιαρη, λέγει ο γέρο – Νέστωρ στον οπλαρχηγό Συκιώτη: «Καπετάη, να γυρίσω με εδώ να πιάσωμε το βουνό, διότι το Τουρκικό ιππικό θα μας περικυκλώσει». Το Τουρκικό ιππικό βγαίνοντας από τα Βασιλικά επάνω πήρε το δρόμο για το Γαλαρινό και δεν εβρήκαν κανένα άνθρωπο.

Οι Βασιλικιώτες έφυγαν προς το Βούζιαρη για να πάνουν στο Μοναστήρι όπου είχαν τα γυναικόπαιδα. Επειδή οι Τούρκοι είδαν ότι οι Βασιλικιώτες βάδιζαν στους πρόποδες του Βούζιαρη, εγύρισαν να τους περικυκλώσουν. Ο Καπητάνος απήντησε στο Γέρο Νέστωρα: «Καλά πάμε μέσα στο ρέμα». Ο Γέρο -Νέστωρας εγύρισε προς το βουνό με μερικές γυναίκες που είχαν κατέβει από το Μοναστήρι.

Ο Καπητάνος μόλις προχώρησε 500 μέτρα απ' εκεί τον περικύκλωσαν οι Τούρκοι. Εκεί περικυκλώθηκαν μέσα εις το λάκκο που κατεβαίνει το ποτάμι από τη Γαλάτιστα. Εκεί βρήκαν μέρος από ήτο από μηρές όχτους, και έμασαν πέτρες και έκαμαν πρόχειρα προχώματα, και οι Τούρκοι ιππείς πλησίαζαν εις τας όχθας να τους ιδούν. Και ο Συκιώτης με τους οπαδούς του πυροβολούσαν και έπεφταν οι Τούρκοι από τα όχθη κάτω. Εις την αρχήν το είχαν σα διασκέδαση πυροβολούσαν αδιακόπτως και οι Τούρκοι έπεφταν διότι ήταν κοντά και ένα βόλι τρυπούσε τρεις Τούρκους. Αυτοί πολεμούσαν με το ιππικό και οι Βασιλικιώτες εμάχοντο με τον πεζικό στρατό.

Οι Βασιλικιώτες ήταν οχυρωμένοι εις τον Βούζιαρη εις του Τσιπέλ τις Πέτρες. Οι Τούρκοι άρχισαν να ανεβαίνουν το βουνό και άρχισαν οι Βασιλικιώτες να πυροβολούν τους Τούρκους και έπεφταν οι Τούρκοι. Βλέποντας οι Τούρκοι ότι η θέσις των δεν ήτο καλή, εγύρισαν πίσω και από το ιππικό τους εφώναζαν «Ν των Γκαρή», δηλαδή να γυρίσουν πίσω.

Τότε πήγε και ο πεζικός στρατός εκεί εις τον οπλαρχηγό Συκιώτη και τους περικύκλωσαν σφιχτά. Δυο από τα παιδιά του Συκιώτη ελιποτάκτησαν και κατόρθωσαν και έφυγαν. Οι σύντροφοί των τους επυροβόλησαν και τον ένα μάλιστα τον επλήγωσαν λίγο στο χέρι. Αυτοί πήγαν στο Μοναστήρι και είπαν τα συμβαίνοντα. Οι άλλοι εξακολουθούν τον πόλεμο και οι Τούρκοι έπεφταν πολ-

λοί. Ένας αράπης ετόληψε και σέρνοντας με τη κοιλιά του έφτασε στους όχτους από ήταν ένα δένδρο Αγκορτινιά και από εκεί πυροβολούσε και εφόνευε τους οπαδούς του Συκιώτη, και έπειτα είδαν και άλλοι Τούρκοι και αραδιάστηκαν πολλοί όπισθεν του δένδρου. Κατ' αυτόν τον τρόπο εφονεύοντο οι ήρωες της Χαλκιδικής και εις τα τελευταία έμεινε μόνο ο Οπλαρχηγός αφού εφονεύθησαν όλοι.

Τότε λοιπόν ο Οπλαρχηγός με το ξιφος στο χέρι βγήκε από το οχύρωμα και ορμά μέσα εις τον Τουρκικό στρατό και χτυπούσε εις τα κεφάλια των Τούρκων και οι Τούρκοι ετρομάξαν. Ένας Έλλην μέσα εις πολλές χιλιάδας Τούρκων κατόρθωσε διά της ανδρείας του να βγει έξω από τον Τουρκικό στρατό σώος. Αλλά μόλις προχώρησε δέκα βήματα από τον Στρατόν χιλιάδες όπλα έριξαν εις αυτόν και έπεσε νεκρός ο Οπλαρχηγός, ο Ήρωας της Χαλκιδικής.

Όσοι ήταν επάνω στο βουνό Βασιλικιώτες εθαύμασαν την ανδρεία και τη γενναιότητα, επειδή τον έβλεπαν καλά όταν ήτο μέσα εις την μάχη του Τουρκικού στρατού. Οι Τούρκοι τρομαγμένοι έφευγαν άμα τον έβλεπαν να πλησιάζει κοντά τους. Αυτήν την στιγμή ένας Μπέης από τη Θεσσαλονίκη, από μεγάλη οικογένεια, κατεδίωκε έναν Βασιλικιώτη, Καραμόσχος ονομάζετο. Άμα τον επλησίασε δια να τον φονεύσει, ο Καραμόσχος γυρίζει το όπλο του, τον πυροβολεί εις το στήθος και έπεσε νεκρός ο Μπέης από το άλογό του.

Οι προύχοντες των Βασιλικών καθώς ήταν μαζεμένοι στο Μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας και είδαν ότι καμία βοήθεια δεν τους ήρχετο από πουθενά από όλη τη Χαλκιδική αποφάσισαν για να γλυτώσουν τα Βασιλικά να στείλουν στον Βουλουμπούτ Πασά και να δηλώσουν υποταγή. Έστειλαν λοιπόν τρεις προεστούς, τον Αθανάσιον, τον πατέρα του Αποστόλη Τσολάκη, τον Σκανδήλαν (αγνώστου ονόματος) και τον Γεροχημευτόν. Οι τρεις αυτοί πήγαν εις τον Αγκούς Αγάν δια να τον παρακαλέσουν να τους παρουσιάσει εις τον Βουλουμπούτ Πασάν.

Ο Αγκούς Αγάς όμως, θέλοντας να ξεγυμνώσει το χωριό, και να πάρει και τα χωράφια, δια να μεγαλώσει το τσιφλίκι του, επειδή την ώρα εκείνη είχε ξεγυμνώσει μόνο το μισό χωριό και μάλιστα εκείνη την ώρα ξεγυμνωναν την εκκλησία, τον μεν Αθανάσιον και τον Σκανδήλαν τους αποκεφάλησεν ο Αγκούς Αγάς, τον δε Γεροχημευτόν, επειδή ήτο φίλος του τον άφησε ζωντανό και έφυγε, και εγύρισε στο Μοναστήρι, και διηγήθηκε εις τους άλλους τα συμβάντα.

Την ώρα που γίνονταν η μάχη εκαίοντο τα Βασιλικά, όλα τα σπίτια και η Εκκλησία που ήτο νεόκτιστος. Οι οικογένειες από την Αγία Παρασκευή και τα Τσιφλίκια τους πρόκαμαν οι Τούρκοι μέσα στα αμπέλια τα Βασιλικιώτικα και τους έσφαξαν όλους. Ολίγοι γλύτωσαν όσοι πρόκαμαν και ανέβηκαν στο Βούζιαρη. Άμα ετελείωσεν η μάχη και εφονεύθησαν όλοι, οι 38 ήρωες της Χαλκιδικής, οι Τούρκοι τους έκοψαν, τους έκαμαν κομμάτια,

χέρια, πόδια και σήμερα το μέρος εκείνο το ονομάζουν «Στις Κουμένιοι». Οι Τούρκοι είχαν αραμπάδες πολλοί από τους Σέδες και από τα Τσιφλίκια και κουβάλησαν τους φονευμένους Τούρκους και τους έθαψαν εις τα Βασιλικά. Οι φονευμένοι Τούρκοι ήταν περισσότεροι από πεντακόσιοι. Και ο Τουρκικός στρατός έφυγε όλος εις τις Σέδες πριν βασιλέψει ο ήλιος. Και η καταστροφή της Χαλκιδικής άρχισε από τα Βασιλικά, τα οποία έγιναν ερείπια και εφάινοντο μαύρα και κατεστραμμένα και έρημα.

Οι Βασιλικιώτες για τους φονευθέντας ήρωας πολλάκις εδεήθησαν οι ιερείς δια τας ψυχάς των και έμειναν αλησμόνητοι εις τα Βασιλικά. Αλλά εις το μέρος εκείνο πρέπει να γίνει ένα μνημείο εις ανάμνηση ότι 88 άνθρωποι ήρωες της Χαλκιδικής εκεί εθυσίασαν τη ζωή τους με όχι ολιγοτέρα αυταπάρνηση από τους 300 Σπαρτιάτες εις τας Θερμοπύλας».

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΑΘ. ΒΕΛΩΝΗ: Δικαίως λοιπόν και η όσο το δυνατόν λεπτομερής και πιστή και αληθινή δημοσίευση της ιστορίας της καταστροφής της Χαλκιδικής ότι αρχίζει από τα Βασιλικά και είχε να ευρεθούν και άλλοι γέροι σαν τον γέρο Γεώργιον Δ. Πιπινίκαν, οι οποίοι να θέλουν να γράψουν όσα ενθυμούνται, και να αφήσουν εις τα

παιδιά και τους απογόνους των, και εις την ιστορία ως την καλύτεραν κληρονομιά. Διότι αν δεν τα γράψουν τώρα, θα τα πάρουν μαζί τους εις τον τάφον και θα σβήσει το όνομά των μαζί με τα κεριά που θα καίουν εις το μνημόσυνον της ανακομιδής των. Ενώ εάν τα γράψουν θα δημοσιευθεί και το όνομά των εις την Ιστορία, και οι απόγονοι των θα τα μελετούν και θα παίρνουν μαθήματα των παλαιών. Επειδή καθώς λέγει και η λαϊκή παροιμία, «τα παθήματα γίνονται μαθήματα». Σ' εμάς όμως δεν γίνονται!

Και ο Παπαρρηγόπουλος ως σκοπό της Ιστορίας του έχει το εξής γνωμικό του Γκιζώτου: «Ο Λαός ο μελετών και γινώσκων την Ιστορίαν αυτού, κρίνει σχεδόν πάντοτε ασφαλέστερον και ορθότερον περί των παρόντων αυτού πραγμάτων, και περί των όρων της προόδου, και περί της μελλούσης αυτού τύχης».

Σ.Σ. Μερικά από τα αριθμητικά στοιχεία που αναφέρει ο αφηγητής ελέγχονται. Ο αριθμός π.χ. των πεσόντων μαζί με τον καπετάν Χάψα ήταν 63 Συκιώτες, συμπατριώτες του καπετάνιου με ονοματεπώνυμα, και αρκετοί άλλοι. Παρά ταύτα πρόκειται για μια γλαφυρή πολύτιμη αφήγηση-ντοκουμέντο, που επιβεβαιώνει πολλά από τα γεγονότα που ανέδειξε η ιστορική έρευνα τα τελευταία χρόνια.

* * *

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ

Η ΘΥΣΙΑ

Ι. Χ. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ

Φιλολόγος - Ποιητής

Μετρούσε με τις χαρακιές του προσώπου του τα πέτρινα χρόνια της υποδούλωσης ο αθωνίτης σερδάρης, μέχρι που το σκοτεινό κελί της ψυχής του τον έχρισε Καπετάνιο.

Ύψωσε τη σφεντόνα του Δαβίδ κι ο Γολιάθ της έπαρσης χλώμιασε. Οι θεριστές της γης, σύντροφοί του στο μόχθο, άδειασαν τα θηκάκια του πολέμου και έσπειραν τον τρόπο του ολέθρου. Στόμωσαν από το χαλασμό τα καριοφίλια και οι φονικές κάμες των σπαθιών. Εκατοντάδες οι νεκροί του Χάψα έβαψαν στο κόκκινο την Ιστορία. Δέηση εσπερινή οι ψυχές τους έσμιζαν με το θυμωμένο ήλιο. Λερναία Ύδρα η φεσοφόρος στρατιά. Στο αγιασμένο αγκωνάρι, στο ματωμένο αλώνι του Χάρου άφησε την ύστερη πνοή του ο Καπετάνιος. Γαλήνιος, χλωμός σαν το φεγγάρι και Έλληνας. Τα πουλιά σίγησαν

και μοναχά η κουκουβάγια στα χαλάσματα άρχισε το θρήνο του χαμού. Αχός πνιγμένος στο θυμιάμα της Αγίας Αναστασίας το θλιβερό ισοκράτημα των Μοναχών. Ο καπνισμένος λόφος του Βούζιαρη⁽¹⁾ σε βαθιά υπόκλιση έγειρε προς τα εμπρός. Ο Ανθεμούντας⁽²⁾ «εστράφη εις τα οπίσω». Η ψυχή του ήρωα, άλικη παπαρούνα, καυτή ανάσα σκόρπισε στον αέρα λέξεις ξεχασμένες στο χρόνο:

Έκσταση
Λήθη
Εμπαιγμός
Υπέρβαση
Θάνατος
Εγκατάλειψη
Ρωμιούσνη
Ισότητα
Αδελφοσύνη

Έγιναν οργή και μνήμη στη σμίλη του γλύπτη.

(1) ο υπερκείμενος του πεδίου μάχης λόφος

(2) ο παρακείμενος ποταμός

ΤΑ ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΜΠΑΤΣΙΟΣ
 Οικονομολόγος-Ερευνητής
 τ. Δήμαρχος Ζερβοχωρίων

Η παρούσα δημοσίευση έχει σκοπό, αφενός να αποκαταστήσει την ιστορική αλήθεια και αφετέρου να φωτίσει γεγονότα και πρόσωπα της Επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική, που μέχρι σήμερα παραμένουν στο ημίφως της συλλογικής μνήμης. Αφορμή αποτελεί η αφήγηση ενός Χαλκιδικιώτη εκείνης της εποχής, του Γέρο-Αργυρού, που με απλό και ανεπιτήδευτο λόγο, ζωντανεύει μπροστά μας σκηνές από το χαλασμό των χωριών της Χαλκιδικής, το δράμα και την αγωνία των προγόνων μας, την ξέπνοη προσπάθειά τους να σωθούν από το κυνηγητό των Τούρκων.

1- Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΓΕΡΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ

Ο Γέρο-Αργυρός το 1904, σε πολύ προχωρημένη ηλικία, αφηγήθηκε όσα ο ίδιος έζησε κατά την Επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821. Τη μαρτυρία του, με τίτλο «Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΑΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΕΚΑΤΟΜΒΑΙ ΑΥΤΗΣ», την κατέγραψε ο δημοσιογράφος Γεώργιος Αδαμαντίδης, με το ψευδώνυμο Φίλιππος Κλεωνάς, στην εφημερίδα «ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ», αναφέροντας: «Δέν είναι λογογραφικόν κατασκευάσμα, άλλ' αφήγησις πιστή καί ακριβής, ει καί πιθανώς όχι άκόμενη πλήρης αυτόπτου μάρτυρος. Καί ό αυτόπτης αυτός μάρτυς, υπερεκατοντούτης ήδη, ζή έτι έν τινι χωρίω τής Χαλκιδικής, όπερ όφειλω ν' άποσιωπήσω διά λόγους εύνοήτους».

Η αφήγηση του Γέρο-Αργυρού, στα μέσα του εικοστού αιώνα (1950-1960), άλλοτε έγινε αντικείμενο ιστορικού σχολιασμού και άλλοτε διαστρεβλώθηκε ή χρησιμοποιήθηκε ως μέσο προσωπικής προβολής. Για παράδειγμα, το 1961 στα «Χρονικά της Χαλκιδικής» (τ.χ.1), ο εκ Ριζών καταγόμενος, Βασίλης Βασιλικός, δημοσιογράφος, βουλευτής, αντιπρόεδρος της Βουλής και πρόεδρος της Ιστορικής Λαογραφικής Εταιρείας Χαλκιδικής (Ι.Λ.Ε.Χ.), παρουσιάζει τη μαρτυρία του Γέρο-Αργυρού με τίτλο «Άπό τήν Έπανάστασιν τής Χαλκιδικής του 1821», γράφοντας ότι την βρήκε σε «έγγραφο» που είχε δοθεί στην Εθνική Βιβλιοθήκη.

Ήδη, τέσσερα χρόνια πριν την δημοσίευση του Βασιλικού, το 1958, η αφήγηση του Γέρο-Αργυρού είχε δημοσιευθεί και είχε σχολιαστεί από τον Ιωάννη Αθανασίου Παλαμίδα στην «Φωνή της Χαλκιδικής», στα τεύχη 252 έως και 256². Μάλιστα, στο τεύχος 256 ο Παλαμίδης χρησιμοποιώντας τη λογική φθάνει στο συ-

μπέρασμα ότι: «Δέν γνωρίζομεν άπό ποίον χωρίον ήτο ό Γεροαργυρός, αυτό θά τό πληροφορηθοϋν πιθανόν οι άναγνώσται τής αφήγήσεως Χαλκιδικιώται οι καταγόμενοι έκ του χωρίου εκείνου εις ό ύπάρχει ή τοπωνυμία «Ξηρολίβαδο». Ήμεϊς ύποθέτομεν ότι ήτο έκ Βάβδου δι-ότι έπαινει εις τήν αφήγησιν του τήν παλλικαριάν των Βαβδινών. Άλλως τε οι παλαιότεροι θά ένθυμοϋνται τόν υπερεκατοντούτη κατά τό 1904 Γεροαργυρόν».

Ωστόσο, λίγο αργότερα, στις 15 Ιουνίου 1958, στη «Φωνή Χαλκιδικής» (τ.χ.264/1958), ο από τον Ταξιάρχη Χαλκιδικής, Παπά-Γεώργιος Παπαχρήστου, «νόθευσε» την ιστορική τεκμηρίωση της μαρτυρίας του Γέρο-Αργυρού, και προχώρησε σε αστήρικτους ισχυρισμούς, οι οποίοι δυστυχώς υιοθετήθηκαν άκριτα και από μεταγενέστερους ερευνητές.

Ο Παπά-Γεώργιος Παπαχρήστου στηριζόμενος στην φράση του Παλαμίδα, «Φωνή Χαλκιδικής» (τ.χ.256), «Άλλως τε οι παλαιότεροι θά ένθυμοϋνται τόν υπερεκατοντούτη κατά τό 1904 Γεροαργυρόν», έπλασε προφανώς τον μύθο ότι και ο ίδιος, λόγω της περασμένης ηλικίας του, θυμόταν τον 102 ετών Γέρο-Αργυρό και την αφήγηση του 1904. Ισχυρίστηκε ότι την αφήγηση την κατέγραψε ο Αθανάσιος Βελώνης, όταν επισκέφτηκε τον Ταξιάρχη Χαλκιδικής, και την δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κράτος»!!!

Γράφει ο Παπά-Γεώργιος:

«ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑΙ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ [...] Ή αφήγησις αύτη έγέμετο έν Ταξιάρχη ύπό του Γεροαργυρού Σάρρη κατά τό έτος 1904 καί σημειώσεως τής αφήγήσεως έλαβεν ό μακαρίτης Αθανάσιος Βελώνης, τάς έδημοσίευσε δέ εις τήν εφημερίδα «Κράτος» τών Αθηνών. [...] Τόν ρηθέντα Γεροαργυρόν τόν ένθυμοϋμαι καλώς, (ήμην τότε έως 20 έτών) καθώς καί άλλοι συνηλικιώται μου. Όσον άφορᾶ δέ διά τήν τοποθεσίαν «Ξηρολίβαδο», αύτη κείται εις τά σύνορα Ταξιάρχου - Παλαιοχώρας επί τής άρχαίας όδοϋ Θεσ/νίκης - Άρναίας - Μαδεμοχωρίων».

Ωστόσο, ο Αθανάσιος Βελώνης που καταγόταν και αυτός από τον Ταξιάρχη και εξέδιδε μάλιστα τη δική του εφημερίδα, «Τσεκούρα», όταν και εξέλειπαν οι λόγοι της απόκρυψης του χωριού του Γέρο Αργυρού, το 1925, όχι μόνο δεν έγραψε όσα ισχυρίζεται ο Παπά-Γεώργιος, αλλά αναφέρει ρητά στην «Τσεκούρα» του

1. Προ-δημοσίευση μέρους κεφαλαίων από το βιβλίο: «ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ. Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΙΟΥΒΑΝΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΤΟ 1912».

2. Η δημοσίευση, τεύχος 252 άρχισε στις 23 Μαρτίου 1958 και τελείωσε, τεύχος 256 στις 20 Απριλίου 1958.

(σελ. 199, τεύχος 3-8/ 1924-1925) πως την δημοσίευση της αφήγησης του Γέρο- Αργυρού, την έκανε ο «Γεώργιος Αδαμαντίδης, υπό τὸ ψευδώνυμον Φίλιππος Κλεωνάς κρυπτόμενος».

Πολλά σχόλια δεν αξίζει να γίνουν στους ισχυρισμούς του Παπά-Γεώργιου Παπαχρήστου, καθώς συγγέει πρόσωπα και γεγονότα. Για αυτό εξάλλου, ο Ιωάννης Κανατάς στο περιοδικό «ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ», τ.χ. 89/2017, στη σελίδα 4, γράφει τα εξής: «Ορισμένοι ερευνητές (Παπαγεώργιος από τον Ταξιάρχη, Ερατώ Ζέλλιου και άλλοι) θεωρούν πως ο Αθ.Βελώνης το 1904 κράτησε σημειώσεις και δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κράτος» υπό τον τίτλο «Η Χαλκιδική και αι υπέρ του ιερού αγώνος εκατόμβαι αυτής», την αφήγηση του Γέρο- Αργυρού Σάρρη από τον Ταξιάρχη, στην οποία περιγράφει τα γεγονότα που έζησε ως αυτόπτης μάρτυς κατά την επανάσταση του 1821 στη Χαλκιδική. Η εκτίμηση αυτή μάλλον είναι λανθασμένη,³...».

Πρέπει όμως να αναφερθούν τα εξής:

1. Μπορεί ο Παπά-Γεώργιος, όταν ήταν 20 χρονών να θυμόταν έναν Γέρο-Αργυρό Σάρρη, αλλά αυτός ο Γέρο-Αργυρός δεν είχε καμιά σχέση με εκείνον που αφηγήθηκε το 1904 στο δημοσιογράφο Φίλιππο Κλεωνά τα γεγονότα του 1821.

2. Η τοποθεσία «Ξηρολίβαδο», που αναφέρεται από τον Γέρο-Αργυρό στα γεγονότα του 1821, βρισκόταν το 1821 και το 1958 που έγραψε τις «επεξηγήσεις» ο Παπά Γεώργιος, βρίσκεται και σήμερα, στην περιοχή του κτηματολογίου Παλαιοχώρας. Όλες οι ιδιοκτησίες, 20 περίπου, ανήκουν σε κατοίκους της Παλαιοχώρας: ούτε μία ιδιοκτησία σε κάτοικο από τον Ταξιάρχη. Το «Ξηρολίβαδο», με τα δεδομένα της εποχής του 1821, πρέπει να απείχε περίπου μία ώρα από την Παλαιόχωρα και τρεις ώρες τουλάχιστον από την Λόκοβη (Ταξιάρχη), και βρισκόταν πάνω στο δρόμο που ερχόταν από δυτικά, από Γαλάτιστα και Αγιο Πρόδρομο, και οδηγούσε προς ανατολικά στην κορυφή του Χολομώντα και στην Λιαρίγκοβη (Βλ. χάρτη).

Ποιο λοιπόν ήταν το χωριό του Γέρο-Αργυρού, το οποίο ο δημοσιογράφος Φίλιππος Κλεωνάς, το 1904, δεν αποκάλυψε για «ευνόητους λόγους» και βρισκόταν σε κάποια απόσταση από το «Ξηρολίβαδο»; Η προσεκτική ανάγνωση της αφήγησης του συντοπίτη μας μπορεί να μας οδηγήσει σε εύλογα συμπεράσματα.

Ο Αργύρης, είκοσι δύο χρονών τότε, γύρω στις 20 με 22 Ιουνίου, βρίσκεται μαζί με άλλους, στη θέση Ξηρολίβαδο και σκαλίζει (τραφιάζει) τα καλαμπόκια: «Ολίγας ημέρας πρίν τήν έορτή τών Αγίων Άποστόλων (1821) έτραφιάζαμαν (Σημ. τὸ δεύτερον σκάλισμα τοῦ καλαμποκιού (άραβοσίτου) στό Ξηρολείβαδο». Και συνεχίζει: «Έξαφνα άπάνω σ' τὸ μεσημέρι άκούγομε νά

έρχεται άπό μακρυνά μιά μεγάλη βοή και θόρυβος και τρέξιμο και σέ όλίγο είδαμε νά τρέχουν σάν τρελλοί κατασκοπισμένοι, μέ τήν γλώσσα έξω, πολλοί Χριστιανοί. Τί τρέχει βρέ παιδιά; τούς έρωτάμε. Χάλασαν οί Τούρκοι τά Βασιλικά, τή Γαλάτιστα, τά Ρεσενίκια, τά Σοποτνίκια».

Στο άκουσμα του χαλασμού και της καταστροφής των χωριών, ο Γέρο -Αργυρός μας λέει: «τρέχομε νά πάρωμε ταίς φαμυλιαίς μας, νά φύγομε και ήμεις γιά νά γλυτώσωμε». Είναι φυσιολογική αντίδραση κάθε ανθρώπου να προσπαθήσει να πάρει την οικογένειά του και να φύγουν για να σωθούν. Οι οικογένειές τους, ήταν σε κάποιο χωριό εκτός από αυτά που αναφέρονται παραπάνω και για τα οποία είχαν μάθει ότι τα «χάλασαν» οι Τούρκοι. Αναφέρει τα «Σοποτνίκια», (ΡΙζά), και την Παλαιόχωρα που είναι δίπλα δεν την αναφέρει, ενώ την αναφέρει σε άλλο σημείο για άλλο γεγονός.

Στη συνέχεια ο Γέρο-Αργυρός δίνει πολύ σημαντικές πληροφορίες πρώτα τη γενική πληροφορία, ότι «Κατά δυστυχία δέν έπρόφθασαν νά φύγουν όλοι οί Χριστιανοί και πρόκαμαν οί Τούρκοι», και μετά ότι, «Έβαλαν φωτιά άμέσως στό χωριό, έκαψαν τά σπήτια και, άφου έσκότωσαν τούς άνδρας, έσκλάβωσαν όσαις γυναικες και παιδιά δέν είχαν φύγει».

Επομένως, ο Γέρο-Αργυρός μαζί με κάποιους άλλους, ενώ είναι στο «Ξηρολίβαδο» και τραφιάζουν (σκαλίζουν) τα καλαμπόκια, μαθαίνουν για το χάλασμα των τεσσάρων χωριών από τους Τούρκους, τρέχοντας πηγαίνουν στο χωριό τους για να σώσουν τις οικογένειές τους, αλλά δεν προλαβαίνουν, γιατί οι Τούρκοι έβαλαν φωτιά στο χωριό τους, έκαψαν τα σπίτια, σκότωσαν τους άνδρες και σκλάβωσαν τις γυναίκες και τα παιδιά που δεν είχαν προλάβει να φύγουν.

Από το Ξηρολίβαδο όμως τρέχουν προς τα πού; Οι επιλογές τους είναι περιορισμένες. Μπορούν να φύγουν- σύμφωνα με τους δρόμους που υπήρχαν τότε ανατολικά, νοτιοανατολικά ή βόρεια- βορειοανατολικά.

Ανατολικά είναι η Λιαρίγκοβη (Αρναία) και απέχει 3,5 ώρες μακριά. Νοτιοανατολικά υπάρχει το χωριό Κερασιά, που είναι πολύ κοντά στη θέση Ξηρολίβαδο, περίπου τριάντα λεπτά της ώρας. Περίπου 3 ώρες απέχει η Λόκοβη (Ταξιάρχης).

Αν το χωριό του Γέρο Αργυρού ήταν η Κερασιά ή η Λόκοβη, πώς «πρόκαμαν οί Τούρκοι» και έκαψαν το χωριό του; Από ποιον δρόμο έφτασαν οι Τούρκοι, χωρίς να προλάβει ο ίδιος ο Γέρο- Αργυρος να ειδοποιήσει τους συγχωριανούς του για να φύγουν και να γλυτώσουν; Οι δρόμοι εκείνης της εποχής περιορισμένοι και γνωστοί. Οι Τούρκοι της μάχης των Βασιλικών μετά την νίκη τους επί του Χάψα, θα είχαν δύο δρό-

3. Θεωρούμε, ότι πρόκειται για έναν επεικική χαρακτηρισμό.

μους για να πάνε στο Ξηρολίβαδο και από εκεί στην Κερασιά και στην Λόκοβη. Στην πρώτη περίπτωση θα ακολουθούσαν τον ίδιο δρόμο που πήραν και οι κάτοικοι για να γλυτώσουν, δηλαδή Βασιλικά, Γαλάτιστα, Ρεσιτνίκια (Άγιος Πρόδρομος), Πτούνι, Βιριούς, Ξηρολίβαδο, Κερασιά, Λόκοβη. Αν ακολούθησαν αυτόν το δρόμο, θα έπρεπε οι Τούρκοι να είχαν προλάβει και να είχαν προσπεράσει πάνω στον ίδιο δρόμο τον Αργύρη, κάτι που είναι βέβαιο ότι θα ανέφερε στην αφήγησή του.

Στην άλλη περίπτωση, οι Τούρκοι είχαν επιλογή, μέσω του Αγίου Προδρόμου ή μέσω του Βάβδου θα περνούσαν από τον Πολύγυρο και από εκεί θα έφταναν στη Λόκοβη. Αυτός ο δρόμος όμως είναι 6 με 7 ώρες μακρύτερος και δεν θα προλάβαιναν οι Τούρκοι να κάψουν το χωριό (Λόκοβη), γιατί θα τους είχε προλάβει ο Γερό Αργυρός που θα χρειαζόταν μόνο 3 ώρες για να φτάσει και να ειδοποιήσει τους συντοπίτες του.

Θα μπορούσε κάποιος να ισχυρισθεί ότι οι Τούρκοι, πρόλαβαν και πήγαν πιο γρήγορα στη Λόκοβη από το Γέρο-Αργυρό, γιατί βρίσκονταν ήδη στον Πολύγυρο, από όπου ξεκίνησαν και έφθασαν στη Λόκοβη. Αυτό πάντως δεν μπορεί να ισχύει διότι, τις μέρες αυτές του Ιουνίου του 1821, δεν υπήρχαν Τούρκοι στον Πολύγυρο⁴. Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο ότι ο Πολύγυρος εκείνες τις ημέρες δεν είχε τουρκικό στρατό, αφού από τον Μάιο οι κάτοικοι είχαν επαναστατήσει και είχαν σκοτώσει τους Τούρκους. Ο Τούρκικος στρατός που κατέστρεψε τον Πολύγυρο, ήταν αυτός που ερχόταν από Θεσσαλονίκη, είχε νικήσει τον Χάψα, και κυνηγούσε τους τρομαγμένους κατοίκους που πέρασαν από το «Ξηρολίβαδο». Εξάλλου πρέπει να σημειωθεί ότι στις 16 Ιουνίου 1821, βρισκόταν στον Πολύγυρο με όσο στρατό του είχε απομείνει, ο Εμμανουήλ Παππάς, ενώ η καταστροφή που περιγράφει ο Γέρο-Αργυρός έγινε 5-6 μέρες αργότερα. **Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, αποκλείεται το χωριό του Γέρο-Αργυρού να ήταν η Κερασιά ή η Λόκοβη.**

Ο Γέρο -Αργυρός προφανώς έτρεξε βόρεια ή βορειοανατολικά. Σε απόσταση μιας ώρας περίπου απείχε η Παλαιόχωρα και ένα άλλο χωριό το οποίο καταστράφηκε από τους Τούρκους και δεν υπάρχει σήμερα, αλλά υπήρχε το 1821 και αναφέρεται ότι υπήρχε και το 1793, από τον Γάλλο πρέσβη Cousinery που διήλθε από εκεί. Το χωριό αυτό ήταν το Nédgésalar⁵ ή «Négéshalar⁶. Αφού λοιπόν εύλογα μπορούμε να θεωρήσουμε ότι το χωριό του Γέρο-Αργυρού ήταν το Nédgésalar⁶ /«Négéshalar», που απείχε μία ώρα από το

«Ξηρολίβαδο», γιατί δεν πρόλαβε εκείνος να ενημερώσει τους συγχωριανούς του για να σωθούν; Η απάντηση βρίσκεται μέσα στην αφήγηση του Γέρο-Αργυρού: το χωριό του και τα γύρω χωριά των Ζερβοχωριών, δεν καταστράφηκαν από τους Τούρκους που έρχονταν από την Θεσσαλονίκη και είχαν νικήσει τον Χάψα, αλλά «από «τούς πέριξ Τούρκους».

Τέλος, και χωρίς να ισχύουν οι παραπάνω ισχυρισμοί μας, διαβάζοντας κάποιος την αφήγηση για την περιγραφή των γεγονότων, των τοπωνυμίων της Παλαιόχωρας, και των μαχαλάδων της περιοχής του χωριού του, που περιγράφει ο Γέρο -Αργυρός, εύκολα αντιλαμβάνεται κάποιος ότι ήταν Ζερβοχωρίτης.

2 - Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΡΙΖΩΝ.

Ο δάσκαλος Τσιότρας στα «ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ», (τ.χ. 7/1964), γράφει για την καταστροφή της Παλαιόχωρας που έγινε το 1821: «[...] ή Παλαιόχωρα, όπως και όλα τα γύρω χωριά επαναστάτησαν κατά των Τούρκων και δι' αυτό έκαψαν παρ' αυτών». Στα τεύχη 31-32/1977, του ίδιου περιοδικού σημειώνει: «Κατά τήν επανάσταση του 1821 ή παράδοση λέει ότι σώθηκαν από την καταστρεπτική μανία της πυρκαϊάς στην Παλαιόχωρα» μόνο δύο σπίτια και «ή παλαιά εκκλησία του Αγ. Γεωργίου που κατεδαφίστηκε αργότερα για να χτιστή στη θέση της ή καινούργια». Επίσης γράφει ότι «Στά Ριζά σώθηκε» ένα σπίτι, «ένω ή εκκλησία μάλλον κήκε, γιατί φαίνεται πιο νέα από τήν παλιά τής Παλαιόχωρας».

Η αφήγηση του Γέρο-Αργυρού έρχεται να δώσει ιστορική υπόσταση στην «παράδοση». Δεν είναι τυχαίο γεγονός, που αναφέρει ότι η Επανάσταση στη Χαλκιδική άρχισε από τα Ζερβοχώρια, λέγοντας: «*Ίδού τί είχε τρέξει. Ένας μπέης από τά περιχώρα, δυνατός και μέ τσιφλίκια [...] πήγε να σκοτώση τόν Δουμπιώτη, αλλά αυτός τόν έκαμε καρτέρι σ' έναν λάκκο και τόν έσκοτώσεν. Ύστερα από αυτό έγύριζε (εννοεί ο Δουμπιώτης) τά χωριά και έσήκωνε τούς ανθρώπους στά άρματα, λέγοντας πώς θά φτάσουν καράβια από τόν Μωριά για βοήθεια.. [...]* Έτσι έσηκώθηκαν τά χωριά και μαζεύθηκαν αρκετοί⁶ άρματωμένοι και πήγαν να χαλάσουν τά βουνοτουρκοχώρια, που ήμεις τά λέγαμε μαχαλάδες».

Κατά τον Γέρο-Αργυρό, τα «βουνοτουρκοχώρια που ήμεις τά λέγαμε μαχαλάδες» βρισκόταν πολύ κοντά στο χωριό του, δηλαδή στο τρίγωνο που σχημάτιζαν τα χωριά Παλαιόχωρα, Απολλωνία και Ζαγκλιβέρι. Πρόκειται για τα παρακάτω χωριά, που ακόμα

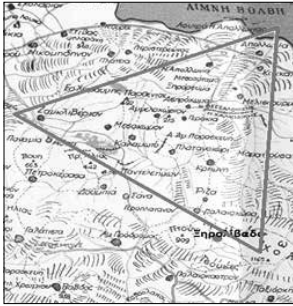
4. Μία χρονική καταγραφή των γεγονότων αυτών των ημερών, υπάρχει αναλυτικά στα «ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ», τεύχος 2, από τον Ιωάννη Μαμαλάκη.

5. Στο υπό έκδοση βιβλίο, προσδιορίζουμε την θέση και την ονομασία του χωριού Nédgésalar⁶ ή «Négéshalar, και γίνεται αναφορά σε διάφορα ευρήματα και στοιχεία που το επιβεβαιώνουν.

6. Σύμφωνα με τον δάσκαλο Νικόλαο Σπυρ. Βουργαρελίδη, (βλ.σημ.13) ήταν περίπου 1.000 μαχητές.

και στην απογραφή του 1908, 87 χρόνια μετά το 1821, ήταν αμιγώς τουρκικά:

- 1- Κάτω Ράβνα = Μαραθούσα.
- 2- Ντερέ Μαχαλάς, = Πλατανοχώρι.
- 3- Καρί- γκιόλ μαχαλάς= Καλαμωτό.
- 4- Γε- κρέν μαχαλάς ή Γκιουρέν =Μεσόκωμο.
- 5- Κεζενλή (Κιζλί) μαχαλάς = Παρθένιο.
- 6- Αγισελή μαχαλάς ή Αλτσιαλή=Μεσοπόταμος.
- 7- Ισά-Όμπαση μαχαλάς = Γερακιά.
- 8- Σουφακλάρ μαχαλάς ή Σουφλάρ = Αγγελοχώρι.
- 9- Αλανλή μαχαλάς= Πλατεία.
- 10- Ακ-Τοπράκ μαχαλάς =Ασπρόχωμα.
- 11- Γονμενίτς μαχαλάς= Στίβος.
- 12- Κουλακσελή μαχαλάς = Χαραυγή.
- 13- Ογκρέκ μαχαλάς= Περιστερώνας.
- 14- Τεκρέν-Βερμεζλή μαχαλάς = Ξερόρεμα ή Ξηρόρεμα.
- 15- Χατζήλάρ μαχαλάς = Ξηροκρήνη, Νέας Απολλωνίας.
- 16- Χασήλ-Τσακλή μαχαλάς= Κρεμαστό, Νέας Απολλωνίας.⁷



Από το βιβλίο του Δημητρίου Ζαγκλή, «ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ -ΙΣΤΟΡΙΑ- ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ», 1956.

Επίσης ο Γέρο Αργυρός κατονομάζει ένα-ένα τα ελληνικά χωριά της περιοχής του, με αφορμή την περιγραφή της μάχης που έδωσε ο Εμμανουήλ Παππάς στο Εγρί Μπουτζάκ (σημ. Νέα Απολλωνία) στις 14 ή 15 Ιουνίου 1821: «Ζήλον και όρμη έτοῦτοι είχαν πολύ για να κομματιάσουν τους τυράννους τους, αλλά ούτε άρματα είχαν πολλά και καλά, ούτε γυμνασμένοι ήταν σ' τήν τέχνη του πολέμου, και από τό άλλο μέρος ούτε οί καπετανέοι εγνώριζαν από πόλεμον και δέν έμποῦσαν να τους κρατήσουν σε τάξιν και ύποταγή, και

κάθε ένας για να δοξάση τον έαυτόν του έκαμε παλληκαριαίς, είναι αλήθεια, άλλ' όταν άνοιξε περισσότερο ο πόλεμος και χύθηκεν επάνω σ' αυτούς ή καβαλαρία του έχθρου και άρχισε να τους θερίζη και οί Τουρκοί τους έπήραν κατά πόδι κυνηγώντας και ίσως ίσως όλοι θα εγλύτωναν και θα έχανιούνταν και τά γύρω χωριά **Γκριμνια, Παλαιόχωρα, Τοπλίκια, Σιποτνίκια και Σανά**, αν δέν έπιαναν άπάνω από τά Ραβνά⁸ κοντά στο Χολομώντα ένα μέρος που τό λέγουν «Λαμνί»⁹ και έχει πολλά όχθια (θέσεις όχυράς). [...] οί δύο σερδάρηδες τους έχτύπησαν σ' τά γερά και έτσι έλαβον καιρόν να γλυτώσουν οί Χριστιανοί και οί Τουρκοί εγύρισαν και δέν έπέπραξαν τά χωριά που άνέφερα παραπάνω».

Λίγες μέρες μετά την ήττα του Εμμανουήλ Παππά στο Εγρί Μπουτζάκ στις 22 με 23 Ιουνίου, έγινε ο «μεγάλος χαλασμός» στα Ζερβοχώρια¹⁰. Σύμφωνα με την αφήγηση του Γέρο-Αργυρού, ο Αμπούλ Αβούτ, για να πετύχει την γρήγορη καταστροφή τους, χωρίς να προλάβουν να φύγουν και σωθούν οι κάτοικοι, κάλεσε με τελάλη τους «πέριξ Τουρκούς» από «τά βουνοτουρκοχώρια που ήμεις τά λέγαμε μαχαλάδες»¹¹ να καταστρέψουν τα Ζερβοχώρια, λέγοντάς τους ότι τα υπάρχοντα των χριστιανών κατοίκων θα ήταν δικά τους και αυτός ήθελε μόνο την δόξα: «Πά να χαλάση περισσότερο και γληγορότερα τους Χριστιανούς εκάλεσεν ο Λουμπούτ πασσάς (Αμπούλ Αβούτ) τους πέριξ Τουρκούς να έρθουν να τον βοηθήσουν φωνάζοντας με τον τελάλην (κήρυκα) τά εξής λόγια: «μάλ σηζήν, νάμ μπενήμ», δηλαδή τό βιό των χριστιανών είναι ιδικό σας, ή δόξα όμως είναι ιδική μου. Και αυτοί κατά πώς ήταν άγριωμένοι διά τό κάψιμο του τζαμιού¹² και δι' όσα άλλα είχαν πάθει από τους χριστιανούς, έτρεξαν και έπεσαν επάνω στα χωριά και έκαψαν τά σπήτια άφου ξεγύμνωσαν από ότι είχαν μέσα, άρπαξαν τά ζώα, έσφαξαν άνδρες και σκλάβωσαν όσαις γυναίκες και παιδιά έμπόρεσαν».

3 -Ο ΗΡΩΑΣ ΑΓΓΕΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΜΝΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ. (Ο ΗΡΩΑΣ ΠΟΥ ΞΕΣΗΚΩΣΕ ΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΣΕ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ).

Μια από τις σημαντικότερες μορφές, της επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική, που δεν έχει λάβει

7. Π. Βαλσαμίδης, «Οι τουρκικές συνοικίες –χωριά και ο τουρκικός πληθυσμός της υποδιοίκησης Λαγκαδά κατά το έτος 1914». ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ, 2001, τόμος 32, σελ. 517.

8. Τα Ραβνά ήταν η σημερινή Μαραθούσα.

9. Η θέση «Λαμνί», όπου έγινε η μάχη, πρέπει να βρισκόταν στην ευρύτερη περιοχή της Παλαιοχώρας, αν και η ίδια η ονομασία δεν σώζεται στις μέρες μας. Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά που της αποδίδονται, «άπάνω από τά Ραβνά (Μαραθούσα) κοντά στο Χολομώντα και έχει πολλά όχθια (θέσεις όχυράς)», ταιριάζουν σε δύο τοποθεσίες: η μία είναι του «Ντελή ο Μύλος», περίπου ένα χιλιόμετρο βόρεια της Παλαιοχώρας και η άλλη είναι η «Φακίτσα», περίπου δύο χιλιόμετρα ανατολικά της Παλαιοχώρας.

10. Στον «μεγάλο χαλασμό», δύο χωριά των Ζερβοχωρίων, η Διάσκοβη, και το «Nédgésalar» ή «Négéshalar καταστράφηκαν και εγκαταλείφθηκαν από τους κατοίκους.

11. Πρόκειται για τους κατοίκους των γειτονικών τουρκικών χωριών που καταγράφονται παραπάνω.

12. Στον «Τουρκομαχαλά Ραβνά» (σημερινή Μαραθούσα), οι επαναστάτες Έλληνες - χριστιανοί, έκαψαν το τζαμί τους, και για αυτό το λόγο ήταν πολύ εξαγριωμένοι, και τους εκδικήθηκαν σε λίγες μέρες μετά την μάχη του Εγρί Μπουτζάκ.

ακόμη τη θέση που του αρμόζει στο πάνθεον των ηρώων της πατρίδας μας, είναι και ο Αγγελής Βασιλικός. Ποια ήταν όμως η δράση του;

Ο Γερό-Αργυρός, κοντοχωριανός του Αγγελή Βασιλικού, αναφέρει ότι «Εκατό παλληκάρια μέ καπετανέους τόν Άγγελή Ρανταβέλλα καί Αύγερινόν Καμπούρηνη ξεκίνησαν νά πηγαίνουν μαζί μέ τούς άλλους χριστιανούς γιά νά χτυπήσουν τούς Τούρκους» στο Εγρί Μπουτζάκ (σημ. Νέα Απολλωνία). Εκτίμησή μας είναι ότι ο «Άγγελής Ρανταβέλλας», είναι «ό όπλαρχηγός Άγγελος Βασιλικός». Ο Δ. Κύρου, αναφέρει: «Ο όπλαρχηγός Άγγελος Βασιλικός από την Κρήμνιανη (σημ. Κρήμνη) τής Χαλκιδικής εντάχθηκε στο στρατιωτικό σώμα του Έμμ. Παππά, εύρισκόμενος στο Άγιον Όρος, όπου υπηρέτησε ως σεργάρας και ταυτόχρονα ήταν απεσταλμένος τής Φιλικής Έταιρείας για τη διοργάνωση του έπερχόμενου Άγώνα. Σκοτώθηκε στη μάχη τής Ρεντίνας (που έγινε στο χωριό Έγρι- Μπουτζάκ)».

Ο δάσκαλος Νικόλαος Σπυρ. Βουργαρελίδης¹³ αναφέρει για την συμμετοχή του Αγγελή Βασιλικού στην μάχη που έγινε στο Εγρί Μπουτζάκ τα παρακάτω: «[...] ό έκ Σερρών μεγαλέμπορος καί τραπεζίτης Έμμανουήλ Παππας μεμνημένος τής Φιλικής έταιρείας έλθών εις Άθωνα καί πείσας τούς έν Άθω μοναχούς προς άρσιν τών όπλων κατά τής κυριάρχου Δυνάμεως μετέβη εκείθεν εις «Μαδεμοχώρια» έχων μεθ' έαυτού καί όπλαρχηγόν τινα, Ρήγαν επικαλούμενον, καί τόν έκ Κριμμιάνης Βασιλικόν υπηρετούντα κατ' εκείνου του χρόνου έν τώ άγωνιούμω όρει καί τόν έκ Δουμπιάς¹⁴ Κωνσταντίνον Δουμπιώτην καί συλλέξας περί τούς 1000 μαχητάς έπεχείρησε τήν πυρπόλησιν τών γειτόνων χωριών τών «Γουρούκιδων» άλλ' άτυχώς έν τώ χωριώ «Εριμπουζάκ» σπενσάσης εις τούς όσμανίδαις έπικουρίας από Θεσσαλονίκην καί συναφθείσης μάχης ήττήθησαν οί «Μαδεμοχωρίται» καί έτράπησαν εις φυγήν, άφου έπεσε καί ό καπετάν Βασιλικός έν τώ πεδίω τής μάχης».

Τα παραπάνω φανερώνουν ότι τα Ζερβοχώρια της Χαλκιδικής έδωσαν στον Εμμανουήλ Παππά δύο πολύ σημαντικούς οπλαρχηγούς, τον «έκ Κριμμιάνης Βασιλικόν» «καί τόν έκ Δουμπιάς Κωνσταντίνον Δουμπιώτην» από τους οποίους ο πρώτος, πριν δώσει τη ζωή του, είχε συντονιστικό ρόλο στην Επανάσταση της Χαλκιδικής. Συγκεκριμένα, ο Ιωάννης Π. Μαμαλάκης στα «Χρονικά της Χαλκιδικής» (τ.χ. 2/1961,) αναφέρει: «Καί τά «έπαναστατικά έγγραφα», πού βρήκαν στά χέρια του ιερέα Άνανία Μαρκοπούλου, μεταξύ άλλων ένοχοποιόταν καί κάποιος Βασιλικός πού έμενε στό Άγ. Όρος. Ένώ λοιπόν οί

Τούρκοι φρόντιζαν νά συλλάβουν τούς άλλους ένόχους, έγραφαν καί στό Άγ. Όρος, στήν Κοινότητα, νά πιάσουν τόν Βασιλικό καί νά τόν στείλουν στή Θεσσαλονίκη. Οί Αγιορείτες όμως άπάντησαν, πώς ό Βασιλικός αυτός είχε φύγει πιά από τό Άγιον Όρος».

Ο Μαμαλάκης συνεχίζει για τον Βασιλικό: «Οί απειλές όμως τών Τούρκων καί ή είδηση, πώς έρχόταν στρατός από δύο κατευθύνσεις στή Χαλκιδική, έγιναν αίτια, ώστε νά αρχίση ή έπανάσταση από τόν Πολύγυρο. Έδώ είχε στείλει κατά πάσαν πιθανότητα, ό Έμμ. Παππά τόν Βασιλικόν από τό Άγ. Όρος, γιά νά συνεννοηθή μέ τούς άλλους φιλικούς καί τούς Έλληνες προύχοντες, ώστε καί εκεί, όπως καί σ' όλη τή Χαλκιδική, νά έπαναστατήσουν όλοι συγχρόνως, μαζί καί τό Άγ. Όρος».

Επίσης, ο Διονύσιος Α. Κόκκινος¹⁵ γράφει: «Ο Χάψας έκινήθη μετά τών άλλων οπλαρχηγών κατά τάς πρώτας ήμέρας του Ιουνίου κατά τών σωμάτων τών αποσταλέντων έναντίον του Πολυγύρου, έπροχώρησε μέχρι τής Καλαμαριάς καί έφθασε καταδιώκων τούς Τούρκους εις άπόστασιν τριών μόλις ώρών έξω τής Θεσσαλονίκης. Ο Παππας έλάμβανε τάς εύχαρίστους ειδήσεις τής προελάσεως αυτής. Ο Άγγ. Βασιλικός του έγραφε την 4ην Ιουνίου: «Ίδου μέ τήν δύναμιν του Τιμίου καί ζωοποιού Σταυρου έκινήθημεν εις τήν δουλείαν μέ πάσης προθυμίας, ώστε έκοντεύσαμεν έως τά τείχη τής Θεσσαλονίκης. Όμως προσμένοντας τόν καλόν έρχομόν σας, έσταθήκαμεν έως εκεί».

Ο Μαμαλάκης σχολιάζοντας την επιστολή αυτή επισημαίνει ότι «Ίσως είναι ό ίδιος ό Βασιλικός πού είχε ζητήσει ό Γιουσούφ μπέης από τήν Κοινότητα του Άγιου Όρους, καί ό Έμμ. Παππά τόν έστειλε τότε στον Πολύγυρο, όπου πιθανόν νά συνετέλεσε, νά αρχίση από εκεί ή έπανάσταση».

Ο Μαμαλάκης για τον ηρωικό θάνατο του Βασιλικού, γράφει, ότι υπάρχει επιστολή του μπουλούμπαση¹⁶ Γαρόφαλου, που γράφτηκε στις 16 Ιουνίου 1821, και αναφέρει «Μόνο γιά τόν Βασιλικό γράφει ό Γαρόφαλος ότι σκοτώθηκε στή μάχη αυτή». (εννοεί την μάχη του Εγρί Μπουτζάκ).

Θα ήθελα να παρακαλέσω και εγώ με την σειρά μου, όπως έκανε και ο δημοσιογράφος της εφημερίδας το 1904, δηλαδή πριν από 117 χρόνια, όλους τους Έλληνες ή τουλάχιστον όλους τους Χαλκιδικιώτες να διαβάσουν προσεκτικά την αυθεντική μαρτυρία για την Επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821, του Γέρου Αργυρού- οι δε καθηγητές να αφιερώνουν κάποιες ώρες το χρόνο στην διδασκαλία της ιστορίας της Χαλκιδικής.

13. Δημήτριος Κύρου, «ΤΑ ΜΑΔΕΜΟΧΩΡΙΑ» (ΔΙΑΡΙΓΚΟΒΗ 1878) ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΠΥΡ. ΒΟΥΡΓΑΡΕΛΙΔΗ».

14. Εννοεί το χωριό Δουμπιά της Χαλκιδικής.

15. «Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ», έκτη έκδοση, τόμος πρώτος, σελίδα 593.

16. Μπουλούμπασης ήταν ο αρχηγός του ενός τμήματος των σεργαρέων που δημιουργήθηκε για να πολεμήσει στην μάχη του Εγκριμπουτζάκ.

ΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΧΑΛΑΣΜΟ ΤΗΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ ΤΟ 1821

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΜΑΚΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Α) Επιστολή του Λουμπούτ πασά προς τους Κασσανδρινούς μαχητές το 1821

Στις 7 Νοεμβρίου 1821 ο Λουμπούτ πασάς, ευρισκόμενος με το ασκέρι του στο χωριό Άγιος Μάμας, έστειλε προς τους αντιπάλους του, Κασσανδρινούς μαχητές, την ακόλουθη επιστολή. (ελεύθερη μετάφραση)

«Γενναίοι πολεμιστές, άνθρωποι κακοί που φθονούν την ευτυχία σας, κατόρθωσαν με τις ραδιουργίες τους να σας παρασύρουν σε επανάσταση αγνωμοσύνης και αχαριστίας. Γνωρίζετε πολύ καλά που σας έφερε η επανάστασή σας τόσο καιρό. Τα χωριά σας καταστράφηκαν, οι περιουσίες σας διαλύθηκαν και στην ευτυχισμένη χώρα σας δεν έμεινε λίθος επί λίθου. Θα έχετε αντιληφθεί βέβαια, ότι η επιμονή σας να συνεχίσετε την επανάσταση, ενώ δεν δύναται να επιφέρει



Από το χαλασμό της Κασσάνδρας

αποτελέσματα, θα καταλήξει στον πλήρη αφανισμό σας τελικώς. Παρ' όλα αυτά ο ενδοξότατος Σουλτάνος και αφέντης μας έχει την επιθυμία να σας σώσει και δέχεται να σας συγχωρήσει λησμονώντας το παρελθόν. Γενναίοι πολεμιστές δεχθείτε την παρεχόμενη υψηλή συγγνώμη και επιστρέψτε στα χωριά σας για να ζήσετε ευτυχείς όπως συνέβαινε και προηγουμένως. Ρίψατε τα όπλα και ελάτε στο υψηλό μου στρατόπεδο. Έχετε τον λόγο του στραταρχικού μου αξιώματος ότι τίποτε δεν θα πάθετε και θα σας υποστηρίξω για να αποκατασταθείτε στον τόπο σας ανοικοδομώντας τα χωριά σας.» Ο ανεξάρτητος Στρατάρχης Μεχμέτ Εμίν Λουμπούτ.

Β) Επιστολή του Λουμπούτ πασά προς τον Γιουσούφ μπέη της Θεσσαλονίκης σχετικά με το «χαλασμό» της Κασσάνδρας το 1821.

Ο Λουμπούτ πασάς, αφού πέτυχε το «χαλασμό» της Κασσάνδρας, έστειλε προς τον μπέη της Θεσσαλονίκης Γιουσούφ, την παρακάτω επιστολή (σε ελεύθερη μετάφραση και περιληπτική μορφή):

«Σοφολογιότατε ιεροδίκη Θεσσαλονίκης και εξοχότατε Γιουσούφ μπέη και χορηγέ της στρατιάς Κασσάνδρας, καύχημα των προγόνων και των ευγενών και σεις πρόκριτοι της χώρας και σεις οι ισχύοντες να είναι πολλές οι αξίες σας. Σας αναγγέλλω ότι με τη θέληση

του παντοδύναμου Θεού και την εύνοια της Αυτού Μεγαλειότητας του Σουλτάνου, του μεγαλοπρεπούς και κραταιότατου και ευεργέτου μας μονάρχου, κατά τη θεία και με πάντα τα αγαθά του Υψίστου συνοδευόμενη ευτυχή σύμπτωση, την ευτυχισμένη ημέρα Δευτέρα 17 του παρόντος μηνός Σαφέρ (14 Νοεμβρίου 1821), στις 1:30 ώρα το πρωί, τα υπό τη διοίκησή μου στρατεύματα, τα υπό της ρήτηρας του κορανίου «κατήγαγαν νίκη

υψηλή». Με την επί κεφαλής τον μηνίσκο έχουσα και την νίκη συμβολίζουσα και με τη ρήτρα «ο Θεός βοηθάει αυτούς που τον αγαπούν» κοσμημένη σημαία, οι θριαμβευτές μουσουλμάνοι επιτιθέμενοι ακάθεκτοι κατά των επαναστατών ληστών και ορμώντες ως χείμαρρος με τα κοφτερά τους ξίφη επετέθησαν ανδρείως. Και επειδή η νικηφόρος αύρα έπνεε προς το μέρος

των μουσουλμάνων, η δε επίθεση των ανδρείων πτόησε τις καρδιές των απίστων και οι οποίοι μη δυνάμενοι να αντιταχθούν, κατατροπώθηκαν δια της πρώτης ακόμη εφόδου. Όλες οι άμαξες που υπήρχαν γύρω στα οχυρά τους και τα υπάρχοντα ξύλα πυρπολήθηκαν. Πλέον των 1000 στρατιωτών τους διαπεράθηκαν δια των ξιφών των νικητών μουσουλμάνων. 600 δε περίπου γυναίκες και άνδρες δέθηκαν με αλυσίδες και εξανδραποδίστηκαν. Έτσι εσείς στους οποίους απευθύνομαι, ο διακεκριμένος αφέντης και μουσελίμης μπέης και λοιποί πρόκριτοι, να αναγγείλετε και να διαδώσετε σε όλο τον λαό τη χαρμόσυνη αυτή κατάκτηση η οποία είναι δώρο του υψίστου Θεού». Η επιστολή αυτή γράφτηκε από εμένα ευρισκόμενο στο στρατόπεδο της Κασσάνδρας. Αποστέλλεται με τον ιδιαίτερο θεράποντά μου Μεχμέτ Αγά. Όταν φθάσει σε σας να φροντίσετε, να ενεργήσετε, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην επιστολή αυτή». Ο Στρατάρχης Μεχμέτ Εμίν Λουμπούτ

Γ) Η έκφραση της ευαρέσκειας και εύνοιας του Σουλτάνου προς τον Λουμπούτ πασά.

«Μεχμέτ Εμίν (Λουμπούτ) πασά, για την παρότρυνση και την ευχαρίστησή σου και με το σκοπό της αύξησης της επιβολής και της ανεξαρτησίας, σου χαρίζω ένα καλό ένδυμα, κεντημένο ολόκληρο, με γούνα σα-

μουρίου, προς εκδήλωση της αυτοκρατορικής χαράς και αγαλίας, ως και ένα ξίφος αδαμαντοκόλλητο, για να θερίζει τους εχθρούς μας. Να δεχθείς όλα αυτά ως ένδειξη της αυτοκρατορικής μου εκτίμησης και σεβασμού. Όταν θα φοράς την γούνα και ζώνεις το ξίφος στη μέση σου, να είσαι αφοσιωμένος ολόψυχα σε μένα και να εύχεσαι υπέρ της μακροήμερευσής μου. Προσπάθησε στο μέλλον να δείξεις όλη σου την εμπειρία και σταθερότητα στην εκτέλεση των καθηκόντων σου. Να αποφύγεις να διαπράξεις και την παραμικρή παράλειψη. Να καταβάλεις τη μέγιστη προσπάθεια και επιμέλεια ώστε έτσι να δικαιώσεις την εύνοια που δείχνω προς το πρόσωπό σου. Μόλις λάβεις το παρών γράμμα σε διατάσσω να συμμορφωθείς προς το άξιο υποταγής και συμμόρφωσης περιεχόμενό του. Γνωρίζοντας αυτά να σέβεσαι το ιερό σύμβολό Μου». Κωνσταντινούπολη 7 Φεβρουαρίου 1822»

Δ) Η αμνηστία του Σουλτάνου προς τους Κασσανδρινούς μαχητές κατά το 1827

Ο κασσανδρινός, καπετάν Αναστάσιος Χυμευτός, ευρισκόμενος στην Αταλάντη, κάποια στιγμή, περί το 1827, έστειλε επιστολή προς τον Σουλτάνο, ζητώντας αμνηστία ώστε να επανέλθουν οι Κασσανδρινοί και όχι μόνο, στα σπίτια τους στην Κασσάνδρα. Ο Σουλτάνος είδε πράγματι ευμενώς αυτό το αίτημα του Χυμευτού και αμέσως έστειλε προς τον Ομέρ Πασά της Θεσσαλονίκης το παρακάτω «φιρμάνι» (σε ελεύθερη μετάφραση):

«Έξοχότατε «μοτεσαρίφη» των Σαντζακίων Θεσσαλονίκης και Καβάλας, Βεζύρη Μου Ομέρ Πασά. Εσύ ο έξοχος στρατάρχης ο ρυθμιστής του κόσμου, που με την ορθή κρίση σου διευθύνεις τις υποθέσεις του κόσμου

και θέτεις τα θεμέλια του κράτους και την ευημερία του, να είναι διαρκές το κλέος σου. Ο καπετάν Αναστάσιος κάτοικος της Κασσάνδρας, που ύστερα από την εκεί επανάσταση κατέφυγε στα νησιά της άσπρης θάλασσας, ζήτησε συγνώμη και αμνηστία. Υποσχέθηκε να συγκεντρώσει στη Χερσόνησο αυτή όλους τους ραγιάδες στα σπίτια τους. Η Χερσόνησος αυτή προς το παρόν είναι κατεστραμμένη και έρημος. Ληστές κατοίκησαν και οχυρώθηκαν, κατά καιρούς σ' αυτή. Επιβάλλεται, πρωτίστως, η εξόντωση των ληστών αυτών ώστε οι τίμιοι ραγιάδες να αποκτήσουν σχετική ευημερία. Εσύ ο διακεκριμένος Βεζύρης Μου να δηλώσεις σ' αυτόν ότι γίνεται δεκτή η συγνώμη του και θα χορηγηθεί αμνηστία υπό τον όρο βέβαια ότι θα αρθεί η προσωνημία «καπιτάν» και θα του παραχωρηθεί η υπηρεσία και ο ο τίτλος του «Κοτσάμπαση» της Χερσονήσου αυτής. Να διοριστεί κατάλληλος μουσουλμάνος Διοικητής στη χερσόνησο αυτή με την προϋπόθεση βέβαια της εκπλήρωσης των απαιτούμενων τύπων της υποτέλειας, υπακοής, πίστωσης και τιμιότητας. Εις το εξής εφόσον οι ραγιάδες αυτοί δεν πράξουν κάτι το αντίθετο, να σκιάζονται και να προστατεύονται αυτοί υπό την φιλόστοργη αιγίδα Μου. Εκτός από την ασφάλεια και προστασία καμία άλλη μεταχείριση δεν θα τύχουν. Να ανακοινώσεις το γεγονός αυτό σ' όλους τους ραγιάδες της Χερσονήσου και να επιδείξεις την απαιτούμενη ικανότητα και εμπειρία αποφεύγοντας κάθε αντίθετη ενέργεια» Κωνσταντινούπολη 27 Ιουλίου 1827

Σημ. Είναι γνωστό ότι ο καπετάν Α. Χυμευτός πληροφορήθηκε μεν τα σχετικά με το «φιρμάνι» αυτό αλλά δεν δέχθηκε δε να επανέλθει στην Κασσάνδρα.

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΣΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η προσπάθεια πολλών χρόνων του Συλλόγου μας αρχίζει να αποδίδει

Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος από πολλά χρόνια προσπαθεί με πολλούς τρόπους, να αναφερθεί στα σχολικά βιβλία η Επανάσταση της Χαλκιδικής. Το τρέχον έτος με αφορμή τα 200 χρόνια από την κήρυξη της Επανάστασης του 1821, Εκκλησία, Περιφέρεια, Δήμοι, Σχολεία, πολιτιστικοί και άλλοι φορείς οργανώνουν διάφορες εκδηλώσεις για την Επανάσταση στη Χαλκιδική. Άρχισε έτσι να γίνεται περισσότερο γνωστή η Επανάσταση στον Νομό μας και η συμβολή της στην έκβαση του απελευθερωτικού αγώνα.

Δήμαρχοι της Χαλκιδικής με έγγραφά τους σε αρμόδιες επιτροπές του Υπουργείου Παιδείας ζητούν να γραφεί στα Σχολικά Βιβλία η Επανάσταση.

Οι βουλευτές του Νομού μας Γεώργιος Βαγιωνάς (επίλεκτο μέλος του Παγχαλκιδικού και μεγάλος Ευεργέτης) και η Κυριακή Μάλαμα (συμπατριώτισσα του ήρωα της Επανάστασης στη Χαλκιδική κ.Χάψα) με επιστολές τους στην αρμόδια Επιτροπή Σχολικών βιβλίων, προσπαθούν για τον σκοπό αυτό.

Πριν λίγες μέρες ο Βουλευτής του Νομού μας Απόστολος Πάνας με ερώτηση του στην Βουλή ζήτησε από την Υφυπουργό Παιδείας

να εισηγηθεί θετικά στην αρμόδια συντακτική επιτροπή σχολικών βιβλίων, ώστε να συμπεριληφθεί στη διδακτέα ύλη της Ιστορίας ξεχωριστό κεφάλαιο για την Επανάσταση της Χαλκιδικής και να ορίσει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα ένταξής της.

Η Υφυπουργός Παιδείας απάντησε ότι η Επανάσταση της Χαλκιδικής του 1821 υπήρξε καταλύτης για τον Ελληνικό αγώνα. Στα νέα προγράμματα σπουδών για το σχολικό έτος 2023-2024, τα γεγονότα της επανάστασης της Χαλκιδικής πρόκειται να αναπτυχθούν αναλυτικά από τους συγγραφείς του βιβλίου της Ιστορίας της ΣΤ τάξης του Δημοτικού στο πλαίσιο της ισόρροπης προσέγγισης του ζητήματος της Ελληνικής Επανάστασης ανά γεωγραφική Περιφέρεια με επιστημονικά κριτήρια

Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος αισθάνεται δικαιωμένος και χαρούμενος, που η προσπάθεια πολλών ετών αρχίζει να αποδίδει..

Ελπίζουμε τελικά, ότι θα υπάρξει αίσιο τέλος.

Εμείς θα συνεχίσουμε να προσπαθούμε.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ



1. Η πρώτη αναθηματική στήλη που ανηγέρθη με δαπάνη της Κοινότητας Συκιάς το 1960.
2. Το Μνημείο του Ήρωα με την αναπαράσταση της μάχης που εκλάπει. Ανηγέρθη το 1998 με πρωτοβουλία του Δ.Σ. του Συλλόγου και πρόεδρο τον αείμνηστο Βρ. Κυριαφίνη.

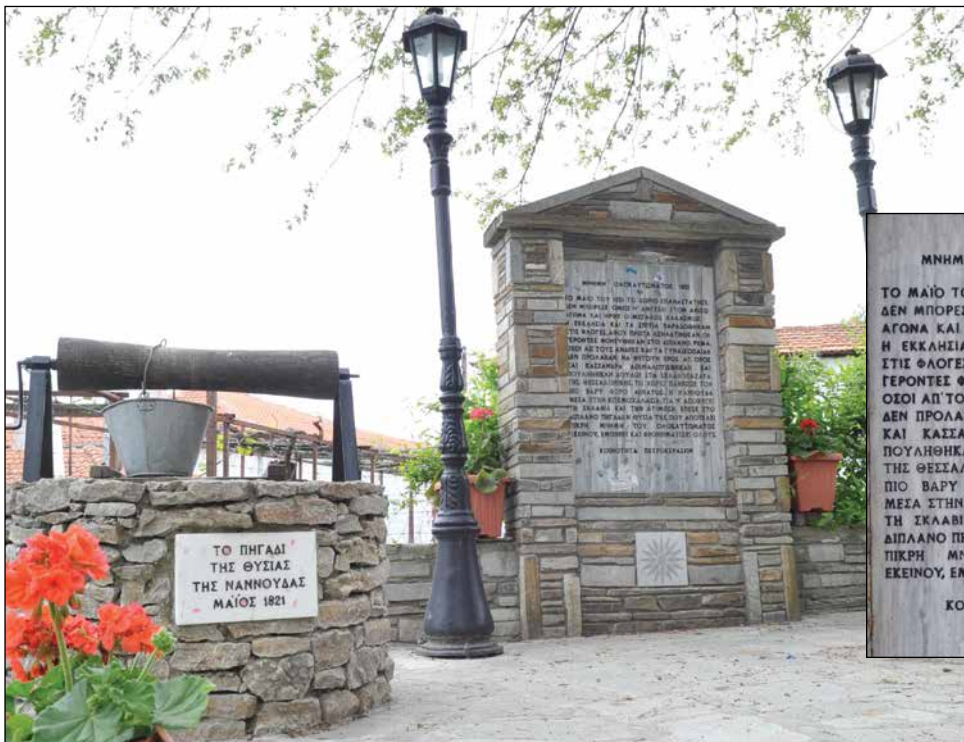


Το Μνημείο με την νέα αναπαράσταση της μάχης σε μακέτα.
 Δημιουργήθηκε με νέα σύγχρονα υλικά και τεχνολογία από τον γλύπτη-δημιουργό του όλου μνημείου κ. Γ. Τσάρα και τοποθετήθηκε με έξοδα και πρωτοβουλία του Δήμου Πολυγύρου στη θέση της κλαπής ορειχάλκινης.
 Το νέο έργο, υπέροχο όπως είναι, θα παραμείνει στη θέση του μέχρι να φιλοτεχνηθεί η νέα μαρμάρινη καλλιτεχνική αναπαράσταση.
 Ο Δήμος Πολυγύρου υπέβαλε πρόταση για την χρηματοδότηση της αναπαράστασης και την διαμόρφωση του χώρου γύρω από το μνημείο, από το Πρόγραμμα «Αντ. Τρίτης» και περιμένει την έγκριση.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΚΑΙ ΤΙΜΗΝ ΤΩΝ ΘΥΣΙΑΣΘΕΝΤΩΝ ΤΟ 1821



Το μνημείο – ηρώο του χαλασμού της Κασσάνδρας



Το Μνημείο του Ολοκαυτώματος του 1821 στα Πετροκέρασα

ΜΝΗΜΗ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ 1821

ΤΟ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1821 ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΣΕ ΟΜΩΣ Ν' ΑΝΤΕΞΕΙ ΣΤΟΝ ΑΝΙΣΟ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΗΡΘΕ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΧΑΛΑΣΜΟΣ. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΠΑΡΑΔΟΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ, ΑΦΟΥ ΠΡΩΤΑ ΛΕΗΛΑΤΗΘΑΝ ΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕΣ ΦΟΝΕΥΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΔΙΠΛΑΝΟ ΡΕΜΑ. ΟΣΟΙ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΝΑΙΚΟΠΑΙΔΑ ΔΕΝ ΠΡΟΛΑΒΑΝ ΝΑ ΦΥΓΟΥΝ ΠΡΟΣ ΑΓ. ΟΡΟΣ ΚΑΙ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ ΔΙΚΜΑΛΩΤΙΣΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΠΟΥΛΗΘΗΚΑΝ ΔΟΥΛΟΙ ΣΤΑ ΣΚΛΑΒΟΠΑΖΑΡΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΠΛΗΡΩΣΕ ΤΟΝ ΠΙΟ ΒΑΡΥ ΦΟΡΟ ΑΙΜΑΤΟΣ, Η ΝΑΝΟΥΣΔΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΟΣΜΟΧΑΛΑΣΙΑ ΓΙΑ Ν' ΑΠΟΦΥΓΕΙ ΤΗ ΣΚΛΑΒΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΤΙΜΩΣΗ, ΕΠΕΞΕ ΣΤΟ ΔΙΠΛΑΝΟ ΠΗΓΑΔΙ Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΥ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΠΙΚΡΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥ, ΕΜΠΝΕΙ ΚΑΙ ΦΡΟΝΗΜΑΤΙΖΕΙ ΟΛΟΥΣ

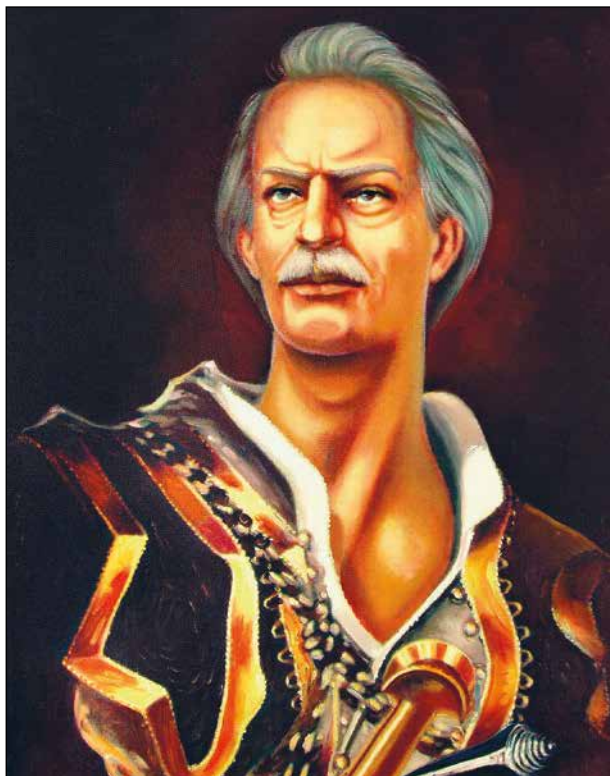
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΤΡΟΚΕΡΑΣΩΝ

ΣΑΝ ΠΟΤΑΜΙ ΤΟ ΑΙΜΑ ΕΓΙΝΗ
ΚΑΙ ΚΥΛΑΕΙ ΣΤΗ ΛΑΓΚΑΔΙΑ
ΚΑΙ Τ' ΑΨΟΝ ΧΟΡΤΟ ΠΙΝΕΙ
ΑΙΜΑ ΑΝΤΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΡΟΣΙΑ,
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΙΔΕΡΜΟΣ.

ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ
ΤΗΣ ΘΥΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΝΑΝΟΥΣΔΑΣ
ΜΑΪΟΣ 1821

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΤΟ 1821

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΕΣ - ΠΡΟΤΟΜΕΣ



Εμμανουήλ Παπάς, ο υπερασπιστής-ήρωας της Μακεδονίας το 1821



Καπετάν Χάψας, ήρωας της Χαλκιδικής στην Επανάσταση του 1821



Η προτομή του Καπετάν Χάφα στην ομώνυμη πλατεία στην ανατολική είσοδο της Θεσσαλονίκης



Η προτομή του Εμμανουήλ Παπά στην Ποτίδαια Χαλκιδικής



Η προτομή του Κύρκου Παπαγεωργάκη στην κεντρική πλατεία του Πολυγύρου

Η «ΑΝΘΗ» ΤΗΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ. ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΕΛΕΝΗ ΣΤΟΥΜΠΟΥ-ΚΑΤΣΑΜΟΥΡΗ

Αρχαιολόγος στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής
και Αγίου Όρους

Ξεφυλλίζοντας τις εφημερίδες του 1821, ο καλλιεργημένος Άγγλος αναγνώστης θα έβρισκε κάθε τρεις και λίγο νέα από τη χερσόνησο της Κασσάνδρας. Ο τουρισμός δεν είχε αρχίσει ακόμα – θα άρχιζε αργότερα με τα ατμόπλοια – και οι Θεσσαλονικείς ούτε διακοπές ονειρεύονταν, ούτε ορκίζονταν ότι σαν τη Χαλκιδική δεν έχει. Έγραφαν οι εφημερίδες, με άρθρα φλογερά, για τον Αγώνα στη Χαλκιδική, που δεν έμοιαζε τότε παρωνυχίδα της Πελοποννήσου, αλλά είδηση πρώτης γραμμής, γιατί η Χαλκιδική ήλεγχε το Θερμαϊκό και το εμπόριο του λιμανιού της Θεσσαλονίκης. Κρατούσε η Κασσάνδρα τις πόρτες για τη Σαλονίκη (Salonichi) και πολλές δυνάμεις νοιάζονταν τι θ' αποκάνουν οι υπόδουλοι Έλληνες που σήκωσαν αναστήμα και πήραν τα όπλα. Για τέσσερις μήνες κράτησαν οι Επαναστάτες τη χερσόνησο της Κασσάνδρας, οχυρωμένοι πίσω από τον ισθμό, την τάφρο που απόμεινε από την αρχαία διώρυγα και το διατείχισμα που έπιανε από το Θερμαϊκό μέχρι τον Τωρωναίο. Η ιστορία μας σήμερα δεν είναι για να σας πούμε όλα τα διατρέξαντα, μα για να φτάσουμε στην κρίσιμη μέρα, που μετά από πολλές νίκες, έπεσε η Κασσάνδρα κι άρχισε η δίχως έλεος καταστροφή.

Ο Άγγλος φίλος μας διαβάζει "Sun", που τότε ήταν μια σοβαρότατη εφημερίδα.

"Sun" (London) Παρασκευή 4 Ιανουαρίου 1822

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

«Έχουμε από χτες ένα απόσπασμα από ένα γράμμα από τον Πρόξενο στη Θεσσαλονίκη¹, που περιέχει έναν απολογισμό της επιτυχημένης απόπειρας των Τούρκων

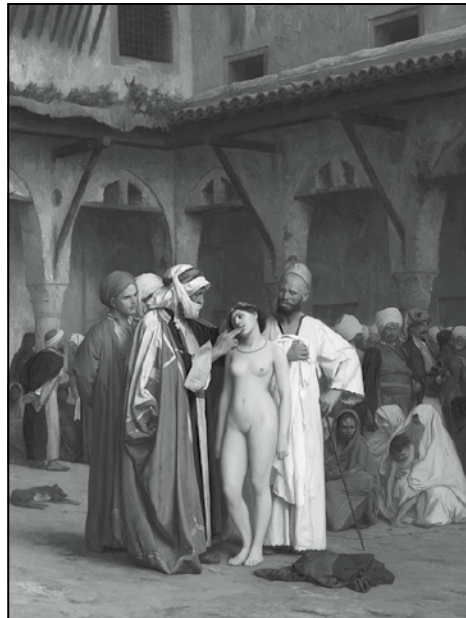
να καταλάβουν την Κασσάνδρα στις 12 Νοεμβρίου (30 Οκτωβρίου με το ιουλιανό ημερολόγιο), μετά από αδύναμη αντίσταση από την πλευρά των εξεγερμένων, που υπέφεραν σημαντικά. Ο αριθμός των αιχμαλώτων δεν αναφέρεται, αλλά κοινοποιήθηκε, λέει ο συγγραφέας, ότι ένας τεράστιος αριθμός γυναικών (μερικοί λένε 10.000) έπεσαν στα χέρια των Τούρκων• επιπλέον των 4.000² που είχαν μεταφερθεί στην πόλη αυτή και εκτίθενται για πώληση στον πλειοδότη».

Ακολουθεί το σχόλιο του συντάκτη, που αρνείται να αποδεχθεί τα δυσάρεστα νέα:

"Αντίθετα με την προηγούμενη δήλωση, επισυνάπτουμε μια αναφορά για την ίδια υπόθεση, παρμένη από Γαλλική εφημερίδα, η οποία αναφέρει ένα τελειώς διαφορετικό αποτέλεσμα, πολύ περισσότερο καταστροφικό για τους Τούρκους απ' ό,τι ήταν οι τέσσερις προηγούμενες άβολες καταστάσεις που υπέμειναν στην ίδια περιοχή. Μόνο ο χρόνος θα αποδείξει ποιά αναφορά είναι η σωστή• έχουμε, ωστόσο βέβαιες ελπίδες ότι η αξία που έδειξαν οι Κασσανδρινοί στις προηγούμενες περιστάσεις, προστιθέμενη στη βελτιωμένη πειθαρχία και γνώση

της τέχνης του πολέμου, που έμαθαν από τους Ευρωπαίους που τους ενίσχυσαν, θα φανεί ότι ασκήθηκαν ξανά με την ίδια επιτυχία που έστειλε τις προηγούμενες προσπάθειές τους.

Ακολουθεί το δημοσίευμα της φιλελληνικής γαλλικής εφημερίδας που ισχυρίζεται ότι δεν έπεσε η Κασσάνδρα, αλλά η υποχώρηση ήταν τέχνασμα των Ελλήνων, ενέδρα, απ' όπου Τούρκος δεν βγήκε ζωντανός κανένας. Ωστόσο, η Κασσάνδρα έπεσε και οι μέρες στο ημερολόγιο, καινούριο ή παλιό δεν έχουν



Jean-Léon Gérôme, "Το σκλαβοπάζαρο", ελαιογραφία, 1866. Ο υποψήφιος αγοραστής εξετάζει τη σκλάβο στα δόντια.

1. Ο François Charneaud, πρόξενος της Αγγλίας στη Θεσσαλονίκη (1792-1814 και 1815-1825).

2. Οι 4.000 γυναίκες αιχμαλωτίστηκαν στη διάρκεια της καταστροφής των χωριών της Χαλκιδικής από το Μπαϊράμ Πασά τον Ιούνιο του 1821.

3. Dora d' Istria, Excursions en Roumélie et en Morée, Paris 1863, τ.1, σ. 218-250.

και τόση σημασία, γιατί οι ηττημένοι σφαγιάστηκαν, οι γυναίκες και τα παιδιά σύρθηκαν στα σκλαβοπάζαρα και ο τόπος ερήμωσε κι έκανε πενήντα χρόνια να ζωντανανέψει.

Θα παραθέσουμε μια πηγή, όχι δημοσιογραφική, που δίνει μια εικόνα της πολιορκίας της Κασσάνδρας εκ των έσω. Η Ρουμάνα πριγκίπισσα και διάσημη συγγραφέας στην εποχή της, Dora d' Istria, μεταφέρει μια ιστορία που άκουσε από έναν από τους συνοδούς της στο ταξίδι της στην Ελλάδα³. Ο Απ. Βακαλόπουλος τον ταυτίζει με τον ονομαστό Μακεδόνα λόγιο Γρηγόριο Γ. Παπαδόπουλο⁴, ο οποίος υπήρξε δάσκαλός της. Για προφανείς λόγους, η συγγραφέας δεν κατονομάζει ούτε τον Παπαδόπουλο, ούτε τα πραγματικά ονόματα των προσώπων που αναφέρει στην αφήγησή του. Μιλάει ωστόσο μια Ελληνίδα, κόρη αρματολού, που έλαβε μέρος στην Επανάσταση στη Δυτική Μακεδονία ντυμένη άνδρας και κατέληξε στην πολιορκία της Κασσάνδρας. Η «Ανθή», όπως είναι το όνομα που της δίνει, ξαναφοράει τα γυναικεία ρούχα και πρώτη ανάμεσα στις γυναίκες βοηθάει τους άνδρες πολεμιστές στην άμυνα. *"Ενώ εκατόκοιοι καλόγεροι από το Άγιον Όρος πολεμούσαν μαζί με τους εξεγερμένους, οι γυναίκες, οργανωμένες σε ομάδα, έτρεχαν προς τις (πεσμένες) βόμβες που είχαν ρίξει οι Τούρκοι και τις έσβηναν με κουβάδες νερό. Η Ανθή που είχε ξαναβάλει γυναικεία ρούχα, ήταν επικεφαλής του θαρραλέου τάγματος"*⁵. Η συγγραφέας αναφέρεται στις προδοσίες που δεν άργησαν να κάνουν αδύνατη την αντίσταση. *"Ο Γιαννιός⁶ και ο Μανωλάκης Οικονόμος που διοικούσαν τους Έλληνες είχαν τέτοιο αμοιβαίο μίσος που ήταν αδύνατο να θυσιάσουν την αντιπάθειά τους για τη γενική σωτηρία. Οι πόρτες της Κασσάνδρας ήταν ανοικτές στους Τούρκους. Όμως η Επανάσταση της Χαλκιδικής τους κόστισε σαράντα χιλιάδες νεκρούς. Ο Αμπουλουμπούλ εκδικήθηκε γι' αυτές τις τεράστιες απώλειες με μαρτύρια που ταίριαζαν σε καννίβαλους. Η Σαλονίκη και η Νάουσσα υπέφεραν κυρίως το θρίαμβο των βαρβάρων. Ούτε η ηλικία ούτε το φύλο δεν έγιναν σεβαστά στις εκατόμβες που άφησαν τη χριστιανική Ευρώπη -τόσο ευαίσθητη στα δεινά των νέγων- βαθύτατα αδιάφορη. Οι οθωμανοί*

*πούλησαν στα παζάρια όσους γλίτωσαν από τις σφαγές και γυναίκες, μαθημένες να τις σέβονται στα χριστιανικά τους σπίτια, κορίτσια συνεσταλμένα, άμοιρα παιδιά, που δεν γνώριζαν ακόμα τα εξευτελιστικά ήθη των μουσουλμάνων, σύρθηκαν σαν τιποτένιο κοπάδι στα χαρέμια της Τουρκίας"*⁷.

Από την αφήγηση που μεταφέρει η Dora d' Istria, ακόμη κι αν υπάρχουν αμφιβολίες για την ακρίβειά της, προκύπτει η ζωηρή συμμετοχή των γυναικών στην Επανάσταση της Χαλκιδικής, την οποία πλήρωσαν με βαρύ τίμημα. Χωρίστηκαν οι μανάδες από τα παιδιά, τα κορίτσια πουλήθηκαν στα χαρέμια των πλουσίων και οι ηλικιωμένες γυναίκες, οι αρχηγοί του σπιτικού τους, έναντι εξευτελιστικού τιμήματος για δούλες.

Λίγα χρόνια αργότερα, έχουμε την πληροφορία ότι το σκλαβοπάζαρο της Κωνσταντινούπολης, όπου πωλούνταν Κιρκάσιες κι Αφρικανές, στη διάρκεια της Επανάστασης είχε γεμίσει Ελληνίδες με τα παιδιά τους, *«κλεισμένους μέσα σε κλουβιά, που περίμεναν εκτεθειμένοι όλη μέρα για να πουληθούν και να χωριστούν για πάντα"*⁸. Ο συγγραφέας καταλήγει: *«κανένας πόλεμος, αρχαίος ή σύγχρονος δεν διεξήχθη ποτέ με τόσο μένος και βαρβαρότητα, όσο ο πόλεμος εναντίον των Ελλήνων από τους Τούρκους. Είναι να απορεί κανείς ότι τα χριστιανικά έθνη της Ευρώπης έμειναν για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα σιωπηλοί θεατές στις αγριότητες του"*.

Τα δεινά των αιχμαλώτων επιβεβαιώνει ο περιηγητής David Urquhart, που επισκέφθηκε την Κασσάνδρα το 1829: *"...Εδώ, για πρώτη φορά, οι Τούρκοι πούλησαν Έλληνες για σκλάβους. Το γεγονός αυτό ενίσχυσε τον εκνευρισμό της Ευρώπης απέναντι στους Τούρκους και ακολούθως ωρίμασε την πολιτική που κατέληξε στη Συνθήκη της 6ης Ιουλίου..."*⁹.

Η Dora d' Istria δηλώνει περήφανη, καθώς διαπιστώνει ότι το πνεύμα της Jeanne d' Arc εμφανίστηκε ξανά στη Μπουμπουλίνα, στις γυναίκες του Σουλίου και σε τόσες άλλες ηρωίδες. Ας κλείσουμε προσθέτοντας την "Ανθή" της Κασσάνδρας και τις χαλκιδικιώτισσες που άφησαν την τελευταία πνοή τους στη σκληρή Ανατολή για να έχουμε σήμερα την πολυτέλεια να ξεχνάμε.

4. Απόστολος Βακαλόπουλος, "Ιστορικές καταγραφές της πριγκίπισσας Dora d' Istria στα 1863 για τη Μακεδονία και την Επανάσταση στα 1821", Μακεδονικά τ. 9, 1993-1994, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 1, 3.

5. Dora d' Istria, σ. 244.

6. Ο Απ. Βακαλόπουλος στο παραπάνω άρθρο του δίνει το όνομα του Γιαννιού Χατζηχριστοδούλου, προκρίτου της Κασσάνδρας και του Ολύμπιου Διαμαντή ως διοικητή των Ελλήνων που οχυρώθηκαν στον Ισθμό. Δημήτριος Οικονόμος και όχι Μανωλάκης ήταν το όνομα του ταμία του Εμμ. Παπά, που "αλληλομισούνταν" με το Γιαννιό με αποτέλεσμα να υποσκαφεί το ηθικό των Ελλήνων. Βλ. Βακαλόπουλος, "Ιστορικές καταγραφές...", σ. 13.

7. Dora d' Istria, σ. 245.

8. E. Joy Morris, Notes of a tour through Turkey, Greece, Egypt, Arabia Petraea to the Holy Land, Philadelphia 1842, pp. 47-48.

9. Urquhart, David. The Spirit of the East v.2. London 1838, p. 78. Αναφέρεται στη Συνθήκη του Λονδίνου στις 6 Ιουλίου του 1827, με την οποία η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία αποφάσισαν την ειρήνευση στην Ελλάδα. Δυόμισα χρόνια αργότερα, οδήγησε στην Ανεξαρτησία με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου (1830).

Ο ΚΑΓΚΕΛΕΥΤΟΣ ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΙΣΣΟΥ

ΜΑΡΙΑ ΧΑΛΙΑΜΠΑΚΑ

Φιλολόγος

Ένας από τους πιο δημοφιλείς χορούς της Μακεδονίας είναι ο Καγκελευτός χορός της Ιερισσοῦ. Στην Ιερισσό Χαλκιδικής, έδρα του Δήμου Αριστοτέλη, αναβιώνει κάθε χρόνο, την Τρίτη ημέρα του Πάσχα, το έθιμο του «Καγκελευτού χορού», στην περιοχή «Μαύρο Αλώνι».

Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο και μοναδικό έθιμο, που αναπαριστά ένα τραγικό γεγονός της Επανάστασης του 1821, που συνέβη στη συγκεκριμένη περιοχή, τη σφαγή 400 Ιερισιωτών από τους Τούρκους.

Η συμμετοχή των Ιερισιωτών στον Επαναστατικό Αγώνα της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας αποδεικνύεται από έγγραφα Αγωνιστών της περιόδου αυτής, που βρίσκονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους και στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας. Η ιστορικότητα του γεγονότος της ομαδικής σφαγής είναι αδιαμφισβήτητη, ωστόσο υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την ακριβή ημερομηνία και τον τρόπο, με τον οποίον έγινε.

Κατά τον ιστορικό Ι. Βασδραβέλλη «Οι Μακεδόνες εις τους υπέρ της Ανεξαρτησίας αγώνας», η σύλληψη και η σφαγή των 400 Ιερισιωτών έγινε από τον Σιντίκ Γιουσούφ Μπέη, όταν αμέσως μετά τις σφαγές της Θεσσαλονίκης και την έκδοση του φερμανίου, με το οποίο διετάσσεται η εξόντωση των επαναστατών της Χαλκιδικής και η καταστροφή των χωριών της, εξεστράτευσε δια μέσου του λεκανοπεδίου του Λαγκαδά στην Ιερισσό, για να επιτηρεί από εκεί τους επαναστάτες του Εμμανουήλ Παππά στο Άγιον Όρος. Άρχισαν οι διαβουλεύσεις μεταξύ Τούρκων και Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, για να επιστραφούν τα γυναικόπαιδα, που είχαν καταφύγει στην Ιερά Μονή Ζωγράφου, με την υπόσχεση ότι δε θα βλάψουν κανέναν οι Τούρκοι. Μεταξύ των γυναικοπαίδων υπήρχαν και πολλοί επαναστάτες. Μ' αυτήν την υπόσχεση, της αμνηστίας, γύρισαν πίσω. Οι Τούρκοι αθετώντας την υπόσχεση, συγκέντρωσαν στο «Αλώνι», που βρίσκεται στους λόφους πάνω από τη διώρυγα του Ξέρξη, 400 άνδρες και τους υποχρέωσαν, ως ένδειξη υποταγής,



Ο καγκελευτός χορός. Πρωτοχορευτής ο αιμηνιστος δήμαρχος Ιερισσοῦ Περικλῆς Βεργίνης (δεκαετία 1960)

να σχηματίσουν αλυσίδα χορού και να βαδίζουν κάτω από τα σπαθιά των δημίων, οι οποίοι τους αποκεφάλιζαν σε κάθε στροφή του χορού. Από τότε το Αλώνι ονομάστηκε Μαύρο, λόγω του αίματος που χύθηκε εκεί. Τα σχετικά γεγονότα διαδραματίζονταν τον Δεκέμβρη του 1821, αλλά το μνημόσυνο για τα αδικοχαιμένα παλληκάρια γίνεται την Τρίτη ημέρα του Πάσχα, καθώς υπήρχε θρησκευτικό έθιμο να γιορτάζουν την Ανάσταση στα μνήματα με τέλεση τρισαγίων και παραπλήσιων εθίμων, όπως συμπαγία με τους νεκρούς,

εκδοχή που αιτιολογεί γιατί οι παλαιότεροι Ιερισιώτες συνήθιζαν να παραμένουν όλη τη μέρα και να τρώνε στο χώρο του Μαύρου Αλωνιού.

Αυτήν την ημέρα, μετά τη Θεία Λειτουργία, ξεκινά από τον Ιερό Ναό της Γεννήσεως της Θεοτόκου Ιερισσοῦ μια πομπή με πολλούς πιστούς, με προπορευόμενους τους ιερείς, με «μπαργιάκια» και εικόνες, που περνά μέσα από τη νέα Ιερισσό και στη συνέχεια μέσα από την παλιά Ιερισσό, όπου ήταν η αρχαία Άκανθος και κα-

τευθύνεται στον τόπο της θυσίας. Μετά την επιμνημόσυνη δέηση στο χώρο του κενотаφίου, κατατίθενται στεφάνια, εκφωνείται ο πανηγυρικός της ημέρας προς τιμήν των παλληκαριών, μοιράζονται στους παρευρισκόμενους κόκκινα αυγά και τσουρέκια, προσφέρεται ο «ζωγραφίτικος καφές», που ονομάζεται έτσι γιατί η περιοχή αυτή ήταν μετόχι της Ιεράς Μονής Ζωγράφου και γιατί είναι πολύ αραιωμένος ο καφές, αφού γεμίζουν με νερό ξανά και ξανά το καζάνι όπου τον βράζουν, για να πιουν όλοι, και ακολουθούν παραδοσιακοί χοροί.

Ο χορός που εντυπωσιάζει και προκαλεί πολύ μεγάλη συγκίνηση είναι ο «καγκελευτός». Ιερό καθήκον θεωρείται η συμμετοχή των παρευρισκόμενων σ' αυτόν τον χορό. Ο χορός ανοίγει συνήθως με το τραγούδι «Στου Μαυρουνιού τ' αλώνι».

«Στου μαύρου νιού- μάνα μ' - τ' αλώνι του μαρμαρινό
Παίζουν ντομάδα-παίζουν-γνος κι βασιλιάς.
Κανείς κι δεν την παίζει σαν ντου Γιαννάκη.

*Ου ήλιους κι η Γιαννάκης στοίχημα βάζουν-
βάζουν στοίχημα-βάζουν στα κιφάλια τους
του ποιος θα πάει πρώτους στη μανίτσα του».*

Σ' αυτό το τραγούδι ο Γιαννάκης που έπεσε μεσο-
στρατής, συμβολίζει τους Χαλκιδικιώτες που επανα-
στάτησαν το 1821, αλλά δεν μπόρεσαν τότε να ελευ-
θερωθούν. Το θεαματικότερο και επίσημο μέρος του
χορού αρχίζει με τον στίχο «παράγγελα».

*«Άκουσι συ προτουσυρτή κι συ προτουκαγκιλευτή.
Για βιργουλίγα του χορού για βιργουκαγκιλέψτι τουν”.
Να διω ψηλές, να διω λιγνές,
να διω την κόρη π’ αγαπά,
του ποιος κρατεί του χέρι της
του ποιος την αρραβώνα της.
Ένας οχτρός μου γείτονας,
ας τον κρατεί κι ας χαίριτι.
Ως την απάνου Κυριακή
ώσπου ν’ αρραβουνιάσουμε
κι ύστια να βλουγήσουμε».*

Τα λόγια του τραγουδιού είναι
συμβολικά, γεμάτα μεταφορές και
υπονοούμενα, καθώς το έθιμο του
καγκελευτού τελούνταν ως το 1912
με παρουσία Τούρκων. Η κόρη που
αγαπά ο Ιερισσιώτης είναι η πολυπό-
θητη Ελευθερία, της οποίας το χέρι
κρατεί ο Τούρκος εχθρός-γείτονας
δια της βίας. Ελπίζει όμως ότι το
επόμενο Πάσχα θα διωχθεί ο μιση-
τός αντίπαλος κι έτσι θα ενωθεί με
την αγαπημένη του Ελευθερία.

Ο χορός είναι πιστή αναπαρά-
σταση εκείνου του τραγικού γεγο-
νότος, του αποκεφαλισμού των 400
παλληκαριών. Τα βήματα του χορού
είναι αργόσυρτα και διστακτικά,
όπως των ανθρώπων των καταδι-
κασμένων σε θάνατο και παραπέμπουν στην ομαδι-
κή σφαγή. Όλοι οι χορευτές πιάνονται αγκαζέ, με το
δεξί χέρι ενός χορευτή κάτω από το αριστερό χέρι του
προηγούμενου και τα δάχτυλα ενωμένα, με εξαίρεση
τους δύο πρώτους, οι οποίοι πιάνονται με μαντήλι και
κινούνται σύμφωνα με τις επιταγές του τραγουδιού.
Σχηματίζουν ένα μεγάλο κύκλο, που αγκαλιάζει όλο
το Αλώνι, με τους άντρες μπροστά και τις γυναίκες να
ακολουθούν, τραγουδώντας εναλλάξ τους στίχους αυ-
τού του συγκινητικού τραγουδιού. Οι στίχοι προστά-

ζουν τον πρωτοσυρτή και τον πρωτοκαγκελευτή να
«βιργουκαγκιλέψουν» το χορό. Έτσι σχηματίζουν με τα
χέρια τους καμάρα, κάτω από την οποία περνούν όλοι
οι χορευτές σχηματίζοντας πολλές σειρές σαν σπεί-
ρες (καγκέλι). Σ' ένα σημείο του Αλωνιού υπάρχει μια
αψίδα στολισμένη με δάφνες, στις πλευρές της οποίας
στέκονται δυο άνδρες ντυμένοι Τούρκοι με προτετα-
μένα σπαθιά, που αναπαριστούν τους Τούρκους δη-
μίους. Όλοι οι χορευτές θα περάσουν κάτω από την
αψίδα και ο χορός θα τελειώσει όταν ξαναπάρει την
αρχική του μορφή σε ανοιχτό ημικύκλιο.

Παλαιότερα, μετά το χορό, ακολουθούσαν αγω-
νίσματα, όπως σκοποβολή, λιθάρι και άλματα εις μή-
κος και οι συμμετέχοντες φορούσαν φουστάνελες. Το
απόγευμα η πομπή έπαιρνε το δρόμο της επιστροφής,
ακολουθώντας άλλη διαδρομή, παραθαλάσσια. Στο
λιμάνι, όπου βρίσκεται το εκκλη-
σάκι του Αγίου Νικολάου, γινόταν
δέηση και στηνόταν πάλι χορός.
Στα νεότερα χρόνια, το απόγευμα
της ίδιας ημέρας, ξαναστήνεται ο
καγκελευτός χορός, στο κέντρο του
χωριού με την ίδια συναισθηματική
φόρτιση.

Ο ιστορικός αυτός χορός, ο «Κα-
γκελευτός», θεωρείται από τους
δημοφιλέστερους χορούς της Μα-
κεδονίας, αλλά είναι γνωστός και
στην υπόλοιπη Ελλάδα. Σ' αυτό
συνέβαλαν και αξιόλογοι πολίτες
και οι πολιτιστικοί Σύλλογοι της
Ιερισσού, καθώς πέτυχαν εδώ και
πολλά χρόνια την ηχογράφηση των
τραγουδιών, αλλά και την ενεργό
συμμετοχή των μουσικοχορευτικών
τμημάτων της Ιερισσού σε διάφορες
εκδηλώσεις σε πολλά μέρη της Ελ-



*Ιερισσός- Μαύρο Αλώνι.
Το Μνημείο των σφαγιασθέντων το 1821*

λάδας.

Οι νεότεροι Ιερισσιώτες θεωρούν ιερό καθήκον τους
να σέβονται και να τιμούν τους προγόνους τους και να
τηρούν με θρησκευτική ευλάβεια και συγκίνηση αυτό
το ιδιαίτερο έθιμο του «Καγκελευτού χορού στο Μαύρο
Αλώνι». Είναι ο ελάχιστος φόρος τιμής σε όλους αυτούς
που θυσιάστηκαν στο βωμό της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Πηγές

Ι. Μαρίνου «Ιερισσός...Αιώνιο ταξίδι στους δρόμους της
Παράδοσης και του Πολιτισμού».
Ντέπη Χιωτοπούλου «Έθνος»

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟ

Στην ετικέτα με τη διεύθυνσή σας, που είναι κολλημένη στο σελοφάν
με το οποίο είναι τυλιγμένο το περιοδικό σας, αναγράφεται πάνω από το όνομά σας
το έτος μέχρι το οποίο έχετε εξοφλήσει τη συνδρομή σας.

Η ΘΥΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΑΖΑΡΟΥΔΑΣ (ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ) ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΤΟΥ 1821

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΚΕΚΕΡΗΣ

τ. Πρόεδρος Εφ. Αξ/κών Χαλκιδικής

Επίκαιρη και σημαντική η αφιέρωση του παρόντος τεύχους του Παγχαλκιδικού Λόγου στην επέτειο εορτασμού των 200 χρόνων από την έναρξη της Επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική.

Η Αγία, Ηρώων και Μαρτύρων η Γη τής Πατρίδας μας. Κάθε γωνιά, κάθε σπιθαμή της μαρτυρεί ιστορίες ηρωισμού, θυσίας και δόξας.

Μια τέτοια θυσία κρύβει και η γωνιά της Απολλωνίας (Παζαρούδας). Το δια πνιγμού μαρτύριο των κατοίκων της από τους Τούρκους, ως αντίποινα για τη συμμετοχή τους στην Επανάσταση της Χαλκιδικής του 1821.

Όταν η επανάσταση στη Μολδοβλαχία άναψε τον πολεμικό πυρετό στην Πελοπόννησο, ο πυρετός αυτός κατέλαβε και τη Χαλκιδική ολόκληρη αλλά και την περιοχή βορείως του Χολομώντα, τα Ζερβοχώρια, και τα χωριά στις λίμνες με προεξάρχουσα την Παζαρούδα τη σημερινή Απολλωνία.

Η Παζαρούδα ήταν έδρα του ομώνυμου Δήμου της Υποδιοίκησης Κασσάνδρας, η οποία (Υποδ/ση) είχε έδρα τον Πολύγυρο και ανήκε στην ευρύτερη Διοίκηση (Βιλαέτι) της Θεσσαλονίκης.

Το Άγιον Όρος αποτελούσε ξεχωριστή Υποδιοίκηση.

Στις 16 προς 17 Μαΐου 1821 ξεσηκώθηκε ο Πολύγυρος και την ίδια μέρα οι Έλληνες της Παζαρούδας ξεσηκώθηκαν και καταδίωξαν τους Τούρκους.

Ο Χουσεΐν Πασάς της Θεσσαλονίκης απουσίαζε σε εκστρατεία κατά του Αλή πασά του Τεπελενλή και τον αναπλήρωνε ο Σερίφ Σεντίκ Γουσουφ Μπέης, ο οποίος περιγράφεται με τα μελανότερα χρώματα.

Άνθρωπο «σκληρό και αιμοβόρο» τον χαρακτηρίζει ο Σπυρίδων Τρικούπης στο έργο του «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης» επισημαίνοντας ότι ο Γουσουφ Μπέης «σούβλιζε τους ομήρους».

«Βάναυσο, τυραννικό και χριστιανομάχο» τον αποκαλεί και ο ομοεθνής του μολλός (ανώτερος δικαστής) Χαϊρουλλάχ Ίμπιν Σενασή Μεχμέτ Αγάς, σε επιστολή του προς τον Σουλτάνο. (Αβραάμ Παπάζογλου: Η Θεσσαλονίκη το Μάιο του 1821)

Ο Γουσουφ Μπέης, που θα μπορούσαμε να τον παρομοιάσουμε με ανθρωπόμορφο θηρίο, όπως αναφέρει ο Ι. Βασδραβέλης: «αφού, κατά τα προεκτεθέντα κατέπνιξε πάσαν απόπειραν εξεγέρσεως εν Θεσσαλονίκη, εξεστράτευσε δια της κοιλάδος του Λαγκαδά κατά της Βορείου Χαλκιδικής, ίνα τιμωρήσει τους επαναστάτας. Αφιχθείς εις την κωμόπολιν Παζαρούδα, συνέλαβε και έπνιξε εις την παρακειμένην λίμνην Βόλβην (Μπεσίκια λεγόταν τότε) τους περισσότερους κατοίκους της...» (Ι. Βασδραβέλης ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821, εκδ. 3η Ε.Μ.Σ. 1967, σελ.130).

Αναζήτησα στη βιβλιογραφία που έχω στη διάθεσή μου, καθώς και στο διαδίκτυο, περισσότερα στοιχεία, κάποια περιγραφή των γεγονότων. Δεν μπόρεσα να βρώ κάτι περισσότερο από το παραπάνω κείμενο των 18 λέξεων:

«Αφιχθείς εις την κωμόπολιν Παζαρούδα, συνέλαβε και έπνιξε εις την παρακειμένην λίμνην Βόλβην (Μπεσίκια) τους περισσότερους κατοίκους της».

Δεν παραξενεύτηκα, καθώς:

Όταν στην 4τομη Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης του Σπ. Τρικούπη εξιστορούνται στους δυο πρώτους τόμους τα γεγονότα του έτους 1821 σε 300 σελίδες και από

αυτές αφιερώνονται για την επανάσταση της Χαλκιδικής λιγότερες από δυο, επόμενο είναι να ψάχνουμε με το λυχνάρι του Διογένη να βρούμε στοιχεία για την εκατόμβη της Παζαρούδας.

Σε ομιλία του ο Επ. Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου κ. Μιχαήλ Καρτσιώτης ανέφερε ότι ο αείμνηστος Παναγιώτης Κανελλόπουλος είχε πει, όταν το 1954 επισκέφθηκε τον Πολύγυρο:

«Οι Έλληνες του βορρά γνωρίζουν την ιστορία του νότου, ενώ οι Έλληνες του νότου αγνοούν την ιστορία του βορρά».

Από τότε πέρασαν 65 χρόνια και μπορούμε να πούμε πως δεν μείναμε με σταυρωμένα τα χέρια, αν και υπολείπονται να γίνουν πολλά ακόμα.

Μνημεία ανεγέρθηκαν με τη φροντίδα των Χαλκιδικιωτών, άπου γης, για να τιμήσουν τούς Ήρωες και



Απολλωνία (Δήμος Βόλβης).
Το μνημείο του πνιγμού των κατοίκων της το 1821

Εθνομάρτυρες, αλλά και για να παραμένει άσβεστη η μνήμη των ενδόξων σελίδων της Ιστορίας μας στις σημερινές και επερχόμενες γενιές.

Πορτάζεται τον Μάιο, κάθε χρόνο, στον Πολύγυρο η επέτειος της Επανάστασης της Χαλκιδικής του 1821 και αρχές Ιουνίου γίνονται εκδηλώσεις τιμής και μνήμης για τούς πεσόντες στη μάχη των Βασιλικών, τον Καπετάν Χάψα και τούς συμπολεμιστές του, στη μνήμη των οποίων ανεγέρθηκε μεγαλοπρεπές μνημείο στη σκιά της Ιεράς Μονής της Αγίας Αναστασίας με την μέριμνα του Παγχαλκιδικού Συλλόγου «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ».

Με παλλαϊκή συμμετοχή εορτάζεται τον Νοέμβριο κάθε χρόνο το ολοκαύτωμα της Κασσάνδρας, στην Ποτίδαια, ενώ οι εκδηλώσεις στην Ιερισσό – στο Μαύρο Αλώνι, την Τρίτη ημέρα του Πάσχα προσελκύνουν πλήθος επισκεπτών.

Με τη μέριμνα του Συνδέσμου Εφένδρων Αξιωματικών Νομού Χαλκιδικής ανεγέρθηκε στη Συκιά Μνημείο «του Καπετάν Χάψα με τα παλικάρια του τα Συκωτάκια», κατασκευάστηκε στη Ποτίδαια προτομή του Εμμανουήλ Παππά, ενώ το τριγωνικό πάρκο του Διοικητηρίου στον Πολύγυρο κοσμεί άλλη προτομή του δίπλα σε εκείνη του Πολυγυρινού Κύρκου Παπαγεωργάκη

Γη Ηρώων, γη Μαρτύρων. Κάθε γωνιά της Ελλάδας κρύβει και μια ιστορία ηρωισμού και θυσίας.

Μια μεγάλη θυσία κρύβει και η γωνιά της Απολλωνίας.

Πάνω από τριακόσιοι (ως ακριβής αριθμός φέρεται ο 324) Έλληνες Χριστιανοί της Παζαρούδας επέλεξαν το στεφάνι του μαρτυρίου.

ΝΑΙ! ΕΠΕΛΕΞΑΝ. Πατί κοινός τόπος είναι πως ο Χριστιανός με μια λέξη, ούτε λέξη, με νεύμα να έδειχνε πρόθεση να αλλαξοπιστήσει, όχι μόνο γλύτωνα τη ζωή του, αλλά φορτωνόταν με δώρα, αξιώματα και πλούτη.

Δεν άγιασαν όμως τα χώματα της Απολλωνίας μόνον οι μαρτυρήσαντες στη λίμνη.

Έμελλε να πάθει και άλλα πολλά η περιοχή αυτή και όχι μόνον.

Όταν ο Μπαϊράμ πασάς έφτασε στα μέσα Ιουνίου στα στενά της Ρεντίνας τα οποία είχαν καταληφθεί από τους επαναστάτες μέχρι το Εγρή Μπουζάκ, σημερινή Νέα Απολλωνία, πυρπόλησε όλα τα χωριά και κατάσφαξε τους κατοίκους, που είχαν γλυτώσει από τον πνιγμό ή δεν πρόλαβαν να κρυφτούν στα δάση του Χολομώντα.

Ο ίδιος ο Μπαϊράμ πασάς σε επιστολή του, μια επιστολή μνημείο θηριωδίας και βαρβαρότητας, προς τον Σουλτάνο, ομολογεί κομπάζοντας:

«... Εκκαθαρίζων από των τοιούτων ακαθάρτων στοιχείων και βδελυρών ερπετών... επέδραμον μετά του γενναίου στρατού μου κατά των περιοχών Καλαμαριάς, Παζαρούδας, Σιδηρόπορτας (Ιερισσού), Πολυγύρου (και) Κασσάνδρας, ένθα καταπολεμήσας τους άπίστους τούτους, εξόντωσα και απήλειψα από προσώπου γης 42 πόλεις και χωρία αυτών..., αυτούς μεν τους ίδιους διεπέρασα εν στόματι ρομφαίας, τας γυναίκας και τα τέκνα των εξηνδραπόδισα, τα υπάρχοντα των τα διένειμα μεταξύ των πιστών νικητών, τας εστίας δε αυτών παρέδωκα εις το πύρ και την τέφραν, ώστε φωνή αλέκτορος να μην ακούηται πλέον εις αυτάς...» (Απ. Βακαλόπουλου, Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833 έκδ 1988, σελ.567)

Ο Σύνδεσμος Εφένδρων Αξιωματικών Νομού Χαλκιδικής, του οποίου υπήρξα Πρόεδρος, μέσα στο πλαίσια των σκοπών του, προ δεκαετίας, με παρότρυνση του τότε Μακαριστού, πλέον, Μητροπολίτη Ιερισσού Αγίου Όρους και Αρδαμερίου κυρού Νικοδήμου και του Πανοσιολογιότατου Αρχιμανδρίτη π. Χρυσόστομου Μαϊδώνη, τότε Πρωτοσυγκέλου και νυν Πατριαρχικού Επιτρόπου Μητροπόλεως Μπουκόμπα, Τανζανίας Αφρικής, πήρε την πρωτοβουλία να φέρει στην επιφάνεια το ιστορικό αυτό γεγονός, με επίκαιρη ομιλία του γράφοντος στα πλαίσια των εορτασμών 29-30 Ιουνίου 2011 στο Βήμα του Αποστόλου Παύλου στην Απολλωνία.

Με αφορμή την πρωτοβουλία αυτή ο Δήμος Βόλβης καθιέρωσε την 30η Ιουνίου ως επέτειο μνήμης των πνιγέντων και σφαγιασθέντων μαρτύρων της Λίμνης.

Παράλληλα η Τοπική Κοινότητα Απολλωνίας εγκατέστησε στον περίγυρο του χώρου του Βήματος του Αποστόλου Παύλου απέριττο και απλό μνημείο όπου τελείται επιμνημόσυνη δέηση και κατάθεση στεφάνων (βλ. φωτό σελ. 35)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Απ. Βακαλόπουλου: «Ιστορία της Μακεδονίας 1354 – 1833»
2. Ι. Βασδραβέλη: «Οι Μακεδόνες κατά την επανάσταση του 1821»
3. Μιχ. Καρτσιώτη Ομιλία: «Η άγνωστη Ιστορία»
4. Ν. Μέρτζου Ομιλία: «Οι Μακεδόνες στον αγώνα»
5. Αβρ. Παπάζογλου: «Η Θεσσαλονίκη τον Μάιο του 1821»
6. Σπ. Τρικούπη: «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης»

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Αγαπητά μέλη και φίλοι

Στην ιστοσελίδα του Συλλόγου ranchalkidikos.gr αναρτώνται ενδιαφέροντα θέματα του Συλλόγου μας και της Χαλκιδικής. Όσοι έχετε πρόσβαση στο διαδίκτυο (internet) προτείνουμε να επισκέπτεστε τακτικά την ιστοσελίδα και να προωθείτε τα θέματα αυτά σε γνωστούς και φίλους για ενημέρωσή τους και γνωριμία με τον Παγχαλκιδικό.

Το Δ.Σ.

ΟΙ...100ΕΤΗΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ 1821 & 1854

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΚΑΝΑΤΑΣ
Εκπαιδευτικός - Συγγραφέας

Φέτος συμπληρώνονται 200 χρόνια από την επανάσταση της Χαλκιδικής του 1821 και 167 από τον σφαγιασμό των προκρίτων του Πολυγύρου (1854) στη θέση «Λιβιάδι», όπου σήμερα το Ηρώο της πόλεως. Από τότε θα κυλήσουν πολλά ακόμη υπό τον τουρκικό ζυγό και μόνον ύστερα από 500 σχεδόν χρόνια σκλαβιάς, τον Οκτώβριο του 1912, θα ξημερώσει η ευλογημένη μέρα της λευτεριάς. Ήταν η περιώνυμη ημέρα της Απελευθέρωσης της Μακεδονίας, μαζί της Χαλκιδικής και του Πολυγύρου ωσαύτως!

Θα χρειαστεί ωστόσο να περάσουν αρκετά ακόμη, για να τιμηθούν οι Πολυγυρινοί που έπασαν ηρωικώς μαχόμενοι, «...τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι!» Αυτό θα συμβεί για πρώτη φορά το Νοέμβριο του σωτήριου έτους 1930, με επεισοδιακό τρόπο όπως θα δούμε στη συνέχεια, με τους εορτασμούς των επετείων των δύο αυτών επαναστάσεων της Χαλκιδικής!

Το προηγούμενο έτος (1929), με ενέργειες του δημάρχου Γεωργίου Μαγδάλη, «...ανηγέρθη έξωθι του κήπου της Φιλοδασικής Ενώσεως Πολυγύρου μαρμάρινος στήλη υπέρ των ενδόξων νεκρών μας...», την οποία φιλοτέχνησε ο σπουδαίος γλύπτης και στη συνέχεια ακαδημαϊκός, **Βάσος Φαληρέας**. Στη βάση του μνημείου τοποθετήθηκαν πέτρες που μεταφέρθηκαν από την «πέτρα της σφαγής», την περιώνυμη Ασπροβόλα! Επάνω σ' αυτές στήθηκε η μαρμάρινη στήλη με τα ονόματα των Πολυγυρινών, που έδωσαν τη ζωή τους για την ελευθερία της πατρίδας.

Το 1930 λοιπόν, ορίστηκε η επί του εορτασμού επιτροπή της Εκατονταετηρίδας, αποτελούμενη από τους: μητροπολίτη **Ειρηναίο**, νομάρχη Χαλ/κής **Ιωάννη Τράκα**, δήμαρχο Πολυγύρου **Γεώργιο Μαγδάλη**, πρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου, γυμνασιάρχη **Κων/νο Παπαϊωάννου**, επιθεωρητή Δ. Σχολείων **Ιωάννη Βαγιονίτη** και τους εκλεκτούς πολίτες **Ιωάννη Τραγανό** σχολάρχη, **Στέφανο Πετρουλά** δικηγόρο, **Γεώργιο Παπανικολάου** γιατρό, και **Γεώργιο Καραγκάνη** διευθυντή του Δημοτικού σχολείου Πολυγύρου.

Η επιτροπή όρισε την 2α Νοεμβρίου 1930 ημέ-

ρα εορτασμού της Εκατονταετηρίδας. **Γιατί του 1930; Επειδή οι εορτασμοί, που είχαν προγραμματισθεί για ολόκληρη τη χώρα από την κυβέρνηση για το 1921, αναβλήθηκαν λόγω των έκτακτων συνθηκών που προέκυψαν με τη μικρασιατική εκστρατεία.** Έτσι το ελληνικό κράτος όρισε το 1930 ως έτος εορτασμού της επετείου των 100 χρόνων από την επανάσταση του 1821.

Η επιτροπή εορτασμού Χαλκιδικής όμως... πρωτοτύπησε και στον εορτασμό της Εκατονταετηρίδας από το 1821 συμπεριέλαβε και αυτή του 1854, η οποία βέ-

βαια εορτάστηκε αρκετά χρόνια νωρίτερα, απ' όταν θα έπρεπε! Τι να έκαναν όμως, που στην αναθηματική στήλη είχαν γραφεί τα ονόματα των σφαγιασμένων το 1854 και των πεσόντων της περιόδου 1912-1922, όπως είναι και το πιθανότερο; Σίγουρα η επιτροπή εορτασμού της επετείου θα πρέπει να βρέθηκε σε πολύ-πολύ δύσκολη θέση!!!

Πάντως ο εορτασμός της εκατονταετηρίδας

της 2ας Νοεμβρίου 1930 υπήρξε πανηγυρική έως πρωτοφανής για τα δεδομένα της Χαλκιδικής. Από την τοπική εφημερίδα «**ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ**», που άρχισε την πορεία της το ίδιο έτος, μαθαίνουμε ότι:

Στις 10.30 π. μ. την Κυριακή 2 Νοεμβρίου εψάλη στο Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Νικολάου δοξολογία, στην οποία παρευρέθηκαν ο Γεν. Διοικητής Μακεδονίας **Στυλιανός Γονατάς**, ο Γερουσιαστής Χαλκιδικής **Ξενοφών Παιονίδης**, οι βουλευτές **Περικλής Καλλιόπουλος** και **Αλέξ. Ξανθόπουλος**, ο νομάρχης **Ιωάννης Τράκας**, ο δήμαρχος Πολυγύρου **Γεώργιος Μαγδάλης** επικεφαλής σύσσωμου του Δημοτικού Συμβουλίου, ο αντιπρόεδρος του Α.Π.Θ. **Περικλής Βιζουκίδης**, με το συγκλητικό **Στίλπωνα Κυριακίδη**, ο πρόεδρος Πρωτοδικών **Π. Οικονομόπουλος** με τους πρωτοδικες, ο Εισαγγελέας **Μαργιέτης**, ο διοικητής Χωροφυλακής **Κατσανεβάκης**, ο ταγματάρχης της αεροπορίας **Νικόλαος Δέας**, ο νομιάτρος **Γεώργιος Παπανικολάου**, ο πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου **Βασίλης Βασιλικός** και ο αντιπρόεδρος **Β. Παπασαραφινός**, ο γυμνασιάρχης **Κων/νος Παπαϊωάννου**, με τους κα-



Ο Υπουργός Στρατιωτικών **αείμνηστος Παναγ. Κανελόπουλος** καταθέτει στεφάνι

θηγητές και τους μαθητές του Γυμνασίου, οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου με τους δασκάλους και τον δ/ντή **Γεώργιο Καραγκάνη**, ο δ/ντής της εφημερίδας «Φ.τ.Χ.» **Νικόλαος Γεροχρίστος**, οι προϊστάμενοι των Δημοσίων Υπηρεσιών και πλήθος κόσμου.

Τους επισήμους υποδέχτηκε στο προαύλιο του Ι. Ναού η μουσική Φρουράς Θεσσαλονίκης. Μετά τη δοξολογία, όλο το εκκλησίασμα κατευθύνθηκε στη θέση «Λειβάδι» όπου έγιναν τα αποκαλυπτήρια του Ηρώου. **Κατά τη διάρκεια της τελετής τρία αεροπλάνα υπερίπταντο του Πολυγύρου.** Μετά την επιμνημόσυνη δέηση, στεφάνια κατέθεσαν οι επίσημοι και εκφωνήθηκαν λόγοι. Με την λήξη της τελετής ο Δήμος Πολυγύρου δεξιώθηκε τους επισήμους στην αίθουσα του Γυμνασίου. Ακολούθως παρετέθη γεύμα **στο νέο κέντρο του Φραντσί**, στο οποίο παρέστησαν όλοι οι επίσημοι με τις συζύγους των.

Το βράδυ φωταγωγήθηκε το ΗΡΩΟ, έγινε λαμπαδηφορία από τους μαθητές του Γυμνασίου και δόθηκε θεατρική παράσταση από μαθητές του Γυμνασίου με το δραματικό μονόπρακτο «*Να ζει το Μεσολόγγι*» και την κωμωδία «*Ο μπάρμπα Δινάρδος*».

Η φωταγώγηση του Ηρώου γινόταν στο εξής πάντοτε σε κάθε εθνική επέτειο και μεγάλη θρησκευτική γιορτή με πολύχρωμα λαμπιόνια, που ήταν τοποθετημένα στη βάση του μνημείου ανάμεσα στους αρμούς που σχημάτιζαν οι πέτρες. Επίσης, παλαιότερα, όταν η νεκρική πομπή, στη διαδρομή της προς το νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου, περνούσε μέσα από το πάρκο του Γυμνασίου, σταματούσε στο σημείο της σφαγής και ο ιερέας έψελνε σύντομη επιμνημόσυνη δέηση για την ανάπαυση των ψυχών των αδικώς σφαγιασμένων προκρίτων, και μετά συνέχιζε την πορεία της προς το νεκροταφείο.

Ο εορτασμός βέβαια του 1954 ξεπέρασε κάθε προηγούμενο. Κατά πρώτον συγκροτήθηκε 20μελής επιτροπή με πρόεδρο τον **μητροπολίτη Καλλίνικο** και μέλη της τον πρόεδρο και αντιπρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου, τον Γυμνασιάρχη, τον Επιθεωρητή Δημοτικών Σχολείων, τον Επιθεωρητή Φυσικής Αγωγής, τους Διευθυντές Δημοτικών Σχολείων, τον Διευθυντή της εφημερίδας «Φωνή της Χαλκιδικής», τους Προέδρους Συλλόγων, Σωματείων και Οργανώσεων, τους πολίτες **Αθανάσιο Παλαμίδα, Πέτρο Γκλάβα, Γεώργιο Μαγδάλη, Νικόλαο Σάλτη, Χρήστο Κ. Ζαμπούνη, Νικόλαο Τσακνή, Γεώργιο Σχοινά** και τους απογόνους των 28 που σφαγιασθήκαν, **Κύρκο Χ. Αικατερινάρη, Αθανάσιο Σαμαρά, Βασίλειο Τσίγκα, Δημήτριο Μαρέτη, Κων/νο Κατσίκα, Αλέξανδρο Επίκουρο** και **Δημήτριο Μουχτή**.

Υπό την προεδρία του Μητροπολίτη, η 20μελής επιτροπή όρισε 8μελή υποεπιτροπή με πρόεδρο τον **Αθανάσιο Καραγκάνη** και μέλη τους **Δημήτριο Ια-**

τρού, Κύρκο Χ. Αικατερινάρη, Νικόλαο Γεροχρίστο, Τριαντάφυλλο Αναγνωστάρα, Γεώργιο Σχοινά, Νικόλαο Τσακνή και **Κων/νο Κατσίκα**, με σκοπό να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για να προσλάβουν οι εορταστικές εκδηλώσεις παγχαλκιδικό χαρακτήρα.

Ο προγραμματισμός είχε αρχίσει από το Φεβρουάριο και αρχικά είχε ορισθεί ως ημέρα εορτασμού η 9η Μαΐου και στη συνέχεια «...εις μίαν ετέραν Κυριακήν μέχρι της 6ης Ιουνίου, ήτις και θέλει ορισθεί προσεχώς...»! **Άγνωστο για ποιον λόγο δεν προτιμήθηκε η 22α Απριλίου!!!** Μάλλον την επιτροπή πρόλαβαν τα γεγονότα και να μην υπήρχε αρκετός χρόνος για την οργάνωσή της. Προσκλήσεις είχαν αποσταλεί σε πολλά «υψηλά» πρόσωπα, μεταξύ αυτών και στον βασιλιά. Επειδή όμως καθυστερούσε η απάντηση από τα Ανάκτορα, η επιτροπή αποφάσισε για τρίτη φορά να μετατοπίσει την ημερομηνία εορτασμού, για τις 13 Ιουνίου.

Ο εορτασμός της Εκατονταετηρίδας υπήρξε λαμπρότατος και όμοιός του δεν έχει ξαναγίνει μέχρι σήμερα στον Πολύγυρο. Την Κυριακή 13 Ιουνίου περισσότεροι από 3.000 επισκέπτες κατέκλυσαν τον Πολύγυρο ο οποίος έζησε ανεπανάληπτες στιγμές. Μεταξύ των επίσημα προσκεκλημένων παρευρέθηκαν ο **υπουργός Εθνικής Αμύνης Παναγιώτης Κανελλόπουλος**, ο **υπουργός Β. Ελλάδος Ανδρέας Στράτος**, ο αντ/δρος της Βουλής **Βασίλειος Βασιλικός**, οι βουλευτές **Ιωάννης Λαμπρόπουλος, Λυσίμαχος Σαραφινός, Απόστολος Παπαβαλσάμης, Παναγιώτης Γυιόκας** και **Γεώργιος Καρότσης**, ο στρατηγός του Γ' Σ. Σ. **Βενετσιάνος Κετσέας**, ο στρατηγός και πρώην υπουργός **Γεώργιος Σπυρίδωνος**, οι πρώην υπουργοί **Ν. Κώττας, Μ. Κότσιανος, Ν. Τερζόγλου**, οι τέως βουλευτές **Στέφανος Κότσιανος** και **Κώνστας**, ο πρύτανης του Α.Π.Θ. **Μαρίνος Σιγάλας**, ο καθηγητής Πανεπιστημίου **Βασίλειος Χριστιδής**, ο πρόεδρος της Ε.Μ.Σ. **Στίλτων Κυριακίδης**, ο ιστορικός **Ιωάννης Βασδραβέλης** και πολλοί άλλοι.

Η δοξολογία έγινε στον Μητροπολιτικό Ναό Αγ. Νικολάου, όπου χοροστάτησαν οι **μητροπολίτες, Κασσανδρείας Καλλίνικος** και **Ιερισσού Κυπριανός**. Ακολούθησε επιμνημόσυνη δέηση και στη συνέχεια ο ιστορικός και μέλος του προεδρείου της Ε. Μ. Σ. **Ιωάννης Βασδραβέλης** εκφώνησε τον πανηγυρικό της ημέρας.

Κατόπιν, οι επίσημοι και πλήθος κόσμος προσήλθαν στο Ηρώον όπου έγιναν καταθέσεις στεφάνων, από τον υπουργό κ. Παναγιώτη Κανελλόπουλο, τους διάφορους φορείς και τους εκπροσώπους κοινοτήτων, συλλόγων, οργανώσεων, κομμάτων κ.λ.π. Ακολούθησε παρέλαση των Δημοτικών Σχολείων, του Γυμνασίου, των προσκόπων & οδηγών, των ναυτοπροσκόπων Ν. Μουδανιάν και στο τέλος, με τη συνοδεία της μουσικής του Γ' Σώματος Στρατού, παρέλασαν οι «Μαυροσκούφηδες», τμήμα Πεζικού και ΤΕΑ Πολυγύρου.

Οι εκδηλώσεις συνεχίστηκαν με επίσημο γεύμα το οποίο παρέθεσε η Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων στο Δημοτικό Σχολείο και στο οποίο παρακάθισαν οι υπουργοί και οι άλλοι επίσημοι. Στην πρόποσή του ο υπουργός Εθνικής Αμύνης Παν. Κανελλόπουλος είπε μεταξύ άλλων, περίπου τα εξής: «...**Αν εις σας τους κατοίκους της Χαλκιδικής είναι γνωστά τα γεγονότα των Ηρώων του 1821 και 1954 εις τους πολλούς όμως είναι άγνωστα. Δεν είναι γνωστά εις όλην την Ελλάδα αι μαρτυρικά σελίδες και αι δοκιμασίες της Β. Ελλάδος και ειδικότερον της Χαλκιδικής, της οποίας τιμώμεν σήμερα την ένδοξον και με αίμα ηρώων και μαρτύρων συνυφασμένην ιστορίαν.**

Είναι ανάγκη όθεν όπως η διδασκομένη εις τα σχολεία ιστορία συμπληρωθή διά να γνωρίσει και ο Νότος την ιστορίαν του Βορρά... Υπάρχει βέβαια συνείδησις ότι εδώ ζουν οι Ακρίται, οίτινες έχουν ξεχωριστήν αποστολήν, αλλά τα ιδιαίτερα γεγονότα άτινα αφορούν το παρελθόν δεν είναι πλήρως γνωστά...».

Οι εκδηλώσεις έκλεισαν το απόγευμα στο γήπεδο με αθλητικούς αγώνες και παραδοσιακούς χορούς. Εκεί συνενερέθησαν και συναγωνίσθησαν οι καλύτεροι αθλητές απ' όλη τη Χαλκιδική και χορευτικά συγκροτήματα, υπό την γενική εποπτεία του καθηγητή χορού **Στάθη Μεταλλινού**, χόρεψαν μακεδονικούς χορούς με τις ωραίες τοπικές ενδυμασίες.

Την επόμενη Κυριακή, 20 Ιουνίου 1954, η «Φωνή» κατέγραφε τον απόηχο των πρωτοφανών εορταστικών εκδηλώσεων ως εξής: «*Ότε προ πενταμήνου ερρίπτομεν την ιδέαν του εορτασμού της Εκατονταετηρίδος της Επαναστάσεως της Χαλκιδικής του έτους 1854, δεν εφантаζόμεθα ότι αύτη θα εγίνετο μια τόσο ωραία, τόσο λαμπρά, τόσο μεγαλειώδης...Επί εβδομάδας προετοιμάζοντο οι Χαλκιδικείς και δή οι Πολυγυρινοί, εις την πόλιν των οποίων θα εγίνετο η μεγαλύτερη εορταστική συγκέντρωσις. Δεν εφείσθησαν κόπων. Δεν υπε-*

λόγησαν τας οικονομικάς θυσίας, δαπανήσαντες και εκ του υστερήματός των. Ο Πολύγυρος ήστραπτεν εις τα γιορτινά του. Ουδέποτε ουδεμία εορτή, είτε θρησκευτική είτε εθνική προσέλαβε τόσην λαμπρότητα, τόσην καθολικότητα. Ολόκληρος η Χαλκιδική έγινε μία εθνική καρδιά, η οποία έπαλλεν από πατριωτισμόν, εκδηλούμενον καθ' όλους τους δυνατούς τρόπους. Ο Πολύγυρος δεν ήτο απλώς μία ζωηρώς εορτάζουσα, μία λαμπρώς πανηγυρίζουσα πόλις. Ήτο ένας τόπος ατομικής εκρήξεως πατριωτικών αισθημάτων, της οποίας η λάμψις δεν κατηύραζε μόνον τον ουρανόν αυτού, αλλ' εκάλυπτε όλην την Χαλκιδικήν και την υπερκόντιζε.

Η τιμητική προσέλευσις των επισήμων και δη η συμπαράστασις του Υπουργού της Εθνικής Αμύνης κ. Κανελλοπούλου, ο οποίος διά της απλότητος της συμπεριφοράς του, της βαθύτητος και ευγενείας των λόγων του διά τον Λαόν της Χαλκιδικής, κατέκτησεν αμέσως όλας τας καρδιάς, επέτειναν την συγκίνησιν και τον ενθουσιασμόν...».

Σήμερα, το Ηρώο Πολυγύρου με τις πέτρες της «Ασπροβόλας» στη βάση του, εξακολουθεί να βρίσκεται... έξωθι του κήπου της Φιλοδασικής, επί της οδού των ακακιών (σήμ. Πολυτεχνείου) στην είσοδο σχεδόν της πόλης, για να θυμίζει, στους μεν κατοίκους της, τους αγώνες των προγόνων τους για την ελευθερία, στους δε ξένους, ότι «... τήδε κείμεθα τοίς κείνων ρήμασι πειθόμενοι!»

Ο ακριβής τόπος της σφαγής των 28 Πολυγυρινών προκρίτων πάνω στη ριζιμιά «Ασπροβόλα» σήμερα βρίσκεται – σχεδόν αφανής και ασήμαντος – εκατό περίπου μέτρα μακρύτερα, εντός του περιβόλου του Αρχαιολογικού Μουσείου. Ασφαλώς θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ώστε κατά πρώτον να επισημανθεί και προφυλαχθεί και κατά δεύτερον να αξιοποιηθεί στο μέλλον και να καθιερωθεί ως τόπος ευλαβικού προσκυνήματος.

ΓΙΟΡΤΑΣΤΗΚΕ ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΓΥΡΟ Η ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Στις 23 Μαΐου γιορτάστηκε με οργανωτή την Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής η ημέρα μνήμης της Γενοκτονίας του Ποντιακού Ελληνισμού. Τελέστηκε δοξολογία στον Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Νικολάου, επιμνημόσυνη δέηση στο μνημείο γενοκτονίας (πλατεία Παραλή) και κατάθεση στεφάνων. Για την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου μίλησε ο πρόεδρος του Ποντιακού Συλλόγου Πολυγύρου κ. **Παναγιώτης Μιχαηλίδης**.

Στις 19/5 ημέρα μνήμης της Γενοκτονίας ο Δήμαρχος Πολυγύρου κ. **Αστ. Ζωγράφος** δήλωσε.

Πέρασαν 101 χρόνια από την γενοκτονία των Ποντίων, τη δεύτερη μεγαλύτερη γενοκτονία του 20ου αιώνα. Μπορεί οι μνήμες για κάποιους να ξεθώριασαν, όμως ειδικά οι Πόντιοι δεν μπορούν να ξεχάσουν τον ξεριζωμό των παππούδων και των πατεράδων τους.

Η 19η Μαΐου μας δίνει ακόμα μια αφορμή να ανασύρουμε μνήμες, να αναλογιστούμε και να υμνήσουμε, να υποσχεθούμε, πως θα συνεχίσουμε τον κοινό αγώνα για την επιβίωση της ιστορικής μνήμης.

Δεν ξεχνούμε.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΓΓ. ΣΜΑΓΑΣ

τ. Εκπαιδευτικός - Συγγραφέας

Στην ιστορική διαδρομή της Χαλκιδικής η σκοτεινή παρένθεση της σκλαβιάς ξεκίνησε στα 1430, εικοσιτέσσερα χρόνια νωρίτερα από την αποφράδα ημέρα της πτώσης της Βασιλεύουσας. Στο ενδιάμεσο αυτής της περιόδου κατά το έτος 1445 δόθηκε η πρώτη γραπτή μαρτυρία για την ύπαρξη ενός μικρού χωριού, τον Άγιο Νικόλαο με 37 χριστιανικά νοικοκυριά. Σε όλη την μετέπειτα απογραφική του εικόνα τα πρώτα 140 χρόνια μέχρι το 1568 παρουσιάζει μια ανησυχητικά φθίνουσα πορεία.

Τι ήταν λοιπόν αυτό που κρατούσε τον Άγιο Νικόλαο καθηλωμένο πληθυσμιακά τους δυο πρώτους αιώνες της σκλαβιάς, αν λάβουμε μάλιστα υπόψη την κατοπινή μετεξέλιξή του σε κεφαλοχώρι και διοικητικό κέντρο της περιοχής; Τα τουρκικά φορολογικά κατάστιχα για την περιοχή, που αφορούσαν χωράφια, αμπέλια, μελισσοτροφεία και βοσκοτόπια, δείχνουν ότι τη γη την εκμεταλλεύονταν αποκλειστικά οι μοναχοί των μονών και των μετοχιών, οι οποίοι απομυζούσαν κάθε παραγωγική ικμάδα της περιοχής. Οι κάτοικοι που φυτοζωούσαν αναγκάζονταν να μετοικήσουν στα γειτονικά χωριά, αλλά και σε οικισμούς που προϋπήρχαν ήδη στη δασωμένη περιοχή του Αγίου Νικολάου από τον φόβο της πειρατείας.

Απεναντίας οι Τούρκοι βλέποντας την προνομιακή θέση του Αγίου Νικολάου στη Σιθωνία, στον Σιγγιτικό κόλπο και στη γραμμή Θεσσαλονίκης- Αγίου Όρους σε συνδυασμό με τη δαιδαλώδη ακτογραμμή, τη μοναδική σε φυσικά λιμάνια, τον κατέστησαν διοικητικό κέντρο της περιοχής από τις πρώτες δεκαετίες του 1600-1700.

Είναι η περίοδος συνένωσης των απομονωμένων οικισμών, ορεινών και παράκτιων, στη σημερινή θέση του Αγίου Νικολάου. Τη σημαντικότερη πληθυσμιακή συμβολή είχαν τα χωριά Άγιος Νικόλαος και Άγιος Γεώργιος, τα οποία διαμοίρασαν και τους τίτλους. Το πρώτο ονοματοδότησε το νέο συνενωμένο χωριό, ενώ το δεύτερο επέβαλε για κτήτορα τον Άγιο Γεώργιο.

Σημαντική συνεισφορά στο γονιδιακό υλικό των Αγιονικολατών οφείλεται και σε φυγάδες από τη

Μάνη, που ξεριζώνονταν από τις εστίες τους κάθε φορά που οι Τούρκοι κατάφερναν να λυγίσουν τους ανυπότακτους αυτούς πολεμιστές, οι οποίοι, για να μην εξανδραποδιστούν έπαιρναν το δρόμο της προσφυγιάς. Η περιοχή του Αγίου Νικολάου, με τα διάσπαρτα νησιά, τα προστατευμένα αγκυροβόλια και σε ασφαλή απόσταση από τον τόπο καταδίωξης των Μανιατών, σαν μαγνητικός πόλος συγκέντρωνε τους κατατρεγμένους.

Οι πρώτοι Μανιάτες κατέφθασαν μετά την ήττα των Ενετών από τους Τούρκους στην Πελοπόννησο το 1573, όταν πρωτοστατούσαν οι αδελφοί Μελισσινοί και ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας Μακάριος, συμμαχώντας με τους Ενετούς. Νέο κύμα προσφύγων ακολούθησε τη γνωστή πορεία των προγόνων τους μετά τις διώξεις που έκαναν οι Τούρκοι για τη συμμετοχή των Μανιατών στον κρητικό ξεσηκωμό του 1648-1649. Ένας τρίτος ξεριζωμός συ-



Νήσος Διάπορος: Ο πρώτος σωτήριος σταθμός του κυνηγημένου από τους Τούρκους άμαχου πληθυσμού της Χαλκιδικής τον Ιούλιο του 1821.

νήβη γύρω στο 1715 με τη σύλληψη του οπλαρχηγού Λυμπεράκη Γερακάρη και την οριστική απομάκρυνση των Ενετών από τους Τούρκους. Έτσι το παρατσούκλι «Μανιάτες», που συχνά εκστομίζεται και στις μέρες μας από κατοίκους όμορων χωριών, για να υποδηλωθεί το τραχύ, επαναστατικό και ασυμβίβαστο του χαρακτήρα, συνήθως αντιμετωπίζεται από τους Αγιονικολάτες με μια ανομολόγητη σιωπηρή έπαρση.

Κατά τον 17ο αιώνα ο Άγιος Νικόλαος εξελίσσεται σε διοικητικό κέντρο της περιοχής με πολιτικές, στρατιωτικές, αστυνομικές, λιμενικές και δικαστικές αρχές. Ήταν η έδρα του αγά της περιοχής: υπήρχε σώμα αρματολών· καρακόλι με τσαντιρμάδες (ζαπτιέδες)· τελωνειακή και λιμενική αρχή για όλα τα προσορμιζόμενα πλοία στα λιμάνια, όρμους και ακτές του κόλπου του Αγίου Όρους· καθώς επίσης και ιεροδικείο.

Επιβεβαίωση της πληθυσμιακής αύξησης και της διοικητικής αναβάθμισης του Αγίου Νικολάου μας δίνουν οι περιγραφές των περιηγητών. Για το μέγεθος του χωριού αρκεί η σύντομη περιγραφική ματιά του Γάλλου πρέσβη στη Θεσσαλονίκη Ε. Κουζινερί, ο οποίος το 1793 από τα υψώματα του Βραχωτού παρα-

τήρησε «το μεγάλο χωριό του Αγίου Νικολάου στον ισθμό μεταξύ των δύο κόλπων...». Όλοι οι περιηγητές αναφέρονται στην ύπαρξη μεγάλων πανδοχείων. Η οικοδόμησή τους δικαιολογείται από το γεγονός ότι το χωριό αποτελούσε ενδιάμεσο σταθμό επισκεπτών του Αγίου Όρους, ειδικά όσων προτιμούσαν το υπόλοιπο του ταξιδιού τους διά θαλάσσης.

Στη «Χάρτα» του Ρήγα, που τυπώθηκε το 1797 χαραγμένη από τον Φρανσουά Μήλλερ στη Βιέννη και γνήσιο αντίγραφο βρίσκεται στο μουσείο του Ιερού Προσκυνηματος της Τήνου, μπορεί κάποιος να δει μια πληθώρα αρχαίων πόλεων στη Σιθωνία και ευρύτερα: Τορώνη, Σίγγος, Πύλωρος, Σάρτη, Άσσα κ.λ.π., ενώ από τους νεότερους οικισμούς αναφέρονται μόνο η Συκιά και ο Άγιος Νικόλαος, πράγμα που μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι τα χωριά αυτά ήταν σημαντικά κέντρα της περιοχής.

Παρά την ασφυκτική αστυνόμευση των κατοίκων, λόγω παρουσίας στρατού και χωροφυλακής, οι Αγιονικολάτες που φλέγονταν από τον πόθο της λευτεριάς και κυλούσε στις φλέβες τους το ατίθασο και ανυπότακτο μανιάτικο αίμα, πλαισίωσαν από την πρώτη στιγμή τις τάξεις των δυνάμεων του καπετάν Στάμου Χάψα και τον ακολούθησαν μαζί με άλλους κατοίκους της Σιθωνίας σε όλες τις μάχες, πληρώνοντας τον ανάλογο φόρο αίματος στην υπόθεση της λευτεριάς.

Εκεί που γίνεται ελάχιστη ή και μηδενική αναφορά από την τοπική ιστορία είναι η ναυτική εμπλοκή της Χαλκιδικής στον αγώνα του 1821. Από στοιχεία που δόθηκαν σε άρθρα του προηγούμενου τεύχους φαίνεται ότι οι Ιερισσιώτες με την προ αιώνων ενασχόλησή τους στην ναυπηγική τέχνη, θα καταγίνονταν με την εμπορία σκαφών στον τόπο τους αλλά και στην ευρύτερη περιοχή. Στηριγμένοι σε γραπτές, κυρίως όμως σε προφορικές μαρτυρίες εικάζουμε ότι οι Συκιώτες σε συνδυασμό με τη γειτνίασή τους με το Άγιον Όρος είχαν εξοικειωθεί με τη θάλασσα και τη ναυτική ζωή. Το ίδιο και οι κάτοικοι της Νικήτης υπήρξαν ριψοκίνδυνοι θαλασσινοί, αν λάβει κανείς υπόψη και την επιβεβαιωμένη ιστορικά εθνική στάση, που έδειξαν στους νεότερους αγώνες της πατρίδας.

Η τοπική παράδοση του Αγίου Νικολάου κάνει λόγο για αξιόλογη εμπορική-ναυτική δύναμη στην περιοχή με σημαντική συμμετοχή και στον ένοπλο αγώνα του έθνους. Η πληροφορία δεν φαίνεται απίθανη, αν αναλογιστεί κανείς ότι ασφαλέστερο σημείο ελλειμνισμού δεν υπήρχε στη βόρεια Ελλάδα και ότι

τα προσφορότερα αγκυροβόλια προς και από το Άγιον Όρος, για όσους ξεκινούσαν από Θεσσαλονίκη, ήταν οι ακτές και οι όρμοι του Αγίου Νικολάου. Το δημοτικό τραγούδι «*Ηρταν καράβια στον γιαλό τούρκικα κι ρουμέικα κι πιάστηκαν στον πόλιμου τρεις μέρις κι ένα γιόμα...*» - αν και σε μεταγενέστερη περίοδο (1854)- αναφέρεται σε ναυμαχία που έλαβε χώρα στα στενά των νησιών της Βουρβουρούς με συμμετοχή ντόπιων караβιών.

(Γεωργία Δ. Μανωλάκη «Χρονικά Χαλκιδικής» 31,32 1977 σελ. 71)

Κι ενώ τα όσα θρυλούνται από την προφορική παράδοση δεν μπορούν να επιβεβαιωθούν από γραπτές μαρτυρίες, ομόφωνη είναι η αναφορά από συγγραφείς της τοπικής ιστορίας ότι η σωτηρία του άμαχου πληθυσμού της Χαλκιδικής, μετά την αυτοθυσία του καπετάν Χάψα και των ανδρών του, έγινε με σκάφη που τους παρέλαβαν από τις ακτές του Αγίου Νικολάου.

Οι ντόπιοι караβοκύρηδες διέσωσαν τον μεγάλο όγκο του άμαχου πληθυσμού με μια πρώτη ασφαλή αποβίβαση στο νησί του Διάπορου, που ήταν κοντά στη στεριανή ακτή, αλλά απρόσιτο για τους διώκτες, μια και τα υπάρχοντα πλεούμενα της περιοχής είχαν αποπλεύσει με τους κυνηγημένους πριν τον ερχομό των Τούρκων.

Η επόμενη και ασφαλέστερη μετακίνηση έγινε προς την αποστρατικοποιημένη χερσόνησο του Αγίου Όρους. Ήταν η πρώτη φορά που παραβιάζονταν το «Άβατο» με τη σύμφωνη γνώμη και απόφαση της Ιεράς Επιστοπίας. Οι ίδιοι θαλασσοψημένοι ναυτικοί αποτόλμησαν μια νέα μετακίνηση των γυναικοπαίδων προς τις Σποράδες και ιδίως τη Σκόπελο, όταν ο τουρκικός στρατός εισέβαλε παράνομα στην Αγιώνυμη Πολιτεία.

Είναι οι ίδιοι ριψοκίνδυνοι θαλασσινοί που μετά από οχτώ χρόνια προσφυγιάς επανέφεραν στις πατρογονικές τους εστίες τους ξεριζωμένους Χαλκιδικιώτες. Επιστρέφοντας στον τόπο τους βρήκαν τα σπίτια και τις εκκλησιές να έχουν μετατραπεί σε ερείπια.

Δεν τους πτόησε όμως η καταστροφή και η ερήμωση, που προξένησε η εκδικητική manía των Τούρκων. Πολύ σύντομα, πριν ακόμη κλείσουν οι πληγές από την επανάσταση, πριν καταλαγιάσει ο πόνος, πριν αποκοιμηθούν οι μνήμες από τον χαμό προσφιλών προσώπων, βρέθηκαν και πάλι να σηκώνουν άγκυρα και να υψώνουν πανιά για ένα νέο ξεσηκωμό, αυτόν του 1854.



Ο Άγιος Νικόλαος, η Βουρβουρού και στο βάθος ο Άθωνας

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΥΣΙΚΗΣ, ΤΟΜΕΑΣ ΑΣΤΡΟΦΥΣΙΚΗΣ, ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ

**ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ «ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΧΟΛΟΜΩΝΤΑ»
ΣΤΟΝ ΤΑΞΙΑΡΧΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΥΓΟΛΟΥΠΗΣ

Καθηγητής Αστρονομίας, ΑΠΘ

Με μεγάλη χαρά θα ήθελα να σας ανακοινώσω, μέσα από το εξαιρετικό Περιοδικό μας «Παγχαλκιδικός Λόγος», την απόφαση του Πανεπιστημίου μας για να ιδρυθεί ένα σύγχρονο «**Αστρονομικό Παρατηρητήριο**» στην περιοχή του Χολομώντα, με τη συνδρομή της Αντιπρυτανείας Έρευνας του ΑΠΘ. Το έργο αυτό εντάσσεται στην ευρύτερη προσπάθεια του Τομέα Αστροφυσικής, Αστρονομίας, και Μηχανικής του Τμήματος Φυσικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για αναβάθμιση των ερευνητικών του υποδομών και **την ένταξή τους σε εθνικά και πανευρωπαϊκά ερευνητικά δίκτυα.**

Το ιστορικό του «**Αστρονομικού Σταθμού Χολομώντα**» έχει ως εξής:

Πριν περίπου 20 χρόνια, με τη βοήθεια των τότε Πρυτανικών Αρχών μαζί με τον αείμνηστο **Γιάννη Σειραδάκη**, είχαμε κατασκευάσει στο όρος Χολομώντα της Χαλκιδικής, ένα μικρό Αστεροσκοπείο σε μια γωνιά του εκεί Πανεπιστημιακού χώρου. Αυτό ήταν μια μεγάλη μου επιθυμία από τα πρώτα χρόνια του διορισμού μου στο Εργαστήριο Αστρονομίας του ΑΠΘ. Έτσι πηγαίναμε εκεί με μεγάλη χαρά πολύ συχνά κυρίως με τους φοιτητές του μαθήματος της «**Παρατηρησιακής Αστρονομίας**» του Τμήματος Φυσικής, αλλά αργότερα από το 2006 και μετά και με τους φοιτητές του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης και με τους μετεκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς του Διδασκαλείου «**Δ. Γληνός**», μερικές φορές και με διανυκτέρευση στις εκεί πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις, προκειμένου να εξασκηθούν οι φοιτητές μας στις νυχτερινές παρατηρήσεις με το τηλεσκόπιο, που μονίμως είχαμε εγκαταστήσει εκεί σε έναν οικίσκο συρόμενον πάνω σε σιδηροτροχιές.

Πολύ σύντομα με σειρά ειδικών παρατηρήσεων, όπου συμμετείχαν και φοιτητές του Τμήματος Φυσικής σε επίπεδο των πτυχιακών εργασιών τους, για τις ατμοσφαιρικές συνθήκες, διαπιστώσαμε **την εξαιρετική ποιότητα**

του ουρανού της περιοχής και μάλιστα ως μία από τις καλύτερες στην Ελλάδα. Μετά από αυτό και την ανακοίνωση των τιμών της ατμοσφαιρικής διαταραχής και απορρόφησης σε Διεθνές Συνέδριο άρχισαν οι συστηματικές παρατηρήσεις σε επίπεδο έρευνας και οι δημοσιεύσεις των αποτελεσμάτων τους σε Διεθνή Περιοδικά και σε Διεθνή Συνέδρια με τη συμμετοχή εξαιρετικών φοιτητών μας, που διαπρέπουν σήμερα σε διάφορα Πανεπιστήμια του εξωτερικού.



© Patricia van der Wal

Στα πλαίσια μάλιστα αυτού του προγράμματος ένας παλιός φοιτητής μας, ο **Μισλής Δημήτριος**, τώρα συνάδελφος σε Πανεπιστήμιο στην Αγγλία, στο πλαίσιο της πτυχιακής του εργασίας, που έκανε μαζί μου για «**Εξωηλιακά Πλανητικά Συστήματα**», το βράδυ της Ανάστασης, ενώ ακούγονταν, όπως μου έλεγε, οι Αναστάσιμες κωδωνοκρουσίες και οι εορταστικοί κρότοι από το πανέμορφο χωριό Ταξiάρχη, παρατήρησε εξωπλανήτη με το σχετικά μικρό αυτό επίγειο τηλεσκόπιο του Χολομώντα. Αυτό θεωρήθηκε πολύ σημαντική παρατήρηση σε διεθνές επίπεδο και αμέσως τον κάλεσαν με πολύ καλές αμοιβές για ένα χρόνο στα τηλεσκόπια των Καναρίων Νήσων, που είναι τα μεγαλύτερα της Ευρώπης, ενώ ήταν ακόμη φοιτητής.

Ο αγαπητός συνάδελφος **Κλεομένης Τσιγάνης**, παλιός αξιόπαινος φοιτητής μας, υπεύθυνος τώρα του έργου αυτού, είναι ένας διεθνώς καταξιωμένος Αστρονόμος, ώστε η «**Διεθνής Ένωση Αστρονόμων, IAU**» έδωσε το όνομά του σε έναν Αστεροειδή τιμώντας την μεγάλη του προσφορά στη μελέτη των Αστεροειδών, που αποτελούν έναν πιθανό μεγάλο κίνδυνο για τη Γη μας. Ο Καθηγητής κ. Τσιγάνης αναφέρει τα ακόλουθα σε σχετικό Δελτίου Τύπου, το οποίο στείλαμε και στο Δήμο Πολυγύρου και στην Αντιπεριφέρεια Χαλκιδικής, για την υποστήριξη του σπουδαίου επιστημονικού αυτού έργου, που θα γίνει στον δικό μας τόπο, στη Χαλκιδική μας:

«Οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις του ΑΠΘ στον Ταξι-

άρχη Χαλκιδικής φιλοξενούν εδώ και χρόνια τον εκπαιδευτικό «**Αστρονομικό Σταθμό Χολομώντα**», που είναι ένα σημαντικό έργο του αείμνηστου Καθηγητή Ι. Σειραδάκη και του Καθηγητή Σταύρου Αυγολούπη, η αγάπη των οποίων για την περιοχή μεταλαμπαδεύτηκε σε γενιές φοιτητών τους. Παρατηρήσεις που συλλέχθηκαν σε διάστημα πολλών ετών, με τη συμμετοχή πλήθους φοιτητών, κατέδειξαν **την εξαιρετική ποιότητα του ουρανού στην περιοχή, μία από τις καλύτερες στην Ελλάδα.**

Προηγούμενες προσπάθειές μας για αναβάθμιση του Σταθμού σε υποδομή ερευνητικής κλάσης, δυστυχώς δεν ευοδώθηκαν. Σήμερα, έχοντας συγκεντρώσει μέρος του απαιτούμενου προϋπολογισμού, πιστεύουμε ότι είμαστε σε θέση να το πετύχουμε. Το έργο αυτό «**Αναβάθμιση του Αστρονομικού Σταθμού του ΑΠΘ στο Χολομώντα**», στοχεύει στην ενίσχυση της συμμετοχής μας σε διάφορες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (European Space Agency, ESA), όπως αυτή της Ομάδας Βαρυτικών Κυμάτων του ΑΠΘ στην κοινοπραξία VIRGO.

Η συμμετοχή μας στο Πρόγραμμα αυτό απαιτεί την εγκατάσταση ζεύγους τηλεσκοπίων στο Παρατηρητήριο Χολομώντα: ένα τηλεσκόπιο παρακολούθησης και ένα τηλεσκόπιο επισκόπησης ευρέως πεδίου. Και τα δύο όργανα θα πρέπει να αναρτηθούν σε ειδικού τύπου στηρίξεις και να εξοπλιστούν με ψηφιακές καταγραφικές κάμερες, υψηλής ανάλυσης.

Τα όργανα θα τοποθετηθούν σε λυόμενο οικίσκο με συρόμενη οροφή. Ο οικίσκος μπορεί να εγκατασταθεί στην τάρτασα υπάρχοντος κτιρίου, αλλά ενδεικνύεται η εγκατάστασή του επί του εδάφους, σετσιμεντένια βάση. Σημειώνουμε ότι, για τις ανάγκες του έργου, ένας δεύτερος Σταθμός Παρατήρησης, μικρότερης δυναμικότητας, θα εγκατασταθεί και στη Θεσσαλονίκη (στο Αστροσκοπείο του ΑΠΘ).

Εκτός του παραπάνω προγράμματος, υπάρχει απόφαση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (ESA, που είναι αντίστοιχος της Αμερικάνικης NASA), η οποία δημοσιοποιήθηκε προ ημερών από το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, για περαιτέρω αναβάθμιση – με προσφορά εξοπλισμού και τεχνογνωσίας – του ενός τηλεσκοπίου στο Χολομώντα, ώστε να αποτελέσει επίγειο δέκτη οπτικών δορυφορικών σημάτων από το δίκτυο EuroQCI – την κεντρική δράση της ΕΕ που υλοποιεί το πανευρωπαϊκό δίκτυο ασφαλών δορυφορικών τηλεπικοινωνιών νέας γενιάς, με τη μέθοδο της κβαντικής κρυπτογραφίας.

Αυτή η εξέλιξη αποτελεί τεράστια επιτυχία για το ΑΠΘ και ιδιαίτερη προβολή για την περιοχή που θα φιλοξενεί τον Οπτικό Κόμβο. Απαιτεί, όμως, από εμάς την επένδυση ενός – κατ' ουσίαν μικρού – έργου υποδομής. Θεωρώ περιττό να απαριθμήσω τις ερευνητικές δυνατότητες αλλά και τις ευκαιρίες προβολής που διανοίγονται, τόσο για το ΑΠΘ όσο και για την ευρύτερη περιοχή της

Χαλκιδικής».

Αξίζει να αναφέρω ότι στο ερευνητικό αυτό πρόγραμμα ο Καθηγητής κ. Τσιγάνης θα εντάξει και την παρατήρηση των Αστεροειδών ως προς τον ακριβέστερο προσδιορισμό της θέσης τους για την καλύτερη μελέτη των τροχιών τους, που είναι πολύ χρήσιμο για την προσπάθεια αποφυγής της τυχόν σύγκρουσής τους με τη Γη μας. Στον τομέα αυτόν έχει δουλέψει και ο διακεκριμένος ακαδημαϊκός γνωστός σε όλους μας κ. Σταμάτης Κριμιτζής, ο οποίος το 2001 προσεδάφισε το διαστημόπλοιο NEAR σε έναν τέτοιο Αστεροειδή και του οποίου το όνομα έχει επίσης δοθεί σε έναν Αστεροειδή. Για τον Καθηγητή κ. Σταμάτη Κριμιτζή, όπως και για τον διάσημο επιστήμονα Μεγαλοπαναγιώτη Καθηγητή κ. Μουστάκα Θεόδωρο, υποψήφιο για το Βραβείο Νόμπελ Φυσικής, έχω γράψει στο Τεύχος 14, 2013, του «*Παγχαλκιδικού Λόγου*» με τον τίτλο «*Διάσημοι Έλληνες σε σύγχρονες διαστημικές επιτυχίες*» και στο Τεύχος 21, 2014, του «*Παγχαλκιδικού Λόγου*» με τον τίτλο «*Ο Μεγαλοπαναγιώτης Θεόδωρος Μουστάκας, Υποψήφιος για το Βραβείο ΝΟΜΠΕΛ Φυσικής*».

Η ανταπόκριση του Δημάρχου του Δήμου Πολυγύρου κ. **Αστέριου Ζωγράφου** και του Αντιδημάρχου κ. **Χρήστου Βορδού** υπήρξε άμεση, από το πρώτο ακόμη τηλεφώνημά μου, εκφράζοντας με χαρά και ενθουσιασμό την υποστήριξή τους, διότι γνώριζαν ήδη την υπάρχουσα εκεί προσπάθεια. Σε πρώτη φάση υποσχέθηκαν τη βοήθειά τους για την κατασκευή τηςτσιμεντένιας βάσης του κτιρίου στέγασης των Τηλεσκοπίων από την Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου και με επί πλέον 20.000 Ευρώ για την ολοκλήρωση του λυόμενου οικίσκου με τη συρόμενη οροφή, και ότι θα είναι πάντα κοντά μας και στη συνέχεια.

Ο Αντιπεριφερειάρχης κ. **Γιάννης Πώργος** είδε επίσης το όλο θέμα πολύ θετικά και αμέσως μου υποσχέθηκε με χαρά την πλήρη υποστήριξή του και συγκεκριμένα με το ποσό των 40.000 Ευρώ, αρκετό για την αγορά και τον εξοπλισμό του ενός από τα δύο τηλεσκόπια του «*ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΥ ΧΟΛΟΜΩΝΤΑ*». Εξέφρασε μάλιστα τη χαρά του να είναι πάντα κοντά μας για το συμφέρον και τη διεθνή προβολή της, με την αριστοτελική σημασία, φιλόκαλης Χαλκιδικής μας.

Με ιδιαίτερη μεγάλη χαρά είδε τη δημιουργία στη Χαλκιδική μας του «*ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΥ ΧΟΛΟΜΩΝΤΑ*» και ο Βουλευτής του Νομού μας κ. **Γεώργιος Βαγιωνάς** και αμέσως προώθησε το αίτημα του Εργαστηρίου Αστρονομίας του ΑΠΘ προς το αρμόδιο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης ζητώντας την αγορά του άλλου μεγαλύτερου Τηλεσκοπίου αξίας 60.000 Ευρώ, πιστεύοντας ότι έτσι θα επιτύχουμε για το Νομό μας ένα έργο από το οποίο θα υπάρχει μεγάλο όφελος όχι μόνο στον επιστημονικό χώρο, στον χώρο της Εκπαίδευσης και του πολιτισμού, αλλά και στον οικονομικό τομέα και αναμένουμε την έγκριση της χρηματοδότησης από το Υπουργείο αυτό.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΟΝΑΚΙΟΥ – ΤΣΙΦΛΙΚΙΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑΝΤΟΣ

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΚΥΡΙΜΗΣ

Αντιστράτηγος ε.α.

Η ιστορία του κονακιού και του τσιφλικιού του Άγιου Μάμαντος, είναι συνυφασμένη τόσο με την ιστορία του χωριού, όσο και την αντίστοιχη του μετοχιού της Μονής Βατοπεδίου που υπήρχε στον χώρο που βρισκόταν άλλοτε ο Γεωργικός Σταθμός, πλησίον του πανηγυριού. Ποια ήταν όμως τα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην περιοχή από τη Ρωμαϊκή εποχή μέχρι και σήμερα και ποιοι κατοίκησαν και κυριάρχησαν σ' αυτήν;

Από το 43 π.Χ., κατόπιν εντολής του περιβόητου Ρωμαίου Βρούτου, η Κασσάνδρεια γίνεται αξιόλογη Ρωμαϊκή αποικία. Από το 31 π.Χ., επί Οκταβιανού Αυγούστου και μετά τη ναυμαχία του Άκτιου, εγκαθίστανται απόμαχοι του Ρωμαϊκού στρατού και Ιταλοί πολίτες, κοντά στον πολυάριθμο Ελληνικό πληθυσμό. Η αποικία σύντομα επεκτείνεται μέχρι τον Χολομώντα, τη Νικήτη και τα σημερινά Νέα Σύλλατα και σε αυτήν υπάγεται και ο Άγιος Μάμας.

Η πρώτη αναφορά στον Άγιο Μάμα επί Βυζαντινού, γίνεται σε έγγραφο της Μονής Ιβήρων το 1047, επί Αυτοκράτορος Κωνσταντίνου του Μονομάχου και στη συνέχεια επί Αυτοκράτορος Αλεξίου του Α'. Σε άλλες αναφορές (1283 και 1292), σε χρυσόβουλο λόγο του Ανδρόνικου Παλαιολόγου του Β', εμφανίζεται και η πρώτη αναφορά στο μετόχι της Μονής Βατοπεδίου, η καθέδρα του οποίου βρισκόταν στον Γεωργικό Σταθμό και ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο.

Κατά τη δεκαετία του 1320, επί Βασιλείας του Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ανδρόνικου Παλαιολόγου Β', ολόκληρο το χωριό παραχωρείται σε Βαρβαρηνούς στρατιώτες, ταταρικής καταγωγής, οι οποίοι ζούσαν με το καθεστώς της στρατιωτικής βυζαντινής πρόνοιας.

Το 1346, ο βασιλιάς της Σερβίας και μετέπειτα αυτοκράτορας των Σέρβων Στέφανος Δουσάν, καταλαμβάνοντας τη Χαλκιδική, αφαιρεί όλη την περιοχή του χωριού από τη δικαιοδοσία των Βαρβαρηνών στρατιωτών και την παραχωρεί στη Μονή Βατοπεδίου. Έτσι λοιπόν το μετόχι, εκτός από την κτηματική περιουσία που πλέον κατέχει, αποκτά και αναφαίρετη δεσποτεία και κυριότητα επί του χωριού με όλα τα προνόμια που προκατείχαν οι Βαρβαρηνοί στρατιώτες.

Καθόλη τη διάρκεια της δεσποτείας της περιοχής

από τη Μονή, το μετόχι μεγαλουργεί. Κτίζει εκκλησίες όπως του Αγίου Γεωργίου και του Αγίου Μάμαντος και απασχολεί πολλούς εργάτες στην καλλιέργεια των κτημάτων και τη βοσκή των ζώων. Παράλληλα, το 1357-58 ανοικοδομεί κάστρο σε λόφο εντός του χωριού που αργότερα αποτέλεσε τον βασικό πυρήνα του κτηριακού συγκροτήματος του τσιφλικιού των Μπέδων, όπως μας περιγράφει ο Γάλλος πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Cousinery σε ταξίδι του στον Άγιο

Μάμα το 1793. Στην ίδια θέση βρίσκεται το κονάκι των Τούρκων Μπέδων τσιφλικιάδων και αργότερα του Έλληνα, Μιχαήλ Βέη που σώζεται έως και σήμερα.

Δυστυχώς για το μετόχι και τους κατοίκους του Αγίου Μάμαντος, το 1430 με την κατάληψη της Χαλκιδικής από τους Τούρκους, όλα άλλαξαν. Ολόκληρη η περιουσία της Μονής, πλην 4.700 περίπου στρεμμάτων, καθώς και όλα τα κτήματα που κατείχαν οι

κάτοικοι κατάσχονται και περιέρχονται στη δικαιοδοσία του στρατιωτικού διοικητή Θεσσαλονίκης του καλούμενου και Μπέη. Ταυτόχρονα, όλη η περιοχή του μετοχιού και του χωριού ονομάζεται στα τούρκικα τσιφλίκι και άπαντες οι Αγιομαμίτες, πλην των μοναχών, γίνονται κολίγοι στον Μπέη.

Οι νέες συνθήκες ζωής των κατοίκων είναι άθλιες. Όλα πλέον ανήκουν στον μπέη, πλην ενός χαμηλόσπιτου, που γνώρισαν και πολλοί από τους σύγχρονους κατοίκους και των ζώων που χρησιμοποιούν για την καλλιέργεια των κτημάτων και τη διαβίωσή τους. Σε ό,τι αφορά τη σοδιά, αφού αφαιρούσαν τον σπόρο για την επόμενη χρονιά και τη δεκάτη, έναν φόρο δέκα τοις εκατό για το οθωμανικό κράτος, η υπόλοιπη μοιραζόταν στα δύο μεταξύ Μπέη και κολίγων. Βέβαια, καμία πρόνοια δεν υπήρχε για εκμάθηση έστω γραφής και ανάγνωσης, γι' αυτό και το σύνολο των κατοίκων μέχρι και τις αρχές του 19ου αιώνα ήταν αγράμματοι.

Η διαδοχή του τσιφλικιού γινόταν κληρονομικά από μπέη σε μπέη μέχρις ότου πουλήθηκε. Μερικά γνωστά ονόματα μπέδων είναι του Murat, του Mehmet γιού του Tyrhat και τέλος του γνωστού από την επανάσταση της Χαλκιδικής, Γιουσούφ μπέη, που το κράτησε μέχρι το 1830.

Εντός του κάστρου, δεν γνωρίζουμε πότε ακρι-



Το κονάκι του Αγίου Μάμαντος

βώς, κτίστηκε το κονάκι, ένα κτήριο διώροφο της τότε αρχιτεκτονικής, κωνοειδές, σε σχήμα Γ' και ολόγυρα ολόκληρο συγκρότημα από αποθήκες για τις σοδιές, ξενώνες για το υπηρετικό προσωπικό και τους φύλακες και στάβλοι για τα ζώα. Στην αρχή χρησιμοποιήθηκε σαν αγροικία και μετέπειτα ως έπαυλη, ενώ κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 αποτέλεσε παρατηρητήριο των Τούρκων στη μάχη του χαλασμού της Κασσάνδρας στην Ποτίδαια και τη μάχη των ελών στη λίμνη. Πιο πρόσφατα, χρησιμοποιήθηκε και από τους Γερμανούς, κατά τη διάρκεια της κατοχής, ως φυλάκιο.

Στις αρχές του 18ου αιώνα, οι μπέηδες βλέποντας ότι επίκειται η κατάρρευση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, αποφάσισαν την πώληση των τσιφλικιών σε ολόκληρη την τουρκοκρατούμενη τότε Θεσσαλία και Μακεδονία, σε πλούσιους Έλληνες εμπόρους, κυρίως, ομογενείς.

Έτσι λοιπόν το Αγιομαμίτικο τσιφλίκι συνολικής έκτασης 32.000 στρεμμάτων, κατά την περίοδο 1865-1869, πουλήθηκε στον πλούσιο μεγαλέμπορα Μιχαήλ Βέη ή Μπέη, τίτλος που του απονεμήθηκε διότι διετέλεσε μέλος του συμβουλίου του κράτους καθόσον θήτευσε ως βουλευτής στην οθωμανική βουλή το 1876.

Σε ότι αφορά το κονάκι, επί εποχής του Μιχαήλ Βέη ή Μπέη, έγινε ένα πραγματικό αρχαιολογικό μουσείο. Αρχαιολάτρης ο ίδιος στόλισε το προαύλιο με διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, όπως κίονες και πιθάρια προερχόμενα από διάφορους αρχαιολογικούς χώρους. Τα παραπάνω ευρήματα δεν γνωρίζουμε εάν πουλήθηκαν ή εκλάπησαν. Ο ίδιος και η οικογένειά του διέμεναν στη Θεσσαλονίκη σε πολυτελές μέγαρο επί της σημερινής οδού Προξένου Κορομηλά η δε επίβλεψη γινόταν με επιστάτες, οι οποίοι διέμεναν στις κτηριακές εγκαταστάσεις του κονακιού.

Περί το 1900 περίπου, το κονάκι κάηκε, όπως λέγεται από κάποιον αρχιληστή ονόματι Γεωργάκη, λόγω διαφορών που είχε με τον αρχιεπίσκοπό του κονακιού Τζουμάκα. Αμέσως ο Μιχαήλ, πάνω στα ίδια θεμέλια και με την ίδια αρχιτεκτονική έκτισε το νέο κονάκι που υπάρχει μέχρι και σήμερα. Ο Μιχαήλ μπέης απεβίωσε πριν από το 1910, ο δε τάφος του σώζεται μέχρι και σήμερα στο νεκροταφείο Ευαγγελίστριας Θεσσαλονίκης και διατηρείται από τον δισέγγονό του Γεώργιο Καραγιάννη.

Μετά τον θάνατο του Μιχαήλ, το τσιφλίκι του Αγίου Μάμαντος, όπως και το τσιφλίκι των Σερρών και η λοιπή ακίνητη περιουσία του, περιήλθαν στον πρωτό-

τοκο γιό του

Ο νέος ιδιοκτήτης του τσιφλικιού, γεωπόνος στο επάγγελμα, προσπαθεί να θέσει σε νέες βάσεις τη διαχείριση και αξιοποίηση της περιουσίας του. Έτσι λοιπόν φέρεται πιο διαλλακτικά στους κολίγους, χωρίς βεβαίως να ξεφύγει από τη νοοτροπία του πατέρα του στη σκληρότητα της διοίκησης του προσωπικού του. Η κύρια πολιτική που εφαρμόζε στηριζόταν στη θεωρία του «περί αγραμματοσύνης των κολίγων και μη λειτουργία σχολείων», διότι πίστευε ότι εάν οι κολίγοι μάθαιναν γράμματα θα επαναστατούσαν, όπως οι κολίγοι της Θεσσαλίας. Βέβαια το 1909, αναγκάστηκε με παρέμβαση του μητροπολίτη Κασσανδρείας Ειρηναίου, να διαθέσει μέρος από το ενοίκιο βοσκής μιας χρονιάς, για την επισκευή παλαιού κτηρίου, στη θέση που βρίσκεται σήμερα το πρώην κοινοτικό γραφείο, προκειμένου να λειτουργήσει ως σχολείο. Στη θέση αυτή λειτουργήσε μέχρι το 1935, ενώ το 1936 θεμελιώθηκε το νέο κτήριο του σχολείου εκεί που βρίσκεται και σήμερα. Ο Νικόλαος πέθανε το 1919 και νέοι κληρονόμοι των τσιφλικιών και της υπόλοιπης ακίνητης περιουσίας στη Θεσσαλονίκη γίνονται οι δύο γιοι του Μιχαήλ και Αλέξανδρος. Η αδελφή τους Βαρβάρα κληρονομεί ισάξια περιουσία σε χρήμα και παντρεύεται τον τραπεζίτη από την Καλάνδρα Γ. Χρυσάφη



Μιχαήλ Βέης ή Μπέης, ο πρώτος αγοραστής του τσιφλικιού-κονακιού

Η εξέγερση των κολίγων της Θεσσαλίας κατά των Τσιφλικιάδων και τα επεισόδια στο Κιλελέρ το 1910, αλλά και τα νομοθετικά μέτρα που λήφθηκαν από τον Βενιζέλο υπέρ των κολίγων το 1911 και προέβλεπαν απαλλοτριώσεις, άρχισαν να προβληματίζουν τους αδελφούς Βέη για το μέλλον του τσιφλικιού. Η απελευθέρωση της Χαλκιδικής το 1912 από τους Τούρκους, επιτάχυνε την ιδέα τους να πουλήσουν το τσιφλίκι, προτιμώντας τους κατοίκους. Έτσι λοιπόν το 1922, ο Μιχαήλ συγκάλεσε γενική συνέλευση και τους ανακοίνωσε την απόφασή τους να τους πωλήσουν το μεγαλύτερο μέρος του τσιφλικιού, περίπου 22.927 στρέμματα, με ευνοϊκούς όρους.

Η απάντηση των κολίγων ήταν θετική και έτσι τον Ιούνιο του 1923, υπογράφεται σχετικό προσύμφωνο μεταξύ των αδελφών Βέη και των κολίγων, στο οποίο καθορίζονται επακριβώς η τιμή ανά στρέμμα και οι όροι αποπληρωμής. Ενώ όλα έβαιναν καλώς και επρόκειτο να υπογραφεί το πωλητήριο συμβόλαιο, δυστυχώς τα πράγματα άλλαξαν ριζικά με την απρόσμενη άφιξη των προσφύγων και την υποχρεωτική απαλλοτρίωση του μεγαλύτερου μέρους του τσιφλικιού υπέρ τους.

Με τη νέα κατάσταση που διαμορφώθηκε, το

Υπουργείο Γεωργίας, αναιρεί το προσύμφωνο και με άλλη απόφαση που εκδίδει στις 24 Μαΐου 1924, εγκρίνει την αγοροπωλησία μεταξύ των αδελφών Βέη και των κολίγων μόνο 12.500 στρεμμάτων. Η τελική απόφαση υλοποιήθηκε με το σχετικό πωλητήριο που υπογράφηκε στις 8 Σεπτεμβρίου του 1924. Επίσης, με νέα απόφαση η Επιτροπή Απαλλοτριώσεως Χαλκιδικής, από τα 12.500 στρέμματα, επίταξε τα 500 υπέρ των αναγκών των προσφύγων της Νέας Ποτίδαιας.

Στις 8 Μαΐου 1928 επίσης με απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας, κηρύχθηκε απαλλοτριωτέο ολόκληρο το τσιφλικί του Αγίου Μάμαντος. Έτσι, άρχισε η διαδικασία απαλλοτριώσεως και μετά από διάφορες διαδικασίες, **στις 26 Ιανουαρίου 1931** εξεδόθη η περίφημη **9η απόφαση**, βάσει της οποίας έγινε η τελική διανομή και η οποία, εν συντομία, προέβλεπε την απαλλοτρίωση ολόκληρου του τσιφλικιού υπέρ των προσφύγων Νέας Ποτίδαιας, Νέων Μουδανιών, Νέας Ολύνθου και αποκαταστάσεως ακτημόνων Αγίου Μάμαντος και Καλυβών Πολυγύρου εκτός:

— Των **12.000 στρεμμάτων** που αγοράστηκαν από τους κολίγους του χωριού.

— **3.000 στρεμμάτων στα τσαϊρια** υπέρ των κατοίκων του χωριού για βοσκή των ζώων τους και **753 περίπου στρεμμάτων** υπέρ των προσφύγων της Νέας Ποτίδαιας για τον ίδιο σκοπό.

— **1700 στρεμμάτων** καλλιεργήσιμης γης, ενός **ελαιώνα περίπου 32 στρεμμάτων**, ενός **αμπελιού 10 στρεμμάτων**, ενός λαχανόκηπου 9,5 στρεμμάτων, καθώς και **του κονακιού** με όλες τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις και τον **αυλόγυρό του 6,5 στρεμμάτων**, υπέρ των ιδιοκτητών αδελφών Μπέη.

— Την εξολοκλήρου αγορά από το κράτος του μετοχιού της Μονής Βατοπεδίου για τη δημιουργία του γεωργικού σταθμού, πλην μιας μικρής εκτάσεως που παραχωρήθηκε στην κοινότητα του χωριού, για τις ανάγκες λειτουργίας του πανηγυριού.

Μετά την απαλλοτρίωση όλα άλλαξαν. Οι αδελφοί Βέη ήταν απλώς κτηματίες μιας μεγάλης ακόμα περιουσίας και όχι αφεντικά του χωριού, οι δε κολίγοι έγιναν μικροκτηματίες και εργάζονταν πλέον στα δικά τους κτήματα. Έτσι τα κτήματα των Βέηδων άρχισαν να ερημώνουν γιατί δεν εύρισκαν εργάτες να τα καλλιεργήσουν και αποφάσισαν πάλι να πουλήσουν μεγάλες εκτάσεις, σε όποιους από τους κατοίκους επιθυμούσαν, με ευνοϊκούς επίσης όρους.

Πράγματι αρκετοί πλούσιοι κάτοικοι αγόρασαν μεγάλα αγροτεμάχια των πενήντα στρεμμάτων, των εί-

κοσι ή και μικρότερα και τα υπόλοιπα νοικιάστηκαν σε διάφορους ενδιαφερόμενους.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, το κονάκι εγκαταλείπεται και νοικιάζεται σε διάφορες οικογένειες που εργάζονταν στα κτήματα. Ο Αλέξανδρος με τη Ρουμάνα σύζυγό του Ελίζα δεν ξαναήρθαν στο χωριό, ο δε Μιχαήλ εισάγεται στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός για θεραπεία (έπασχε από φυματίωση). Το 1940 ο Μιχαήλ μετά την αποθεραπεία του παντρεύεται τη Δέσποινα και το 1941 γεννιέται ο γιός τους Νικόλαος που έπασχε από το σύνδρομο Down.

Στο χωριό επανέρχεται, μάλλον για λόγους υγείας το 1954 με την οικογένειά του, αφού προηγουμένως αγόρασε το μισό κονάκι που είχε πουληθεί από τον αδελφό του, το επισκεύασε και το έκανε μόνιμη κατοικία τους. Εκεί, το 1956 εγγράφονται ο ίδιος και η οικογένειά του στα δημοτολόγια του χωριού ως μόνιμοι κάτοικοι και ζει εκεί μέχρι και το θάνατό του το 1960. Η μετά τον θάνατο του Μιχαήλ εποχή, σηματοδοτεί και το τέλος της δυναστείας των βέηδων.

Η Δέσποινα μόνη και ανήμπορη να διαχειριστεί την περιουσία της αλλά και την ασθένεια του γιού της, αναγκάζεται να πουλήσει τα πάντα πλην από το κονάκι με μια μικρή αυλή και ένα μικρό ελαιώνα. Η κατάστασή της χειροτέρευσε ακόμη περισσότερο μετά το θάνατο του γιου της το 1989. Η ίδια, έως την ημέρα του θανάτου της το 1992, ζει απομονωμένη από συγγενείς και φίλους, με μόνη βοήθεια και φροντίδα από τους γείτονες και κυρίως την οικογένεια του Νικολάου Ουζούνη τον οποίο πριν το θάνατό της, αφήνει κληρονόμο του κονακιού και του ελαιώνα.

Εδώ τελειώνει η ιστορία του κονακιού και τσιφλικιού, η οποία άρχισε το 1430 με την κατάληψη του Αγίου Μάμαντος από τους Τούρκους και ολοκληρώνεται το 1992 με τον θάνατο της Δέσποινας. Μία ιστορία που διήρκεσε 562 χρόνια.

Ο νέος ιδιοκτήτης μη μπορώντας να το συντηρήσει, αποφάσισε να το πουλήσει. Επειδή όμως δεν υπήρξε κανείς ενδιαφερόμενος, το 1998 με ενέργειες των αρμοδίων φορέων και της προέδρου της κοινότητας του χωριού, ανακηρύχθηκε διατηρητέο. Τέλος, το 2015 αγοράστηκε από το Δήμο Νέας Προποντίδας προκειμένου να γίνει Λαογραφικό μουσείο.

Σημ.: Το κείμενο περιλαμβάνεται στο ομώνυμο βιβλίο του Σ.Γ. Κυρίμη που κυκλοφόρησε εσχάτως.



Αδελφοί Αλέξανδρος-Μιχαήλ Βέη τελευταίοι κληρονόμοι του τσιφλικιού-κονακιού Αγίου Μάμαντος, εγγονοί του πρώτου αγοραστή Μιχαήλ Βέη ή Μπέη

Η ΤΣΙΑ¹

(παλιά Πολυγυρινή αφήγηση)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΥΛΑΣ

Ομ. Καθηγητής Παιδιατρικής ΑΠΘ

Κάθε μάνα-αλπού², πριν αφήσει τα παιδάκια της τα αλπούδια³ να εγκαταλείψουν τη μητρική φωλιά για να ζήσουν πλέον αυτόνομα στις δικές τους φωλιές, έχει υποχρέωση να τους διδάξει όλες τις δεξιότητες αλλά και όλες τις πονηριές, τις κατεργαριές, τις υποκρισίες, τις διπροσωπίες, τις ψευτιές και τις κλεψιές, που ανέκαθεν χαρακτηρίζουν το γένος των αλεπούδων, δίνοντας τους έτσι τα απαραίτητα εφόδια για την επιβίωσή τους. Αυτό βέβαια απαιτεί πολλά θεωρητικά μαθήματα και κυρίως πολλές εφαρμογές στην πράξη.

Έτσι λοιπόν ένα βράδυ, μια Πολυγυρινή μάνα-αλπού, αφού τέλειωσε τα θεωρητικά μαθήματα στα παιδάκια της τα αλπούδια, τα πήρε και τα ανέβασε στην κορυφή του Τσουκαλά του εμβληματικού βουνού του Πολυγύρου. Εκεί θα έκανε την πρακτική εφαρμογή αυτών που τους δίδαξε τόσον καιρό και θα διαπίστωνε το πόσο είχαν εμπεδώσει τη διδασκαλία της.

Εκεί λοιπόν, που κάθονταν βλέπουν απέναντι στην κορυφή του Ολύμπου, που βρίσκεται πέρα από τη θάλασσα του Θερμαϊκού, μια λαμπερή φωτιά, που έδωσε την ευκαιρία στη μάνα-αλπού να ελέγξει τι είχαν αποκομίσει από τη διδασκαλία της τα παιδάκια της τα αλπούδια. Τα συγκεντρώνει, λοιπόν, όλα δίπλα της και μονολογεί, ενώ, συγχρόνως, απλώνει τα μπροστι-

νά της πόδια προς το μέρος της φωτιάς: «**αχ τι καλή ζιστούδα. Αχ τι καλά που μι πυρών(ι)⁴ εκείν(ι) πέρα η φωτιά!**» Όλα τα αλπούδια τότε άπλωσαν τα μπροστινά τους πόδια προς το μέρος της φωτιάς και καμώνονταν πώς τα πύρωνε και αυτά η φωτιά και ζεσταίνονταν. Και τότε ένα αλπούδ' βγάζει μια τσιρίδα, μα τι τσιρίδα και λέει: «**Αχ μανίτσα μ' αλπού, αχ μανίτσα μ' αλπού**» «**Τι έπαθις πιδάκι μ' αλπούδ;**» το ρωτάει η μάνα η αλπού. «**Αχ μανίτσα μ', αχ μανίτσα μ' πιτάχκι μια τσιά απ' τ' εκείν(ι) πέρα τ' φωτιά κι μ' έκαψι τα κουλούδια μ'⁵. Αχ μανίτσα μ', αχ μανίτσα μ' πώς τα καίει αυτήν(ι) η τσιά τα κουλούδια μ'.**»

Η μάνα η αλπού ακούγοντας αυτά τα λόγια από το αλπούδι της, γέλασε ως τα αυτιά της και πλήρης ικανοποίησης λέει σε κείνο το αλπούδ: «**Ας κουλσούν αλπούδι μ'. Ισύ έχ(ις) τώρα ούλα τα προσόντα να ζήσεις μοναχό σ'. Πέρασις στην πονηριά και στην ψευτιά κι τ' μάνα σ'.**» Αντι στου καλό να κάν(ις) θ' κισ' φουλιά».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Κάποιος περαστικός είδε τη σκηνή, άκουσε το διάλογο της αλεπούς με το αλεπούδακι της και είπε: «**Η αλεπού εκατό χρονών, το αλεπούδακι εκατόν δέκα!**» Έκτοτε το λέει ο κόσμος αυτό στις ανάλογες περιπτώσεις.

1. τσιά: σπίθα

2. αλ'πού: αλεπού

3. αλ'πουδ': αλεπουδάκι

4. Με πυρώνει η φωτιά: με ζεσταίνει η φωτιά όταν κάθομαι κοντά της.

5. Κουλούδια: τα οπίσθια των μικρών παιδιών (και εν προκειμένω και των μικρών αλεπούδων).

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ Δ.Σ. ΓΙΑ ΠΛΗΡΩΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Λόγω της έλλειψης εσόδων, εξαιτίας της πανδημίας και ελλείψει χορηγών καθίσταται προβληματική η συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού μας. Γι' αυτό σας παρακαλούμε για την καταβολή της συνδρομής 2020 και 2021, διότι είναι πλέον η μοναδική πηγή εσόδων του Παγχαλκιδικού Συλλόγου.

Υπενθυμίζουμε ότι η συνδρομή 15 Ευρώ τον χρόνο μπορεί να καταβληθεί ηλεκτρονικά στον λογαριασμό της Τράπεζας Πειραιώς IBAN **GR 8001712330006233040032572** ή στον Ταμία και σε οποιοδήποτε άλλο μέλος του Δ.Σ. (με συνεννόηση) καθώς και στους παρακάτω συνεργάτες –εισπράκτορες

Ζηνοβία Πάχτα (τηλ. 6937313294) και **Ιπποκράτη Πάχτα** (τηλ.6947145119) για Θεσ/νίκη και Αρναία.

Νικόλαο Πιτσόρλα για Πολύγυρο και τα πέριξ (τηλ.6979816851)

Χρυσοβαλάντη Μπουλούση για την Κασσάνδρα τηλ.(6944989934)

Αθανάσιο Χατζηπαπά για τα Ν.Μουδανιά τηλ (τηλ.6976762043)

Σημειώνουμε ότι σύμφωνα με ρύθμιση που έκανε το Δ.Σ. με την καταβολή 30 ΕΥΡΩ των 2 τελευταίων ετών 2020 και 2021 καλύπτονται όλες οι συνδρομές των προηγούμενων ετών.

Η δράση του Συλλόγου μας

Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος συμμετέχει σε ντοκιμαντέρ της ET2 για την Επανάσταση στη Χαλκιδική το 1821.

Το Σάββατο 10 Απριλίου, μέλη του χορευτικού συγκροτήματος και της χορωδίας του Συλλόγου έλαβαν μέρος, στο μνημείο του καπετάν Χάψα στην Αγία Αναστασία, σε Ντοκιμαντέρ της Ελληνικής Τηλεόρασης για την Επανάσταση του 1821 στην Χαλκιδική.

Στο Ντοκιμαντέρ έλαβε μέρος και το τριμελές μουσικό συγκρότημα «Άσμα» του Αστερίου Τράκα από την Γαλάτιστα. Το Χορευτικό Συγκρότημα που αποτελούνταν από 12 χορευτές χόρεψε δύο χορούς, την **Μανιώ** (αναφορά σε πανέμορφη κόρη από την Γαλάτιστα την περίοδο της Τουρκοκρατίας) και **Τι έχεις καημένη κόρακα** (αναφορά στον χαλασμό της Κασσάνδρας και στην γενναιότητα των παληκαριών του Κ. Χάψα). Η χορωδία που μετείχαν δέκα χορωδοί απέδωσε δύο τραγούδια του **Εμμανουήλ Παπά** και του **Καπετάν Χάψα**.

Ο Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού κ. **Ιωάννης Κοτσάνης** αναφέρθηκε στις προσπάθειες του Παγχαλκιδικού και φορέων της Χαλκιδικής για την διατήρηση της μνήμης των γεγονότων του 1821 και την σημασία της θυσίας των Χαλκιδιωτών στην έκβαση του Απελευθερωτικού Αγώνα. Εξέφρασε επίσης το παράπονο για την μη αναφορά στα βιβλία της ιστορίας, της Επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική και της θυσίας των ηρώων της. Ο επίτιμος Πρόεδρος κ. **Μιχαήλ Καρτσιώτης** ξενάγησε τον παρουσιαστή του ντοκιμαντέρ κ. Γρηγόριο Τσιοβάρα στο χώρο του Μνημείου και αναφέρθηκε στα οστεοφυλάκια και στις επιτύμβιες στήλες που υπάρχουν εκεί.

Το ντοκιμαντέρ προβλήθηκε από την ET2 και την ET3 στην εκπομπή "ΤΟΠΟΣΗΜΑ" στις **21 Μαΐου και 22 Μαΐου** ώρα 12.00 και 12.15 αντίστοιχα. Έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του συλλόγου μας ranchalkidikos.gr για να το δείτε όταν επιθυμείτε.

Το Δ.Σ. του συλλόγου ευχαριστεί τα μέλη του χορευτικού και της χορωδίας που έλαβαν μέρος στο ντοκιμαντέρ, στη δύσκολη αυτή περίοδο που διανύουμε, καθώς και τους δασκάλους **Περικλή Διαμαντή** (χορευτικού) και **Νικόλαο Καλαϊτζή**, ο οποίος αντικατέστησε τον δάσκαλο της χορωδίας που δεν μπορούσε να παρευρεθεί..

Επίσης ευχαριστεί την 4η Υγειονομική Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας για την άμεση ανταπόκρισή της στην διενέργεια RAPID TEST, των μελών του Χορευτικού της Χορωδίας και του Δ.Σ. που έλαβαν μέρος, τον Αντιδήμαρχο Πολυγύρου κ. **Ιωάννη Σιμώνη** για τον ευπρεπισμό του μνημείου και τον κ. **Ιωάννη Γιώργο** Αντιπεριφερειάρχη Χαλκιδικής για το κέρασμα που προσέφερε στους συμμετέχοντες. Τέλος ευχαριστεί την Ελληνική Τηλεόραση για το ντοκιμαντέρ, το οποίο θα βοηθήσει στην προσπάθεια που καταβάλλεται, ώστε να γίνει γνωστή η Επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821 και η συμβολή της

στην έκβαση του απελευθερωτικού αγώνα.

Σημειώνουμε ότι στο χώρο του μνημείου τηρήθηκαν τα απαραίτητα μέτρα κατά του COVID 19 και οι συμμετέχοντες την προηγούμενη ημέρα υποβλήθηκαν σε RAPID TEST. (Φώτο στη σελίδα 57)

Κατάθεση Στεφάνου στην προτομή του Καπετάν Χάψα

Ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος τίμησε την Κυριακή 28 Μαρτίου 2021, στο πλαίσιο των εορτασμών για την Εθνική Επέτειο της 25ης Μαρτίου και τα 200 χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, τον ήρωα Καπετάν Χάψα με την κατάθεση στεφάνου στην προτομή του, που βρίσκεται στην ανατολική είσοδο της Θεσσαλονίκης (τέρμα Βούλγαρη).

Η προτομή του Χαλκιδικιώτη Ήρωα Καπετάν Χάψα στήθηκε στο χώρο από το έτος 2006 με δαπάνη του Παγχαλκιδικού Συλλόγου. Η γύρω πλατεία με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Θεσσαλονίκης ονομάστηκε ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΠΕΤΑΝ ΧΑΨΑ.

Το στεφάνι κατέθεσε ο Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου κ. **Ιωάννης Κοτσάνης**. Παρευρέθηκαν ο επίτιμος Πρόεδρος κ. **Μιχαήλ Καρτσιώτης** και τα μέλη του Δ.Σ., **Τρ. Οικονόμου, Αν. Δάφφα, Σαρ. Καράβατος, Χρ. Παυλούδης**. Όλοι μαζί έψαλαν τον εθνικό ύμνο. (Φώτο στη σελίδα 57)

Εορτασμός της 200ής επετείου της Μάχης των Βασιλικών στην Μονή της Αγίας Αναστασίας Κυριακή 13 Ιουνίου 2021

Την Κυριακή 13 Ιουνίου 2021 εορτάστηκε η επέτειος των 200 χρόνων της φοβερής Μάχης των Βασιλικών στην Αγ. Αναστασία, στην οποία ο Καπετάν Χάψας και τα παλικάρια του συγκρούστηκαν με πολυπληθέστερες τουρκικές δυνάμεις και πολεμώντας με απaráμιλλη ανδρεία, έπεσαν στο πεδίο της μάχης. 63 ήταν από τη Συκιά.

Η Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής σε συνεργασία με τον Παγχαλκιδικό Σύλλογο και τον Δήμο Πολυγύρου τίμησαν και φέτος την θυσία του Καπετάν Χάψα και των παλικαριών του καθώς και το ολοκαύτωμα της Μονής της Αγίας Αναστασίας.

Στην Ιερά Μονή τελέστηκε Αρχιερατικό Μνημόσυνο, χοροστατούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Μιλήτου κ.κ. Αποστόλου. Τον πανηγυρικό της ημέρας εκφώνησε ο Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού κ. **Ιωάννης Κοτσάνης**.

Στο χώρο του Μνημείου τελέστηκε επιμνημόσυνη δέηση και αμέσως μετά κατάθεση στεφάνων.

Οι εκδηλώσεις έγιναν σύμφωνα με τις ισχύουσες υγειονομικές διατάξεις με την παρουσία περιορισμένου αριθμού ατόμων.

Σημείωση: Στο επόμενο τεύχος θα υπάρχει αναλυτικό ρεπορτάζ της εκδήλωσης.

Η δράση άλλων φορέων

Επιμορφωτική διαδικτυακή εκδήλωση της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Χαλκιδικής

Η Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Χαλκιδικής, στο πλαίσιο των δράσεων για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821, διοργάνωσε στις 23 Μαρτίου 2021 διαδικτυακή επιμορφωτική συνάντηση για εκπαιδευτικούς υπό την αιγίδα του Δήμου Πολυγύρου. Στόχος της εκδήλωσης ήταν τόσο να παρουσιαστούν τα ιστορικά γεγονότα, αρχαιακό υλικό, σχετικά άρθρα, παραδόσεις και ιστορικές πηγές που μπορούν να αξιοποιηθούν από τους/τις εκπαιδευτικούς στην τάξη όσο και να στηρίξει τις δράσεις που εξελίσσονται παράλληλα στην Χαλκιδική.

Η Επιμορφωτική συνάντηση περιελάμβανε τις ακόλουθες παρουσιάσεις:

- Η εκπαιδευτική αξιοποίηση της περιοδικής έκθεσης «Η Επανάσταση του 1821 στη Χαλκιδική» Δρ. **Αρχοντία Πολυζούδη**, Αρχαιολόγος Εφορείας Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής & Αγ. Όρους.

- «Η Επανάσταση του 1821 στη Χαλκιδική: αρχαιακό υλικό και προφορική παράδοση» Δρ. **Νίκος Μερτζιμέκης**, Αρχαιολόγος Εφορείας Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής & Αγ. Όρους.

- «Δράσεις ανάδειξης της Επανάστασης του 1821 στη Χαλκιδική» **Ιωάννης Κοτσάνης**, Πρόεδρος Παγχαλκιδικού Συλλόγου «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

- «Η συμμετοχή της Χαλκιδικής και του Αγίου Όρους στην Εθνική Παλιγγενεσία του 1821» Δρ. **Βασίλειος Ν. Πάππας**, πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, Πρόεδρος της Ιστορικής και Λαογραφικής Εταιρείας Χαλκιδικής. Την εκδήλωση χαιρέτησαν οι Βουλευτές Χαλκιδικής κ. **Γεώργιος Βαγιωνάς**, κ. **Κυριακή Μάλαμα**, κ. **Απόστολος Πάνας**, ο Αντιπεριφερειάρχης κ. **Ιωάννης Γιώργος** και ο Αντιδήμαρχος Πολυγύρου κ. **Χρήστος Βορδός**.

Η εκδήλωση προβλήθηκε ζωντανά στο κανάλι του Δήμου Πολυγύρου.

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συλλόγου συγχαίρει την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ν. Χαλκιδικής και την Διευθύντρια κ. Ζαφειρούλα Μυλωνά για την σπουδαία και σημαντική αυτή εκδήλωση.

Ο Δήμος Αριστοτέλη τίμησε την μνήμη των 400 σφαιασθέντων Ιερισσιωτών στο Μαύρο Αλώνι

Την Τρίτη ημέρα του Πάσχα, όπως κάθε χρόνο, ο Δήμος Αριστοτέλη τίμησε την μνήμη των 400 σφαιασθέντων Ιερισσιωτών που έπεσαν από το σπαθί του Τούρκου κατακτητή το 1821 στο Μαύρο Αλώνι.

Η πανδημία στέρησε την δυνατότητα της αθρόας συμμετοχής των πολιτών και την αναβίωση του ιστορικού δρώμενου του «Καγκελευτού Χορού».

Στο χώρο του μνημείου τελέστηκε τρισάγιο από τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου κ.κ. **Θεόκλητο** και ο Δήμαρχος Αριστοτέλη κ.

Στυλιανός Βαλιάνος κατέθεσε στεφάνι.

Την συγκινητική τελετή τίμησαν ο Αντιδήμαρχος Αριστοτέλη κ. **Αλέξιος Αντωνίου**, ο Πρόεδρος του Τοπικού Συμβουλίου κ. **Βασίλειος Καλαϊτζής** και περιορισμένοι λόγω των μέτρων, αριθμός τοπικών συμβούλων και φορέων.

Σύμφωνα με πληροφορίες μας ο Δήμος Αριστοτέλη πρόκειται να τιμήσει την ιδιαίτερη ιστορία και τη συμμετοχή της Χαλκιδικής στην Επανάσταση με δύο πρωτότυπες αφηγηματικές θεατρικές παραστάσεις οι οποίες θα αναφέρονται τόσο την επαναστατική δραστηριότητα που ξεκίνησε από το Άγιο Όρος και τον Εμμανουήλ Παππά αλλά και στο ιστορικό γεγονός της σφαγής των 400 επαναστατημένων στο Μαύρο Αλώνι, όσο και τη συμμετοχή των Μαδεμοχωριών στον Αγώνα.

Επίσης βρίσκεται σε εξέλιξη από το Δήμο Αριστοτέλη η σύνταξη μελέτης για την αρχιτεκτονική ανάπλαση του ιστορικού τόπου του Μαύρου Αλωνίου στην Ιερισσό.

Πηγή: BLOG ergoxalkidiki

Μουσείο του 1821 στο 4ο Δημοτικό Σχολείο Ν. Μουδανιών

Με αφορμή την επέτειο των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821, το 4ο Δημοτικό Σχολείο Ν. Μουδανιών δημιούργησε στο χώρο του σχολείου Μουσείο του 1821. Όπως μας δήλωσε η Διευθύντρια του Σχολείου κ. **Παλαιολόγου Ευδοξία**, το Μουσείο δημιουργήθηκε με την πεποίθηση ότι μέσα από τα αντικείμενα αυτά θα βιώνουμε την καθημερινότητα των αγωνιστών πριν και μετά τις μάχες και τόνισε:

«Τα πρόσωπα της Επανάστασης στη Χαλκιδική... οι Σημίες και τα λάβαρα, οι φορεσιές... τα όπλα... τα έγγραφα... που χρησιμοποιήθηκαν από τους αγωνιστές... είναι εκεί στο χώρο του σχολείου μας και αφηγούνται την ιστορία του τόπου μας... τον αγώνα της Χαλκιδικής μας. Σίγουρα η δημιουργία ενός Μουσειακού χώρου κάπου στη Χαλκιδική με αντικείμενα, καταγραφές, επισκέψιμο από μαθητές και επισκέπτες θα ήταν πολύ σημαντική για την ανάδειξη της Ιστορίας της Χαλκιδικής.»

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού εκφράζει τα θερμά συγχαρητήρια στους συντελεστές της δημιουργίας του Μουσείου και εύχεται η πρόταση της Δ/τριας για την δημιουργία Μουσειακού χώρου για το 1821 στη Χαλκιδική να βρει σύντομα ανταπόκριση. Ο Παγχαλκιδικός θα προσπαθήσει όσο είναι δυνατόν για την υλοποίηση της προσπάθειας αυτής.

Διαδικτυακή εκδήλωση εκπαιδευτικών φορέων 21-1-2021/22-4-2021

Στην εκδήλωση συμμετείχαν συνολικά 35 εκπαιδευτικοί και 278 μαθητές.

Το παραγόμενο έργο κάθε σχολείου ήταν ένα ολιγόλεπτο βίντεο με θέμα την επανάσταση του 1821 στη Χαλκιδική. Όλα τα παραγόμενα βίντεο εντάχθηκαν σε ένα

συλλογικό έργο, το οποίο δημιούργησε ο κ. **Μισαηλίδης Βασίλειος**, Δ/ντής του Δημ. Σχ. Ολύνθου και μπορείτε να το βρείτε στο link: http://dim-olynth.chal.sch.gr/kpe/200_21/story_html5.html (Αναρτήθηκε και στην ιστοσελίδα του Συλλόγου)

Το Δ.Σ. του Παγχαλκιδικού Συγχαίρει θερμά τους φορείς, τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην ξεχωριστή αυτή εκδήλωση. Επίσης τους Διευθυντές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Χαλκιδικής κ. **Ζαφειρούλα Μυλωνά** και **Αλέξανδρο Νικολαΐδη**, την κ. **Ευαγγελία Παπαθανασίου** ΣΕΕ εκπαίδευσης για την αειφορία του 1ου ΠΕΚΕΣ Κ. Μακεδονίας και τον κ. **Ιωάννη Λάμπρου** υπεύθυνο του Κ.Π.Ε. Αρναίας για την προετοιμασία και υλοποίηση της εκδήλωσης, Τέλος συγχαίρει τον κ. **Μισαηλίδη Βασίλειο** Δ/ντή του Δημοτικού Σχολείου Ολύνθου για το συνολικό βίντεο που επιμελήθηκε (*περισσότερα στην σελ. 55*).

Γιορτάστηκε στον Πολύγυρο την Κυριακή 16 Μαΐου 2021 η επέτειος της έναρξης της Επανάστασης του 1821 στην Χαλκιδική. (17 Μαΐου 2021)

Διαφορετικός ήταν και φέτος ο εορτασμός της επετείου για την κήρυξη της Επανάστασης στη Χαλκιδική, που διοργάνωσε η Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής λόγω της πανδημίας. Το πρωί της Κυριακής 16 Μαΐου 2021 τελέστηκε επίσημη Δοξολογία χοροστατούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ.κ. Νικοδήμου. Στην Δοξολογία παρευρέθηκαν ο Υπουργός Μακεδονίας –Θράκης κ. Καλαφάτης, ο Αντιπεριφερειάρχης κ. Γιώργος, οι Αντιδήμαρχοι Πολυγύρου κ.κ. Βορδός και Ζαγγίλας, ο Δήμαρχος του Δήμου Εμμανουήλ Παπά κ. Νότας συνοδευόμενος από τον Πρόεδρο της Κοινότητας κ. Πάνου και άλλους Πολιτιστικούς φορείς του Δήμου, ο Πρόεδρος των Ξενοδόχων Ελλάδος κ. Τάσιος, ο Πρόεδρος των Εφέδρων

Αξιωματικών Χαλκιδικής κ. Βασιλάκης, ο Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου «Ο Αριστοτέλης» κ. Κοτσάνης, Εκπρόσωποι Στρατιωτικών και Πολιτικών αρχών, Δημοτικοί Σύμβουλοι και Εκπρόσωποι Πολιτιστικών φορέων. Τον πανηγυρικό εκφώνησε ο καθηγητής της Ιερατικής Σχολής Θεσσαλονίκης κ. Παζάζης.

Μετά το τέλος της Δοξολογίας στο μνημείο των ηρώων του Πολυγύρου, εψάλη επιμνημόσυνη δέηση και ακολούθησε κατάθεση στεφάνων.

Οι βιβλιοθήκες της Μακεδονίας τιμούν την επέτειο των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση

Οι βιβλιοθήκες της Μακεδονίας ενώνουν τις δυνάμεις τους, με πρωτοβουλία του Δήμου Θεσσαλονίκης, για να τιμήσουν την επέτειο των 200 χρόνων από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης μέσα από μια διαδημοτική έκθεση τεκμηρίων, η οποία φιλοξενήθηκε στον Δήμο Πολυγύρου από τις 16 έως τις 30 Μαΐου 2021, στο χώρο του Κέντρου Νεότητας Πολυγύρου. Στη διαδημοτική έκθεση συμμετέχει η Δημοτική Βιβλιοθήκη Πολυγύρου του Μορφωτικού - Πολιτιστικού - Αθλητικού και Κοινωνικού Νομικού Προσώπου του Δήμου Πολυγύρου «Αριστοτέλης» μαζί με βιβλιοθήκες πόλεων της Μακεδονίας.

Κάθε βιβλιοθήκη σε συνεργασία με τοπικούς φορείς έχει δημιουργήσει περιγραφικά λάβαρα παρουσίασης, τα οποία αποτελούν τον κύριο κορμό της, με σκοπό την ανάδειξη των ιστορικών γεγονότων της περιόδου της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 στις περιοχές της Μακεδονίας. Η έκθεση λειτούργησε στο Κέντρο Νεότητας Πολυγύρου κάθε μέρα από 16 έως 30/05/2021 κατά τις ώρες 10:00 – 13:00 και 18:00 – 20.00.

Κατά τη διάρκειά της τηρήθηκαν όλα τα προβλεπόμενα μέτρα προστασίας για την πανδημία COVID 19.

Από το Γραφείο Τύπου του Δ. Πολυγύρου.

Π Ε Ν Ο Η

Έφυγαν από τη ζωή:

Ο **Δημητρακούδης Γεώργιος** ιατρός από την Αρναία, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας με Α.Μ. 1619. Ο εκλιπών υπηρέτησε ως γιατρός πολλά χρόνια στην Ελβετία. Ήταν χορηγός του 17ου τεύχους του Παγχαλκιδικού με τα αδελφια του Ελένη, Μαρία και Καίτη.

Ο **Σιμώνης Εμμανουήλ** επιχειρηματίας από την Γαλάτιστα και η σύζυγός του **Ελένη**. Ήταν επίλεκτο και από τα παλαιότερα μέλη του Συλλόγου μας με Α.Μ. 221 και αδελφός του μεγάλου Ευεργέτη του Παγχαλκιδικού, αρχιτέκτονα **Ορέστη Σιμώνη**.

Η **Γακούδη Βασιλική** δικηγόρος από τα Βασιλικά και πρώην Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου του τ. Δήμου Βασιλικών, σύζυγος του επίλεκτου μέλους του συλλόγου μας Σινάκου Αναστασίου Α.Μ. 1278 συνταξιούχου τραπεζικού.

Ο **Καλαϊτζής Δημήτριος** εκαιδευτικός από την Θεσσαλονίκη και η σύζυγός του **Οικονομοπούλου Νίκη**, γονείς του ιατρού –ουρολόγου **Σάββα Καλαϊτζίδη**, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας με Α.Μ. 697. Ο **Δημ. Καλαϊτζίδης** υπηρέτησε στην Αρναία ως Επιθεωρητής Δημ. Εκπαίδευσης και η σύζυγός του Νίκη ως δασκάλα.

Ο **Βίκτωρ Αποστολάς** από την Μυτιλήνη συνταξιούχος δημ. υπάλληλος σύζυγος της κας Γεωργίας Μαρωνίδου από την Αρναία, επίλεκτο μέλος του συλλόγου μας με Α.Μ.1269.

Το Δ.Σ. απευθύνει θερμά συλλυπητήρια στους οικείους των μεταστάντων, ευχόμενο την εξ ύψους παρηγορία.

Σ.Σ. Παρακαλούνται όλα τα μέλη, οι συγγενείς και οι φίλοι να ειδοποιούν για εκδημίες μελών μας, ώστε να ενημερώνεται το περιοδικό και να παρίσταται, αν είναι δυνατόν αντιπροσωπεία του Δ.Σ.

ΒΙΒΛΙΑ, DVD-ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ

Καλογεράκη Άρτεμις, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας. Δασκάλα από την Πορταριά. Τίτλος βιβλίου: «Εγώ ο Εμμανουήλ». Το βιβλίο γράφτηκε από του μαθητές της Στ' τάξης του Δημ. Σχολείου Πορταριάς με την καθοδήγηση της κ. Καλογεράκη, για την επέτειο των 200 χρόνων από την Επανάσταση του 1821. Προσπαθεί να ζωντανέψει το βίο και τη δράση του Εμμ. Παπά. Εκδόθηκε από το Δήμο Προποντιδας και προλογίζει ο Δήμαρχος κ. Εμμ. Καρράς **Δημήτριος Κύρου**, Επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, φιλόλογος και θεολόγος από την Αρναία. Τίτλος βιβλίου: «Ο Εθνικός Διχασμός (Βασιλικοί -Βενιζελικοί) και τα τραγικά γεγονότα της Λιαρίγκοβης (Αρναίας) 1916 -1917». Χορηγός του βιβλίου ο Δήμαρχος Πολυγύρου κ. **Αστέριος Ζωγράφος** στη μνήμη του γαμπρού του Νικ. Φιλιάτου.

Χρήστος Φυλαχτός, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, δάσκαλος από την Παλαιόχωρα. Τίτλος βιβλίου: «Μανιώ η Γαλατσάνα». Αναφέρεται σε όμορφη κόρη της Γαλαττίας στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, που την πήρε Τούρκος, αλλά οι Έλληνες παραπλανώντας τους Τούρκους την έκλεψαν και παντρεύτηκε τον αγαπημένο της. **Αστέριος Βαγγλής**, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, φιλόλογος από την Πορταριά. Τίτλος βιβλίου: «Ερμηνευτικό Λεξικό του Χαλκιδικιώτικου Ιδιώματος». Εργαλείο πολύτιμο για κάθε Χαλκιδικιώτη.

Σημ.: Τα δύο τελευταία βιβλία εκδόθηκαν από την Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής. Προλογίζει ο Αντιπεριφερειάρχης κ. **Ιωάννης Γιώργος**.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διακονία. Τριμηνιαίο περιοδικό της Ι. Μητροπόλεως Ξάνθης και Περιθεωρίου. Τεύχη: 96 Οκτώβριος –Δεκέμβριος 2019, 97 Ιανουάριος –Μάρτιος 2020, 98 Απρίλιος –Ιούνιος 2020, 99 Ιούλιος –Σεπτέμβριος 2020, 100 Οκτώβριος –Δεκέμβριος 2020, 101 Ιανουάριος –Μάρτιος 2021. Εκδότης ο Σεβ. Μητροπολίτης κ.κ. **Παντελεήμων**.

Αρναία. Περιοδική έκδοση ιστορικής και λαογραφικής ενημέρωσης και καταγραφής. Εκδότης ο φιλόλογος και θεολόγος κ. **Δημήτριος Κύρου**, επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας. Τεύχη: 126 Ιανουάριος –Μάρτιος 2020, 127 Απρίλιος –Ιούνιος 2020, 128 Ιούλιος –Σεπτέμβριος 2020, 129 Οκτώβριος –Δεκέμβριος 2020, 130 Ιανουάριος –Μάρτιος 2021.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Τα Χαλκιδικιώτικα Νέα. Όργανο του Πολιτιστικού Παγκυπικού Συλλόγου Αθηνών «Ο Αριστοτέλης». Τεύχη: 170 Ιανουάριος – Ιούνιος 2020, 171 Ιούλιος –Σεπτέμβριος 2020, 172 Οκτώβριος –Δεκέμβριος 2020, 173 Ιανουάριος – Μάρτιος 2021. Πρόεδρος Δ.Σ.

–Εκδότης: κ. **Γεώργιος Σουλινάρης**. Επιμέλεια ύλης: κ. **Χρήστος Ρανταβέλλας**.

Κασσάνδρα. Ενημερωτική –Πολιτιστική –Κοινωνική 45ήμερη εφημερίδα της Κασσάνδρας Χαλκιδικής. Φύλλα: 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278.

DVD - ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Οι αφανείς ήρωες του Πευκοχωρίου κατά την Επανάσταση του 1821. Ντοκιμαντέρ που δημιούργησαν οι εκπαιδευτικοί Κρασσάς Απόστολος και Σερέτη Ευδοκία με τους μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Πευκοχωρίου το 2017 για το Δίκτυο Τοπικής Ιστορίας της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Χαλκιδικής.

Χριστουγεννιάτικο παραμύθι. Δημιουργήθηκε από τους μαθητές της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Πορταριάς και οπτικοποιήθηκε από την δασκάλα τους κ. Άρτεμις Καλογεράκη, ανταποκρίτρια του Συλλόγου μας στην Πορταριά.

Η Επανάσταση της Χαλκιδικής το 1821. Το Ντοκιμαντέρ που δημιούργησαν οι μαθητές της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Ν. Φώκαιας με τους εκπαιδευτικούς Στόγιο Δημήτριο, Μαυρίδη Φώτιο και Κρασσά Απόστολο, ως αφιέρωμα για τα 200 χρόνια από την Ελληνική Επανάσταση.

1917, Η Μεγάλη Πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης. Απόσπασμα από την ταινία "1917, η μεγάλη πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης", παραγωγή του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών, 2012. Σενάριο-σκηνοθεσία: Ελένη Στούμπου-Κατσαμούρη, αρχαιολόγος **Οι μαγεμένες**. Αρχαιολογικό, εκπαιδευτικό ντοκιμαντέρ, διάρκεια: 7:30". Σενάριο-σκηνοθεσία: Ελένη Στούμπου-Κατσαμούρη, παραγωγή: Αρχαιολογικό Ινστιτούτο Μακεδονικών και Θρακικών Σπουδών (ΥΠ.ΠΟ.Τ.) 2010. Συμμετείχε στο διαγωνιστικό τμήμα του Φεστιβάλ αρχαιολογικών ταινιών της Μπεζανσόν (Γαλλία), τον Ιούνιο του 2011.

Συντριβάνι, ο ήχος του νερού. Αρχαιολογικό ντοκιμαντέρ για το συντριβάνι της Θεσσαλονίκης Διάρκεια: 9:30" Σενάριο-σκηνοθεσία: Ελένη Στούμπου-Κατσαμούρη, αρχαιολόγος.

Σημ.: Το υλικό των παραπάνω τριών Ντοκιμαντέρ (Η Μεγάλη Πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης, Οι Μαγεμένες, Συντριβάνι ο ήχος του νερού) διατίθενται από την αρχαιολογική υπηρεσία αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Όλα τα Ντοκιμαντέρ έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα μας www.panchalkidikos.gr τα οποία μπορείτε να δείτε.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Παγκυπικού συγχαίρει τους εκδότες και χορηγούς των βιβλίων καθώς και τους δημιουργούς των DVD. Επίσης τους εκδότες των περιοδικών και εφημερίδων για την κανονική έκδοση των παρά τα προβλήματα της πανδημίας.

Αγιορείτικα νέα

Ιδιαίτερο το φετινό Πάσχα στο Άγιο Όρος

Το Πάσχα, «η εορτή των εορτών, η πανήγυρις των πανηγύρεων...», γιορτάστηκε και φέτος με κατανύξη, ευλάβεια και βυζαντινή λαμπρότητα στο Άγιο Όρος.

Ο εορτασμός του Πάσχα πραγματοποιήθηκε στη μοναστική πολιτεία, ασφαλώς με τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τα μέτρα πρόληψης και αποφυγής διάδοσης της πανδημίας του κορονοϊού, αλλά και με αρκετές δυσκολίες εξαιτίας των πρόσφατων καταστροφών στο οδικό δίκτυο. Τα προβλήματα της συγκυρίας δεν ήταν, ωστόσο, σε θέση να κάμψουν το θρησκευτικό φρόνημα, το πνεύμα αγάπης και την ουσία του τυπικού, με το οποίο οι μοναχοί ασκούν τα λατρευτικά τους καθήκοντα στην Αθωνική Πολιτεία.

Οι ακολουθίες των Παθών έγιναν, χωρίς τη συμμετοχή λαϊκών, όπως άλλωστε έγινε και η Αναστάσιμη λειτουργία. Επίσης, έγιναν με τη δέουσα προσοχή και οι λιτανείες των εικόνων και των ιερών λειψάνων, που πραγματοποιούνται, κάθε χρόνο, τη δεύτερη και την τρίτη ημέρα του Πάσχα.

Η κύρια διαφορά, σε σχέση με άλλες χρονιές, είναι ότι εξαιτίας των ισχυρότερων περιοριστικών μέτρων για τον κορονοϊό τηρούνται οι αποστάσεις και απείχαν φέτος από τους εορτασμούς λαϊκοί προσκυνητές και άλλοι επισκέπτες.

Ο εορτασμός του Πάσχα στην Αθωνική Πολιτεία ήταν ανέκαθεν μια πολύ ελκυστική ιδέα για τους πιστούς, για όσους λαϊκούς επιθυμούσαν να μοιραστούν αυτές τις στιγμές, της μεγάλης και ιδιαίτερης κατανύξης, με τους μοναχούς. Να βιώσουν το δράμα των Παθών της Μεγάλης Εβδομάδας και τη χαρμόσυνη είδηση της Ανάστασης του Χριστού στα μοναστήρια της Αθωνικής Πολιτείας. Φέτος, όμως, λόγω των περιορισμών στις μετακινήσεις για την προστασία από την πανδημία του κορονοϊού, στο Άγιο Όρος δεν επιτράπηκε να παραστούν κοσμικοί, Έλληνες ή ξένοι.

Ήδη, μέσα στη Μεγάλη Εβδομάδα, οι περισσότεροι εργάτες, που απασχολούνται σε διάφορες δουλειές στις Καρυές και στα μοναστήρια, αποχώρησαν. Τις ημέρες του Πάσχα, ημέρες αργίας και εορτής, όλες οι εργασίες, χειρωνακτικές και μη, δεν επιτρέπονται στο Άγιο Όρος. Από τη Μεγάλη Παρασκευή μέχρι την τρίτη μέρα του Πάσχα και οι μοναχοί είναι προσηλωμέ-



νοι και αφοσιωμένοι αποκλειστικά στην άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων τους, στη λατρεία.

Για τις ημέρες του Πάσχα, φέτος δεν θα τηρηθεί το παραδοσιακό αγιορείτικο, πασχαλινό έθιμο. Λόγω της πανδημίας, δεν θα πραγματοποιηθούν οι καθιερωμένες για άλλες χρονιές κινήσεις και επισκέψεις των μοναχών από μοναστήρι σε μοναστήρι, οι οποίες διαχρονικά στοχεύουν στην ενίσχυση των σχέσεων αγάπης, αδελφικότητας και ενότητας των μελών της μοναστικής πολιτείας.

Ο εορτασμός του Πάσχα στο Άγιο Όρος

Την ημέρα του Πάσχα, στο Άγιο Όρος, το ημερολόγιο έδειχνε 19 Απριλίου 2021, καθώς η μοναστική πολιτεία ακολουθεί στο τυπικό της λατρείας το παλιό, το Ιουλιανό ημερολόγιο. Οι σταθερές γιορτές, όπως π.χ. τα Χριστούγεννα γιορτάζονται στο Άγιο Όρος δεκατρείς ημέρες μετά, δηλαδή, στις 7 Ιανουαρίου με το «κοσμικό» ημερολόγιο. Ο εορτασμός όμως του Πάσχα είναι κινητή θρησκευτική γιορτή και γιορτάζεται την ίδια μέρα για όλους τους Ορθόδοξους και για όλους τους χριστιανούς, εντός και εκτός Αγίου Όρους.

Υπάρχουν όμως και χρονικές διαφοροποιήσεις των θρησκευτικών τελετών και των εορτασμών που πραγματοποιούνται στους ναούς του Αγίου Όρους, σε σχέση με εκείνους που πραγματοποιούνται στους ναούς εκτός της Αθωνικής Πολιτείας. Το Άγιο Όρος ακολουθεί τους κανονικούς, σύμφωνα με την ιερά παράδοση και τις γραφές, χρόνους και όχι εκείνους που επιβλήθηκαν ιστορικά, συνήθως για πρακτικούς λόγους, στην υπόλοιπη ελληνική επικράτεια και στον Ορθόδοξο κόσμο.

Τη Μ. Πέμπτη διαβάζονται τα Δώδεκα Ευαγγέλια, και τη Μ. Παρασκευή ακολουθούν οι «Ωρες» και ο εσπερινός της αποκαθλήωσης και το βράδυ προς

Αγιορείτικα νέα

τα ξημερώματα γίνεται η περιφορά του Επιταφίου. Στον Επιτάφιο δεν χρησιμοποιείται κουβούκλιο, όπως στον «κόσμο», αλλά μόνο το πανί του Επιταφίου, ένα ύφασμα δηλαδή, επάνω στο οποίο είναι αγιογραφημένη η Αποκαθήλωση του Ιησού, το οποίο κρατούν από τα άκρα τέσσερις ιερομόναχοι.

Το ύφασμα του Επιταφίου τοποθετείται εντός του καθολικού κάθε μονής επάνω σε ένα απλό τραπέζι, το μεσημέρι της Μεγάλης Παρασκευής. Πάνω σε αυτό σκορπίζονται λουλούδια -συνήθως αγιορείτικα αγριολούλουδα- και οι μοναχοί προσκυνούν μέσα σε κατανυκτική ατμόσφαιρα. Στο τέλος της περιφοράς, οι μοναχοί παίρνουν λίγα λουλούδια για ευλογία.

Μόνο στις Καρυές, η περιφορά του Επιταφίου γίνεται νωρίς το βράδυ της Μ. Παρασκευής και οι χρόνοι της τελετής συμπίπτουν ή είναι πλησιέστερα χρονικά, σε εκείνους της υπόλοιπης ελληνικής επικράτειας.

Το ίδιο συμβαίνει και με την Ανάσταση. Η Αναστάσιμη λειτουργία ξεκινά τα μεσάνυχτα στους ναούς των μοναστηριών και ολοκληρώνεται στις έξι το πρωί. Σήμαντρα ηχούν χαρμόсуνα, ψαλμωδίες ακούγονται από άκρη σε άκρη της Αθωνικής Χερσονήσου, η ατμόσφαιρα είναι λαμπρή και χαρμόσυνη. Το «Δεύτε Λάβετε Φως» ηχεί περίπου δύο ώρες αργότερα στο Άγιο Όρος, σε σχέση με τις εκκλησιές εκτός αυτού.

Όπως κάθε χρόνο, στη διοικητική πρωτεύουσα της Αθωνικής πολιτείας, η Ανάσταση γιορτάστηκε και φέτος στον Ιερό Ναό του Πρωτάτου. Στην Αναστάσιμη λειτουργία συμμετείχε μόνο η τετραμελής Ιερά Επιστοασία και ελάχιστοι σε αριθμό μοναχοί, που διαμένουν στην περιοχή των Καρυών. Περιορισμένη ήταν και η συμμετοχή ορισμένων λαϊκών, κυρίως υπηρεσιακών παραγόντων, ή λαϊκών που διαμένουν σχεδόν μόνιμα στο Άγιο Όρος. Στις Καρυές ακολουθούνται χρόνοι πλησιέστεροι στις λατρευτικές εκδηλώσεις με εκείνους που λαμβάνουν χώρα στους εκτός του Αγίου Όρους ιερών ναών, γιατί ανέκαθεν στους εορτασμούς συμμετείχαν και λαϊκοί προσκυνητές και επισκέπτες, κάτι που φέτος έλλειψε από τον εορτασμό στο Πρωτάτο και σε όλη τη χερσόνησο του Άθω.

Οι μοναχοί που διαμένουν σε σκήτες γιορτάζουν κάθε χρόνο την Ανάσταση στο Κυριακό των σκητών και όσοι μένουν σε κελιά συνήθως κατευθύνονται στις πλησιέστερες σκήτες ή στις μονές τους. Η πασχαλινή Θεία Λειτουργία γίνεται κανονικά, στους ίδιους



χρόνους, όπως παντού, την Κυριακή του Πάσχα.

Οι λιτανείες των εικόνων

Από τη δεύτερη μέρα του Πάσχα, ξεκινούν οι καθιερωμένες λιτανείες των εικόνων και των λειψάνων. Οι μεγάλες λιτανείες είναι τρεις. Φέτος, έγιναν, αλλά πάντως με όλη την προσοχή που απαιτεί η περίπτωση για την αποφυγή μετάδοσης του κορονοϊού, χωρίς τη συμμετοχή λαϊκών και άλλων επισκεπτών.

Η πρώτη λιτανεία γίνεται αμέσως μετά τη λειτουργία της Δευτέρας, στις Καρυές, όπου από το Πρωτάτο ξεκινά η περιφορά της ιστορικής εικόνας του Άξιον Εστί, γύρω από τις Καρυές και σε κοντινά κελιά και καθίσματα. Η διαδρομή που ακολουθήθηκε φέτος ήταν μικρότερη, λόγω των κατολισθήσεων και των καταστροφών στο οδόστρωμα, από την πρόσφατη κακοκαιρία.

Η δεύτερη μεγάλη λιτανεία γίνεται την Τρίτη (τρίτη ημέρα του Πάσχα). Στη μονή Ιβήρων με την περιφορά της εικόνας της Παναγίας της Πορταϊτισσας. Την ίδια ημέρα γίνεται και περιφορά της εικόνας της Φοβεράς Προστασίας από τη μονή Κουτλουμουσίου προς τις Καρυές (τρίτη λιτανεία).

Μικρότερες λιτανείες και περιφορές λειψάνων αγίων γίνονται σε όλες τις μονές, στο ύπαιθρο, όπου το θρησκευτικό συναίσθημα και το μήνυμα της Ανάστασης του Χριστού ενώνεται με την ανοιξιάτικη φύση, την ανάσταση της χλωρίδας της μοναδικής φύσης του Αγίου Όρους.

Τη Δευτέρα, που ακολουθεί την τρίτη Κυριακή μετά το Πάσχα, πραγματοποιήθηκε η προβλεπόμενη ιερά σύναξη των ηγουμένων των είκοσι μονών (Δισενιαύσιος Ιερά Σύναξη), όργανο το οποίο εισηγείται τις κανονιστικές διατάξεις, δηλαδή το δίκαιο που ισχύει για το Άγιο Όρος. Ακολουθεί το πρωί της ίδιας μέρας, η Έκτακτη Διπλή Ιερά Σύναξη, με τη συμμετοχή των αντιπροσώπων και των ηγουμένων των είκοσι μονών.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΛΥΚΕΙΑ-ΓΥΜΝΑΣΙΑ-ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΟΝ ΜΑΪΟ 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 & 2021

ΛΥΚΕΙΑ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ.Ε.Λ.	103	111	126	149	161	165	165
ΑΡΝΑΙΑΣ Γ.Ε.Λ.	218	213	218	214	191	140	215
ΙΕΡΙΣΣΟΥ Γ.Ε.Λ.	129	143	157	131	123	122	123
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ Γ.Ε.Λ.	254	260	285	284	280	267	257
Ν. ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ Γ.Ε.Λ.	175	182	195	204	191	198	212
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ Γ.Ε.Λ.	394	387	400	452	437	463	445
Ν. ΤΡΙΠΛΙΑΣ Γ.Ε.Λ.	159	154	162	167	159	171	195
ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ Γ.Ε.Λ.	228	217	194	180	199	208	192
ΣΥΚΙΑΣ Γ.Ε.Λ.	107	105	95	84	80	67	80
ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ ΕΣΠ.	59	51	55	38	54	63	51
ΟΡΜΥΛΙΑΣ Γ.Ε.Λ.	78	78	97	105	111	97	87
ΕΠΑΛ ΝΙΚΗΤΗΣ	79	91	76	79	80	94	89
ΕΠΑΛ Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ	285	279	270	233	225	227	219
ΕΠΑΛ Ν.ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ ΕΣΠ		36	43	59	58	58	99
ΕΠΑΛ ΑΡΝΑΙΑΣ	216	206	191	203	219	264	215
ΕΠΑΛ ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ	234	212	193	190	181	200	213
ΕΠΑΛ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ	199	200	177	162	146	145	152
ΗΜΕΡ. Γ.Λ. ΠΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ					164	156	158
ΗΜΕΡ. Γ.Λ. Ν. ΜΑΡΜΑΡΑ					55	64	67
Σύνολο Μαθητών Λυκείων	3.199	2.925	2.934	2.934	2.895	3.169	3.234

ΓΥΜΝΑΣΙΑ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ	76	99	99	105	90	97	93
ΑΡΝΑΙΑΣ	129	121	121	112	134	136	140
ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ-Λ. Τ.	143	156	168	159	170	148	144
ΙΕΡΙΣΣΟΥ	183	169	178	185	184	174	173
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ	331	347	299	299	305	304	320
Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ	93	95	84	69	58	57	74
Ν. ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ	314	301	317	338	346	330	342
Ν. ΜΑΡΜΑΡΑ	100	155	165	98	95	87	93
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 1 ^ο	290	295	292	283	293	309	323
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 2 ^ο	296	296	322	315	300	301	322
Ν. ΤΡΙΠΛΙΑΣ	212	219	213	230	236	252	232
Ν. ΦΩΚΑΙΑΣ	85	88	86	86	82	85	96
ΝΙΚΗΤΗΣ	107	109	111	102	110	111	113

ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ (Εσπερινό)	38	40	33	38	31	34	17
ΟΡΜΥΛΙΑΣ	149	143	118	114	114	117	118
ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ	55	45	46	45	54	56	55
ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ	80	81	69	77	64	63	63
ΠΑΛΙΟΥΡΙΟΥ	75	66	67	64	74	82	87
ΠΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ	166	297	319	175	185	185	177
ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ	308	317	324	368	341	341	359
ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ-Λ.Τ.	102	165	162	155	161	159	163
ΣΤΡΑΤΩΝΙΟΥ	23	27	26	22	18	25	29
ΣΥΚΙΑΣ	104	96	93	99	98	101	107
Σύνολο μαθητών Γυμνασίου	3.472	3.727	3.707	3.538	3.543	3.554	3.640

ΕΕΕΕΚ	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ν. ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ	15	17	16	19	18	18
ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ	20	18	15	13	19	17
Σύνολο Μαθητών ΕΕΕΕΚ	35	35	31	32	37	35

ΔΗΜΟΤΙΚΑ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ΑΓ. ΜΑΜΑΝΤΟΣ	58	61	58	59	63	58	59
ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΥ	128	127	120	108	104	102	110
ΑΜΜΟΛΙΑΝΗΣ	23	28	23	27	27	30	33
ΑΡΝΑΙΑΣ	143	151	162	168	161	151	137
ΑΦΥΤΟΥ	85	88	80	76	75	73	73
ΒΑΡΒΑΡΑΣ	36	29	28	28	31	30	31
ΒΡΑΣΤΑΜΩΝ	51	44	42	42	44	39	42
ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΣ	187	185	177	158	154	138	130
ΓΕΡΑΚΙΝΗΣ-ΚΑΛΥΒΩΝ	87	87	91	103	99	98	92
ΕΙΔΙΚΟ Ν.ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ	24	25	28	25	27	28	31
ΕΙΔΙΚΟ ΠΟΛΥΤΥΡΟΥ	12	14	14	17	16	10	16
ΖΕΡΒΟΧΩΡΙΩΝ	119	117	109	110	99	95	91
ΙΕΡΙΣΣΟΥ 1ο	110	110	102	108	109	106	111
ΙΕΡΙΣΣΟΥ 2ο	102	113	115	124	130	129	130
ΚΑΛΑΝΔΡΑΣ	71	67	68	59	56	51	49
ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	110	114	116	109	105	104	102
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ 1ο	129	127	127	127	118	114	110
ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ 2ο	116	117	115	109	114	116	103
ΚΡΗΝΗΣ	19	14	15	13	15	14	13
ΛΑΚΚΩΜΑΤΟΣ	108	113	100	109	107	99	97
Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ	144	137	142	142	140	137	128

ΜΕΤΑΓΓΙΤΣΙΟΥ	61	53	53	54	50	49	42	ΟΡΜΥΛΙΑΣ	191	193	206	219	225	225	222
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ	42	35	34	39	38	38	41	ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗΣ	48	45	49	54	50	50	53
Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	27	28	24	9	24	24	24	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΥ	60	59	61	52	53	56	53
Ν. ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ 1ο	230	225	227	235	232	215	205	ΠΑΛΙΟΥΡΙΟΥ-ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	87	95	100	102	97	99	91
Ν. ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΑΣ 2ο	231	235	233	234	239	231	216	ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	81	76	61	62	53	41	44
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 1ο	248	247	258	262	262	263	247	ΠΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ	193	197	178	190	176	160	160
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 2ο	254	259	255	261	271	262	255	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 1ο	208	210	205	209	201	200	194
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 3ο	136	141	142	144	135	126	123	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 2ο	194	186	192	210	209	211	221
Ν. ΜΟΥΔΑΝΙΩΝ 4ο	170	171	165	169	165	157	132	ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ 3ο	89	93	99	95	94	89	80
Ν. ΠΟΤΙΔΑΙΑΣ	96	98	100	112	101	96	84	ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΥ	100	97	95	86	71	80	73
Ν. ΣΙΛΛΑΤΩΝ	68	73	74	68	58	61	54	ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ	78	85	78	83	83	86	81
Ν. ΣΚΙΩΝΗΣ	60	64	59	58	52	58	47	ΣΑΡΤΗΣ	79	75	69	68	67	62	60
Ν. ΦΛΟΓΗΤΩΝ-Ν.ΠΛΑΠΙΩΝ	189	184	176	167	104	159	94	ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ	119	122	125	116	114	115	125
Ν. ΦΩΚΙΑΣ	175	167	170	169	172	173	149	ΣΤΑΓΙΡΩΝ - ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΗΣ	34	37	37	35	38	40	34
Ν.ΜΑΡΜΑΡΑ	195	193	194	205	197	197	195	ΣΤΑΝΟΥ	76	79	74	74	66	60	52
Ν.ΤΡΙΓΛΙΑΣ 1ο	164	159	151	140	144	134	134	ΣΤΡΑΤΩΝΙΟΥ	53	54	59	65	60	59	61
Ν.ΤΡΙΓΛΙΑΣ 2ο	123	115	113	117	123	127	123	ΣΥΚΙΑΣ	118	130	136	138	132	141	134
ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ	34	35	32	26	22	19	22	ΤΑΞΙΑΡΧΗ	56	59	54	51	45	38	29
ΝΕΩΝ ΡΟΔΩΝ	58	61	65	59	59	58	66	ΤΟΡΩΝΗΣ	10	11	12	12	9	8	0
ΝΙΚΗΤΗΣ	193	195	193	195	190	199	196	ΦΟΥΡΚΑΣ-ΚΑΣΣΑΝΔΡΙΝΟΥ	66	70	72	71	71	66	64
ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ	47	42	42	45	38	43	36	ΧΑΝΙΩΤΗΣ	56	60	62	65	67	66	63
ΟΛΥΝΘΟΥ	60	59	59	62	73	74	76	Σύνολο μαθητών Δημ. Σχολείων	6.729	6.749	6.679	6.708	6.524	6.467	6.143

**ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ 1ου ΠΕΚΕΣ Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΝΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΡΝΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ
Α/ΘΜΙΑΣ & Β/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Ν. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ**

1. Στις 22/4/2021 πραγματοποιήθηκε Διαδικτυακή εκδήλωση –εκπαιδευτική δράση με τίτλο: «Οι Μαθητές ανακαλύπτουν τα ίχνη του 1821 στο τόπο τους» που είχε συνολική διάρκεια τρεις μήνες, από 22/1/2021 έως 22/4/2021. Συνεργάστηκε επίσης και η Εφορεία Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής & Αγ. Όρους.
2. Σκοπός της εκπαιδευτικής δράσης ήταν η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών σε θέματα τοπικής ιστορίας και αναζήτηση των προσώπων, των τόπων και των γεγονότων που σηματοδότησαν την Επανάσταση της Χαλκιδικής καθώς και η ανάδειξη της σημασίας της στον αγώνα όλων των Ελλήνων.
3. Στην εκδήλωση συμμετείχαν με τη σειρά που παρουσιάστηκαν τα έργα τους, τα παρακάτω σχολεία και οι εκπαιδευτικοί: **ΓΕΛ Ν. Μουδανιών** Ζωγραφάκη Βασιλεία, **Δημοτικά Σχολεία:** • **Παραλίας Διονυσίου** Πανέλα Ανθή, **Στανού** Τσόχα Νικολέττα • **Ν. Ποτιδαιας** Μανώλης Μαργωμένος, **Αδαμίδου Ραλλία** • **Ν. Μουδανιών** Μιχαλάρου Κυριακή, **Νικολαΐδου Κων/να**, **Μολύβα Πολυξένη**, **Τσώκου Αλεξάνδρα** • **Ν. Φώκαιας** Στόγιος Δημ., **Μαυρίδης Φώτιος**, **Κρασσάς Απ.** • **Νεοχωρίου** Τσόχας Δημ., **Τάκου Αναστασία** • **Ν. Ρόδων** Τσαρούχα Κων/να, **Κυριακορέιζη Αικ.**, **Μελέτογλου Σοφία** • **Αγ. Μάμα** Βερβέρη Ζωή • **1ο Ιερισσού** Τσίγκαλου Ευδοξία • **Σημάντρων** Καλλιόπη Μετζίκη, **Αγγελική Ζώγα**, **Ελευθερία Μουστάκα** • **2ο Ιερισσού** Ευδοκία Κοκουβίνου, **Πηνελόπη Μαμάκου**, **Σάββας Αγρατέλης** • **Παλαιοχωρίου** Τσανακά Πηγή, **Ζήσης Απ.**, **Σαμαράς Αν.**, • **4ο Ν. Μουδανιών** Παλαιολόγου Ευδοξία, **Μερτσιώτη Στεργιανή** • **2ο Πολυγύρου** Παλαιοχωρινού Ευανθία • **Ολύνθου** Μισσηλίδης Β. • **Γυμν. Παλαιοχωρίου** Καρίνα Αλεξάνδρα, **Κάρκου Ελένη**, **Τσιούκα Γεωργία**.

ΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Μέχρι σήμερα χορηγοί του περιοδικού είναι:

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ (τ. 1-4), ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 5-6),
ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΜΑΣΑΛΑ-ΜΟΥΣΤΟΥ (τ. 7), ΜΟΣΧΟΣ ΜΟΣΧΟΣ (τ. 8),
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΟΛΥΜΠΙΑ ΓΡΑΜΜΕΝΑ (τ. 9), ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ (τ. 10),
ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ (τ. 11), ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 12),
ΚΩΝ. & ΑΦΡ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (τ. 13), ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ (τ. 14),
ΜΑΓΔΑ ΚΕΚΕΡΗ-ΣΛΙΝΗ (τ. 15), ΗΛΕΚΤΡΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (τ. 16),
ΕΛΛΗ, ΜΑΡΙΑ, ΚΑΙΤΗ & ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ (τ. 17),
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (τ. 18), ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ (τ. 19),
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΙΝΩΝ & ΘΩΜΑΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (τ. 20),
ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΓΛΟΥ (τ. 21), ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 22),
ΕΚΜΕ Α.Ε. Ι. & Β. ΚΑΡΥΩΤΗΣ (τ.23), ΠΑΥΛΟΣ ΔΕΑΣ (τ. 24),
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΒΑΤΟΥ (τ. 25),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 26), ΟΡΕΣΤΗΣ ΣΙΜΩΝΗΣ (τ. 27),
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 28), ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΙΝΩΝ (τ. 29),
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 30), ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΣΚΙΝΗΣ (τ. 31),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 32), ΟΡΕΣΤΗΣ ΣΙΜΩΝΗΣ (τ. 33),
ΕΛΛΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ & ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΣΤΑΜΠΟΥΛΗ (τ. 34),
ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΑΣΤ. ΣΧΟΙΝΑΣ (τ. 35), ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ (τ. 36),
ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΚΟΥΚΟΥΜΠΗΣ (τ. 37), ΑΡΓΥΡΙΟΣ ΤΣΑΚΝΗΣ (τ. 38),
ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΑΛΙΑΝΟΣ (τ. 39), ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ (τ. 40),
ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΥΡΟΚΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ "ΒΑΛΜΑΣ" Ο.Ε. (τ. 41),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ & ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ-CONDITO Α.Ε.Β.Ε. (τ. 42),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ & ΜΑΡΙΑ ΤΣΟΧΑ-ΠΑΛΙΟΥΡΑ (τ. 43),
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ (ΤΟΜΕΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΘΡΑΚΗΣ) (τ. 44),
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 45),
ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 46), ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ (τ. 47).**

ΒΡΕΘΗΚΕ ΧΟΡΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ 48ο ΤΕΥΧΟΣ

Η κ. **Αφροδίτη Τζήκα-Κοντογιαννοπούλου** εξέφρασε την επιθυμία να είναι η ίδια χορηγός της έκδοσης του 48ου τεύχους του περιοδικού μας, εις μνήμην του αιμνήστου συζύγου της **Κων/ντίνου Κοντογιαννοπούλου**, επιτίμου μέλους του Παγχαλκιδικού Συλλόγου, με την συμπλήρωση ενός έτους από το θάνατό του.

Ευχαριστούμε θερμά.

Το Δ.Σ.

Από το Ντοκιμαντέρ που προβλήθηκε στην ΕΡΤ3 (21/5) και ΕΡΤ2 (22/5)
στην εκπομπή "ΤΟΠΟΣΗΜΑ" (Ρεπ. σελ. 48)



Το χορευτικό μπροστά στον ανδριάντα του Καπετάν Χάψα



Η χορωδία μπροστά στον Ανδριάντα σε τραγούδια αφιερωμένα στους Ήρωες Εμμ. Παπά & Καπετάν Χάψα



Κατάθεση στεφάνου από τα μέλη του Δ.Σ. στην προτομή του καπετάν Χάψα (τέρμα Βούλγαρη) (Ρεπ. σελ. 48)



Επιμνημόσυνη δέηση στη γιορτή της 17ης Μαΐου 1821 στον Πολύγυρο (Ρεπ. σελ. 50)



Ιερά Μονή Αγίας Αναστασίας

Στο Μοναστήρι κατέφυγαν έντρομες μανάδες με τα μικρά στην αγκαλιά, καθώς και αρκετά γυναικόπαιδα, εγκαταλείποντας τα σπίτια τους στα Βασιλικά και στο Γαλαρινό που η καταστροφική μανία των Τούρκων τα παρέδωσε στη φωτιά.

Η παραμονή τους όμως ήταν σύντομη, γιατί οι αιμοδιψείς Αγαρηνοί, μετά τη σθεναρή αντίσταση και τη θυσία του Καπετάν Χάψα και των παλικαριών του στις παρυφές του Μοναστηριού, εισέβαλαν με σπουδή στο Ιερό Καθίδρυμα, κατέσφαξαν τον Ηγούμενο Μακάριο με όλους τους Μοναχούς, σύλησαν τους πολύτιμους θησαυρούς του και το παρέδωσαν στην πυρά.

Ιούνιος 1821